

AGRICULTURAL
ECONOMICS
RESEARCH
INSTITUTE

Finland

Research reports

LANTBRUKS-
EKONOMISKA
FORSKNINGS-
ANSTALTEN

Undersökningar

Maaseudun pienyritysten rakennekehitys

Leena Rantamäki-Lahtinen

TUTKIMUKSIA 245

Maaseudun pienyritysten rakennekehitys

Leena Rantamäki-Lahtinen

Summary: The structure of small rural enterprises in Finland

MAATALOUDEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS
AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH INSTITUTE, FINLAND
RESEARCH REPORTS 245

ISBN 951-687-085-6

ISSN 1239-8799

Copyright

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos

Kirjoittajat

Julkaisija

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, PL 3, 00411 Helsinki

<http://www.mttl.fi>

Jakelu ja myynti

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, PL 3, 00411 Helsinki

puh. (09) 504 471, telekopio (09) 563 1164

e-mail: teija.johansson-laitio@mttl.fi

Painatus

Vammalan kirjapaino Oy 2000

Esipuhe

Maatalouden viimeaikaisten muutosten ja maatilayritysten määrän vähenemisen takia maatalouden ulkopuolisella pienyritystoiminnalla on entistä suurempi merkitys laajojen maaseutualueiden kehittämisessä. Maatalouden taloudellisessa tutkimuslaitoksessa on perinteisesti tutkittu maatalouden kannattavuutta, mutta yhä suurempi osa viljelijöistä saa osan toimeentulostaan maatalouteen liittyvästä tai sen ulkopuolisesta muusta yritystoiminnasta. Myös palkkatyö on merkittävä toimeentulonlähde useissa viljelijäperheissä. Jotta viljelijäyrittäjä voisi jatkaa tilalla asumista, niin palkkatyön kuin myös maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan tulisi olla paikallisia eli kohtuullisella etäisyydellä tilasta. Laajojen maaseutualueiden asuttaminen on ollut aikanaan kova haaste maataloudelle ja nykyisin siitä on muodostumassa vastaavalla tavoin vaikea haaste maaseudun muulle pienyritystoiminnalle.

Viljelijäväestön muuttunut yrittäjäkuva on pyritty ottamaan huomioon MTTL:n maatilayritysten tutkimuksessa suuntaamalla pienyritysten tutkimusta maatalouden ulkopuolisille toimialoille. Maaseudun pienyritysten tutkimuksessa on kuitenkin jouduttu lähtemään liikkeelle varsin perustavaa laatua olevista asioista; toisin kuin maatalouden osalta muista maaseudun pienyrityksistä ei ole ollut yhtenäistä rekisteriä eikä niin ollen myöskään tietoa yritysten lukumääristä, sijainnista ja muista rakennetekijöistä. Tämä on vaikeuttanut tutkimustietojen hankintaa pienyrityksistä, otosten poimintaa ja muutoinkin tilastollisesti yleistettävissä olevien tulosten aikaansaamista.

Vuonna 1999 MTTL:n, Tilastokeskuksen ja MMM:n tietopalvelukeskuksen Tiken yhteistyön tuloksena perustettiin yritys- ja toimipaikkarekisterin ja maatilarekisterin pohjalta maaseudun pienyritysrekisteri. Rekisteri on ollut toistaiseksi pääasiassa tutkimuksen käytössä, vaikka se on herättänyt kiinnostusta myös alueellisesta kehityksestä vastaavilla tahoilla. Rekisterin ylläpidon jatko ja saattaminen yleiseen käyttöön ovat tilastoviranomaisten ratkaistavia kysymyksiä. Oheisessa julkaisussa tutkija Leena Rantamäki-Lahtinen on päivittänyt vuonna 1999 julkaistun tutkimuksensa maaseudun pienyritysrekisteristä (MTTL:n tutkimuksia 235) sekä täsmentänyt rekisterin sisältöä laajan yrittäjäkyselyn avulla. Tutkimuksessa on selvitetty maaseudun pienyritysten rakenne ja sen kehitys 1990-luvulla Tilastokeskuksen toimialaluokituksen mukaisilla aloilla.

Pienyrityksille laaditussa kyselyssä on rekisterin rakennetietojen tarkistuksen lisäksi kysytty yrittämiseen liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia tässä raportoidun SWOT-analyysin perustaksi. Kyselyssä on keskitytty koneurakointiin, maaseutumatkailuun ja puunjalostukseen, jotka ovat yleisimpiä maaseudun pienyritysten toimialoja. Oheisessa raportissa on analysoitu vain osa kysymyksistä, sillä tämä maaseudun pienyritysten rakenneselvitys on osa laajempaa tutkimusta, jossa selvitetään maataloustuotantoa harjoittavan yrityksen muutosta

monialaisuuden kautta muuksi maaseudun pienyrittäjäksi.

Jatkotutkimuksessa tarkastellaan, onko maatilatalouden ja muun yritystoiminnan muodostama monialaisuus yrittäjän tavoittelema toimialayhdistelmä vaiko mahdollisesti viivästynyt siirtymävaihe maatalouden ulkopuoliseen yritystoimintaan. Monialaisuudella pyritään vähentämään uuteen toimintaan siirtymiseen liittyvää riskiä, mutta samalla harjoitettavien toimialojen taloudellisuus ja tehokkuus voivat kärsiä kehittämistoimenpiteiden yhtäaikaaisuudesta. Tällöin yrityksen monialaisuus tulisi saada mahdollisimman lyhyeksi siirtymävaiheeksi uudelle toimialalle. Yrittäjäperheen kannalta monialayrittäminen on varsin vaativa tehtävä ja toimeentulonlähde. Toisaalta on toimialayhdistelmiä, jotka monissa tapauksissa tukevat toisiaan kuten perinteinen maa- ja metsätalouden harjoittaminen tai koneurakointi maatilayhteydessä.

Laitoksen ja tutkimusryhmän puolesta esitämme kaikille tutkimuskokonaisuuden yhteydessä tehtyihin kyselyihin vastanneille yrittäjille erityiskiitoksen vaivannäöstä tutkimuksen onnistumiseksi, ja toivomme, että tutkimus osaltaan hyödyttäisi maaseudun pienyrittäjätoimintaa. Maaseudun pienyrittäjiin tulee nykyisin varsin paljon erilaisia kyselyitä vastattavaksi kaiken muun yritystoiminnan edellyttämän paperityön lisäksi, eikä varsinaisiin vastaajapalkkioihin tutkimusprojektien rahoituksessa yleensä ole mahdollisuuksia. Vaikka tilastointia kehitetään ja erityyppisten tietojen yhdistelyihin on nykyisin paremmat mahdollisuudet, yrittäjäkyselyiltä ei tulevaisuudessakaan voida täysin välttyä. Kyselyiden vastapainoksi laitos pyrkii osaltaan tukemaan maaseudun pienyrittäjätoimintaa tuottamalla mahdollisimman korkeatasoisia alaa hyödyttäviä tutkimuksia ja selvityksiä paitsi hallinnon myös neuvonnan ja yrittäjien itsensä käyttöön. Onnistuakseen tässä laitos tarvitsee maaseudun yrittäjiä yhteistyökumppaneikseen myös jatkossa.

Helsingissä elokuussa 2000

Jouko Sirén
Ylijohtaja

Maija Puurunen
Tutkimusjohtaja

Maaseudun pienyritysten rakennekehitys

Leena Rantamäki-Lahtinen

The structure of small rural enterprises in Finland

Abstract. Most enterprises located in the countryside are classified as “small-scale enterprises“. However, very few statistical facts, such as the number and number of the personnel and –consequently – the structural development of these firms have been available. Due to lack of these statistical facts of, the Statistics Finland, the Information Centre of the Ministry of Agriculture and Forestry and the Agricultural Economics Research Institute conducted a research project in 1998 –1999. The most important objective was to establish a new databank titled as Rural Business Register.

The main goal of this study is to find out how the structure and number of small rural firms have changed in different rural areas in the 1990s. The regional breakdown follows the division of the Finnish countryside into: rural areas adjacent to towns, core rural areas and remote rural areas. The total number and the structure of firms was based on data from the rural business register. The data were then complemented by a survey of 900 entrepreneurs

In 1990 there were about 58,400 rural firms in Finland, whose total sales were FIM 58 billion and personnel was 106,000. The number of rural firms follows the common economic trends; during the recession in 1993 the number of rural firms fell to 54,800 and since then it has increased to 64,100. Not only the number of firms fell during the recession, but the remaining ones were also smaller. Although the number of firms has increased, the firms are still smaller than they used to be before the recession. In 1997 7,400 of enterprises were located on a farm and run by a farmer or a family member. There is a lot of entrepreneurial activity subject to the Act on the Income Tax of Agriculture on farms, which is thus not included in the above figures.

The most important result of this study is that even the remote rural areas do follow the general economic development and number of the enterprises has grown. According to this study, the structure of the small rural enterprises is different from enterprises operating in urban areas, rural enterprises are engaged in more “traditional” industries.

The study includes a summary in English.

Index words: economic trend, enterprise, rural area, Rural Business Register, structural change

---

Sisällysluettelo

1. Johdanto	9
1.1. Tutkimuksen tausta	9
1.2. Tavoite	9
1.3. Tutkimuksen rakenne	10
2. Pienyritystoiminta osana maaseudun rakennemuutosta	10
2.1. Väestö- ja elinkeinorakenteen muutoksista maaseutualueilla	10
2.2. Yritysten määrä- ja rakennetietojen yleisestä kehityksestä	12
3. Maaseudun pienyritysten rakennekehitys	13
3.1. Aineisto ja menetelmät	13
3.1.1. Maaseutu ja pienyritys käsitteinä tässä tutkimuksessa	13
3.1.2. Aluejako ja aikasarjojen korjaukset	14
3.2. Tulokset	16
3.2.1. Yritysten määrätietojen kehitys	16
3.2.2. Alkutuotantoon sidotut toimialat	20
3.2.3. Muut toimialat	29
3.2.4. Maaseudulla sijaitsevat yritykset, jotka ovat maaseudun pien- yritysrekisterin ulkopuolella	34
4. Pienyritysten rakennekehitys erityyppisillä maaseutualueilla	34
4.1. Syrjäiset maaseutualueet	39
4.2. Ydinmaaseutu	41
4.3. Kaupunkien läheinen maaseutu	43
5. Erityyppisillä alueilla sijaitsevien yritysten mahdollisuudet ja uhat: tuloksia kyselyaineistosta	45
5.1. Maaseudun pienyritysrekisteri otospohjana: kyselyaineisto	46
5.1.1. Otospohjat	46
5.1.2. Aineiston kuvaus	48
5.2. Menetelmät	52
5.3. Tulokset	53
5.3.1. Koneurakointi	54
5.3.2. Matkailu- ja ateriapalvelut	58
5.3.3. Puutavaran ja puutuotteiden valmistus	64

6. Monitoimitilat	69
6.1. Monitoimitilojen määrä- ja rakennetietojen päivitys	69
6.1.1. Alkutuotantoon sidotut toimialat	70
6.1.2. Muut toimialat	71
6.2. Kuvaus monitoimitiloista	71
6.2.1. Maatila yrityksen taustalla	73
6.2.2. Yritystoiminnan aloittaminen	76
6.3. Maatilatalouden ja yritystoiminnan suhde	76
7. Johtopäätökset	77
7.1. Maaseudun pienyritysten rakennekehitys	78
7.2. Pienyritysten kehitys erityyppisillä maaseutualueilla	79
7.3. Maaseudun pienyritysten mahdollisuudet, uhat, vahvuudet ja heikkoudet	80
7.4. Maaseudun pienyritysrekisterin käyttö otospohjana sekä esitys rekisterin kehittämisestä	81
Kirjallisuus	82
Summary	84
Liitteet	90

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen tausta

Maatalouden kannattavuuden heikentymisen myötä perinteisestä maataloudesta saatavat tulot ovat pienentyneet. Aikaisemmin maaseudulla asuvat ihmiset ovat työllistyneet yleisimmin maatalouden parissa tai käymällä töissä keskuksissa. 90-luvun alun laman takia julkisen sektorin työpaikkojen määrä on vähentynyt ja maatalouden rakennemuutoksen seurauksena perinteinen maatalous työllistää entistä pienemmän joukon ihmisiä. Viljelijät ja maaseudun muut asukkaat tarvitsevat nimenomaan paikallisia lisätoimeentulonlähteitä, jotka eivät edellytä taajamiin muuttamista. Pienyritystoiminta vastaa paljolti näihin tarpeisiin, mutta kannattavan yritystoiminnan harjoittaminen on erittäin haasteellista.

Maatiloille ja viljelijäväestölle soveltuvaa pienyritystoiminnan kehittämistä on pidetty erittäin tärkeänä, koska perusmaatalouden taloudelliset edellytykset heikkenivät EU-jäsenyyden myötä. Työttömyys ja väestökato ovat vakavia ongelmia yleensäkin maaseudun asuttuna pysymisen kannalta. Maaseudun yritystoiminnan kehittämiseen, seurantaan ja tutkimukseen on panostettu monin eri tavoin ja lukuisin kehitysohjelmin. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä on aluekehittämistä tutkiessaan korostanut alueitten omiin voimavaroihin, osaamiseen ja yrittäjyyteen perustuvaa kehittämistä. Luonnonvaroihin perustuvat elinkeinot ovatkin syrjäisille alueille luontaisia vahvuuksia. Syrjäisten alueiden yrittäjyys on pienten ja mikroyritysten sekä monitoimisten maatilojen varassa.

1.2. Tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää pienyritystoiminnan mahdollisuuksia maaseutuväestön toimeentulon lähteenä. Tutkimus jakaantuu kahteen toisiaan tukevaan osioon:

Makrotasolla selvitetään maaseudun pienyritystoiminnan rakennekehitystä eri maaseutualueilla alueellisesti aikasarjana vuosina 1990, 1993, 1996 ja 1997. Alueellinen tarkastelu tehdään maaseutualueittain (syrjäinen maaseutu, ydinmaaseutu ja kaupunkien läheinen maaseutu) sekä liitteenä on vastaava tarkastelu EU-tavoiteohjelmia koskevalla aluejaotuksella (2, 5b, 6 ja muu Suomi). Makrotason tarkasteluun käytetään Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin ja Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen maatilarekisterin yhdistelmänä syntyneitä maaseudun pienyritysrekistereitä. Aikasarjoista selvitetään mm. yritysten lukumäärän muuttuminen vuosina 1990 – 1997, yritysten liikevaihdon ja henkilöstömäärän muuttuminen, maatilojen ja niiden yhteydessä toimivan yritysten lukumäärät sekä rakennemuutos samoilla alueilla.

Mikrotasolla Maaseudun pienyrittäjärekisteristä saatuja päivityksiä syvennetään postikyselyllä, joka lähetetään keskeisillä toimialoilla (koneurakointi, matkailu- ja ateriapalvelut ja puunjalostus) toimiville yrityksille. Kyselyyn valitaan sekä monialatiloja että ilman maatilataustaa toimivia yrityksiä.

Kyselyn tavoitteena on paitsi testata maaseudun pienyrittäjärekisteriä, myös analysoida yritysten toimintaympäristöä ja yrittäjien tulevaisuuden näkemyksiä SWOT-analyysin avulla. Myös mikrotason tarkeastelussa otetaan maaseutuajotus huomiin niiltä osin kuin se aineiston puitteissa on mahdollista.

1.3. Tutkimuksen rakenne

Luvussa 2 tarkastellaan toisaalta maaseudulla tapahtuvaa väestö- ja elinkeinorakenteen muutoksia yleisesti sekä toisaalta suomalaisten yritysten määrälukumäärän ja rakenteen kehitystä. Varsinainen tutkimus jakautuu teknisesti kahteen osaan. Ensimmäinen osa on käytännössä jatkoa MTTL:n tutkimuksia sarjan julkaisulle 235 ”Maaseudun pienyrittäjärekisteri” (Rantamäki-Lahtinen 1999). Rekisteriä on päivitetty ja siitä on muodostettu aikasarja. Luvussa 3 on esitetty tämä tilastokatsaus maaseudun pienyritysten rakenteen kehittymisestä 1990-luvulla. Lisäksi luvussa 5 on esitetty monitoimimaatilojen osalta maaseudun pienyrittäjärekisterin tuorein päivitys.

Tutkimuksen toisessa osassa tarkastellaan erityyppisillä maaseutualueilla (syväinen maaseutu, ydin maaseutu ja kaupunkien läheinen maaseutu) tapahtunutta rakennemuutosta, sekä yrittäjien omia näkemyksiä yritystoiminnan mahdollisuuksista, uhista, vahvuuksista ja heikkouksista. Samalla esitetään tulokset pienyrittäjärekisterin toimivuudesta otospohjana. Kyselyssä on sekä monitoimitiloja että ilman maatilataustaa toimivia yrityksiä. Tuloksia erityyppisillä maaseutualueilla toimivien pienyritysten rakennekehitystä ja yrittäjien näkemyksiä esitellään luvussa 5 ja monitoimitila-yrittäjien näkemyksiä rakennetietojen ohella luvussa 6. Yhteenvedo ja johtopäätökset on kirjoitettu lukuun 7.

2. Pienyritystoiminta osana maaseudun rakennemuutosta

2.1. Väestö- ja elinkeinorakenteen muutos maaseutualueilla

Viime vuosina on tutkittu runsaasti suomalaisen maaseudun muutoksia yleisesti sekä muuttoliikettä maalta kaupunkiin. Esimerkiksi Kangasharju ym. 1999 toteaa, että maassamuutto on 1990-luvulla väestöön suhteutettuna ollut suurempaa kuin 1960 –luvulla. Nettomuuton suunta on ollut maalta kaupunkiin ja Itä- ja Pohjois-Suomesta Etelä-Suomeen. Maaseudun muuttoliike on suuntautunut haja-asutusalueilta taajamiin. 1990-luvun muuttoliikkeessä on huomion arvoista se, että nettomuutto suuntautuu entistä harvemmille alueille,

vaikuttaa entistä enemmän väestön määrään muuttotappioalueilla ja keskittyy voimakkaasti ns. aktiivi-ikäiseen väestöön (Kangasharju 1999 s. 4). Kun muuttoliike suuntautuu keskuksiin ja muuttajia ovat aktiivi-ikäiset ihmiset, vinoutuu muuttotappioalueiden ikärakenne -entisestäään. Maaseutualueilla on väestörakenne jo nyt painottunut vanhuksiin, vuonna 1997 kuolleiden määrä ylitti syntyneiden määrän 74 prosentissa maaseutumaisia kuntia (Volk 2000, s. 67).

Toisaalta ”maaseudulla” ja ”maaseudulla” on eroja. Kaupunkien läheisellä maaseudulla on usein paremmat edellytykset saada työtä, ja monet kasvukeskukset vetävät ympäröivän maaseudun mukaan kasvuunsa. Pendelöinnistä onkin sanottu tulleen haja-asutun maaseudun tärkein elinkeino. Vuonna 1996 maaseudulla asuvista työllisistä 45 % kävi töissä taajamissa (Volk 2000, s. 69). Toisaalta esimerkiksi syrjäisellä maaseudulla (vrt. Keränen ym. 1993) muuttoliike lisää muuttohalukkuutta: kun paikalliset markkinat pienentyvät, käy palvelujen ja tuotteiden tarjoaminen kannattamattomaksi ja toisaalta palveluiden heikentyminen lisää muuttohalukkuutta.

Maaseutualueita koskevat samat liiketoiminnan lait kun muitakin alueita. Kaupankäynti on kasvanut yhä suurempiin mittoihin mm. kuljetuksien ja tiedonvälityksen nopeuduttua, jolloin monet alueet ovat erikoistuneet yhä enemmän omalle alueelleen tyypilliseen tuotantoon. Kun asiaa katsotaan maailmanlaajuisesti, tällä hetkellä monet maaseutualueet ovat erikoistuneet perinteisiin, alkutuotantoon erikoistuneisiin tuotantoaloihin, kuten maa- ja metsätalouteen, kaivostoimintaan ja kalastukseen. Jatkuvat paineet kilpailukyvyyn parantamiseen ja kansainvälistymiseen vaikuttavat siten, että tulevaisuudessa yhä suurempi osa työvoimasta korvataan pääomalla (eli koneilla) näillä alkutuotantoon erikoistuneilla toimialoilla. Näiden toimialojen työllistävyyden odotetaan jatkossa laskevan. Erikoistuminen tiettyyn tuotantoon on tehnyt monien maaseutualueiden talouden hyvin haavoittuvaisiksi taloudellisten taantuminen ja toisaalta raaka-aineiden vähenemisen suhteen (OECD 1996, s. 49).

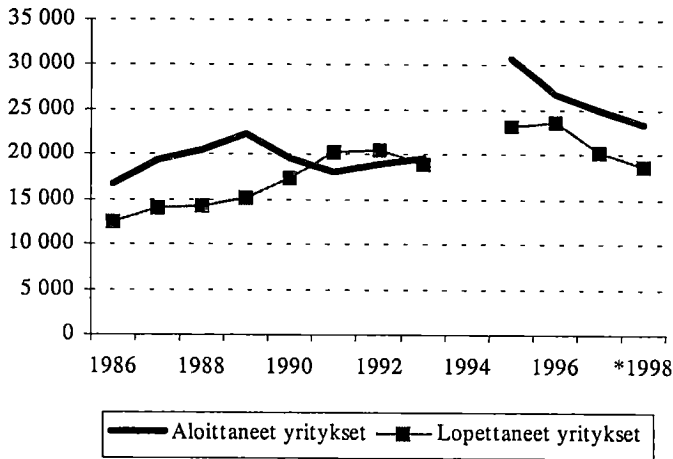
Suomalaiselle maaseudulle on ollut tyypillistä maa- ja alkutuotannon suurehko osuus toimialarakenteessa. Vuosina 1990-1998 aktiivitulojen eli tilojen, joilla on viljelyksessä vähintään yksi peltohehtaari ja joilla harjoitetaan maatilataloutta, lukumäärä on vähentynyt noin 129 100 tilasta 88 100 tilaan. Vuonna 1999 tukea hakeneita tiloja oli 81 500, joista noin 65 000 arvioidaan olevan edellä mainittuja perustuotantotiloja. Maatalouden kokonaisliikevaihto tuet mukaan lukien väheni vastaavana aikana 27,5 mrd. markasta 20,8 mrd. markkaan. Vuonna 1980 maatalouden osuus työllisestä työvoimasta oli 11 % eli 251 000 henkilöä (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1999/2000). Maataloustuotannon määrän arvioidaan säilyvän lähivuosina lähes ennallaan, mutta koska maatalouden tuottavuus kasvaa, tilamäärä supistuu ja maatalouden parissa työskentelevät ihmiset vähenevät. Tärkeimpiä tuotantosuuntia

edustavien tilojen määrän arvioidaan laskevan noin 30 000 tilaan vuoteen 2008 mennessä (Lehtonen ym. 1999).

Volk (2000) mukaan maaseutumaisten kuntien työpaikoista 31 % oli alkutuotannossa vuonna 1997. Alkutuotannon työpaikat ovat kuitenkin vähentyneet nopeasti, sillä esimerkiksi vuonna 1994 alkutuotannon työpaikkoja oli vielä 38 %. Maaseudulla on myös muita tärkeitä työnantajia kuin maatalous, esimerkiksi julkinen sektori ja teollisuus. Teollisuuden osalta maaseutualaueiden välillä on suuria eroja: Pirkanmaan teollistuneimmat maaseutualueet yltävät ohi Itä-Suomen kaupunkiseutujen (Volk 2000, s. 71-72). Laaja julkinen sektori työllisti aiemmin osan maataloudesta vapautuvasta työvoimasta, mutta 1990-luvun laman aikana julkista sektoria on supistettu.

2.2. Yritysten määrän ja rakenteen yleinen kehitys

Yritysten lukumäärä oli korkeimmillaan vuonna 1990, jolloin Suomessa toimi 218 000 yritystä. Lamavuosina yritysten määrä väheni 15 %, mutta vuonna 1995 se kääntyi kasvuun, ja vuonna 1997 yrityksiä oli kaikkiaan 213 200. Pienten yritysten osuus on kuitenkin kasvanut: vuonna 1990 yritysten henkilöstömäärä oli 1,4 miljoonaa ja vuonna 1997 1,2 miljoonaa henkeä, joten yritykset olivat keskimäärin 16 % pienempiä henkilöstömäärällä mitattuna (Tilastokeskus 1999a, s. 7). 1990-luvun alkupuolella yrityksiä lopetettiin enemmän kuin uusia aloitettiin (kuvio 2.1).

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 2.1. Aloittaneet ja lopettaneet yritykset 1986 – 1998 (vuoteen 1994 asti liikevaihtoverovelvolliset ja työnantajina toimivat yritykset, vuodesta 1995 lähtien arvonlisäverovelvolliset ja työnantajina toimivat yritykset).

Tuolloin myös vireille pantujen konkurssien määrä suhteessa lopettaneisiin yrityksiin oli enimmillään yli 36 %. Vuosikymmenen loppupuolella uusien yritysten määrä on jälleen suurempi kuin lopettaneiden, vireille pantujen konkurssien määrä suhteessa lopettaneiden määrään on pudonnut noin 17 prosenttiin (Tilastokeskus 1999b, s. 165).

Länsimaissa pienten ja keskiuurten (PK) yritysten rooli työllistäjänä ja taloudellisen hyvinvoinnin tuojana on kasvanut huomattavasti samalla kun julkinen sektori ja suuret yritykset ovat menettäneet työllistämispotentiaaliaan (Kangasharju 1999, s. 1). Kun PK-yrityksen määritelmänä käytetään Euroopan yhteisön antamaa suositusta (96/280/EY), vuonna 1990 PK-yritykset työllistivät 53 prosenttia työvoimasta. Vuonna 1997 vastaava luku oli 60 % (Tilastokeskus 1999a, s. 9). Tässä tutkimuksessa pienyrityksen määritelmänä käytetään alle 20 henkeä työllistävää, yksitoimipaikkaista yritystä (vrt. Rantamäki-Lahtinen 1999 s. 15).

3. Maaseudun pienyritysten rakennekehitys

Luku 3 on jatkoa MTTL:n tutkimuksia sarjan julkaisulle 235 ”Maaseudun pienyritysrekisteri” (Rantamäki-Lahtinen 1999). Luvussa on esitetty tilastokatsaus yritysten rakenteen kehittymiseen 1990-luvulla. Pienyritysten rakennekehitys erityyppisille maaseutualueille (syrjäinen, ydin ja kaupunkien läheinen maaseutu), sekä yrittäjien näkemyksiä on esitetty luvuissa 4 ja 5. Maatilojen yhteydessä toimivien yritysten toimintaa on esitelty tarkemmin luvussa 6.

3.1. Aineisto ja menetelmät

3.1.1. Maaseutu ja pienyritys käsitteinä tässä tutkimuksessa

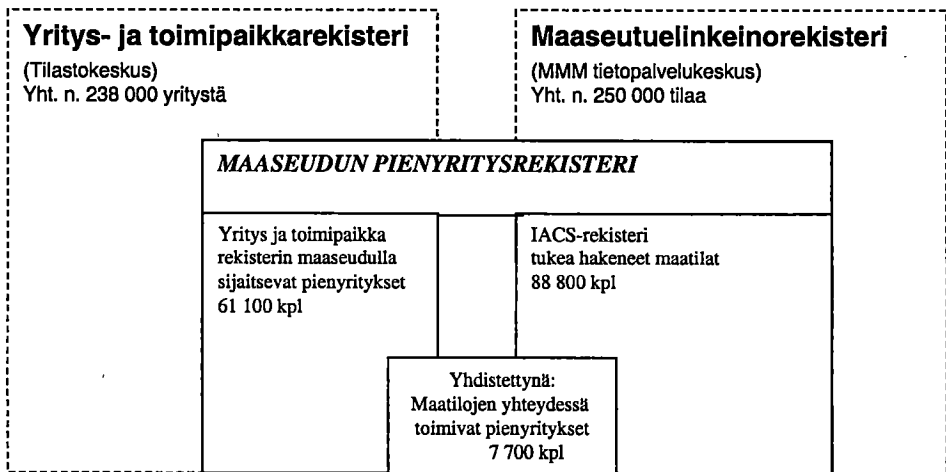
Tässä tutkimuksessa pienyritysten rakennekehitystä on tarkasteltu maaseudun pienyritysrekisteristä (kuva 3.1, ks. myös Rantamäki-Lahtinen 1999 s. 18 – 19) tehdyn aikasarjan avulla. Termi maaseutu on määritelty tutkimuksessa postinumeroluittain. Kunnan ne postinumeroalueet, joiden väestötiheys on vähemmän kuin 50 henkeä neliökilometrillä kuuluivat maaseutuun (Rantamäki-Lahtinen 1999, s. 12-13). Näin määritellyiltä alueilta poimittiin pienyritykset. Kunnittaisia tuloksia tulkittaessa tulee ottaa huomioon, että kyseessä ovat aina asianomaisen kunnan *maaseudun* pienyritykset, joiden lisäksi kunnassa saattaa olla myös muita pienyrityksiä. Tulokset on esitetty kunnittain, koska se mahdollistaa erilaiset kuntapohjaiset aluejaot.

Termin ”maaseutu” määrittelyä postinumeroittain voidaan pitää varsin karkeana. Ratkaisu perustuu kuitenkin käytännön ongelmaan. Yritys- ja toimipaikkarekisterissä olevien yritysten paikkatiedot ovat olleet nimenomaan

pienyrittäjien kohdalla puutteellisia. Käytännössä ongelma on pystytty välttämään osoitteen perusteella, koska määrittely haluttiin tehdä tarkemmalla kuin kuntapohjaisella aluejaolla. Yritysten paikkatietojärjestelmää ollaan kehittämässä ja tulevaisuudessa maaseutumäärittelmää voidaan muuttaa tarvittaessa.

Tässä tutkimuksessa pienyrityksellä tarkoitetaan yritystä, joka työllisti alle 20 henkilöä, jonka liikevaihto vuonna 1997 oli yli 49 000 mk, joka oli yksitoimipaikkainen, sen on täytynyt kyseisenä vuonna toimia yli kuusi kuukautta ja työllistää vähintään puoli henkilötyövuotta. Lisäksi yrityksen omistajatyyppin piti olla yksityinen ja yritysmuotona saattoi olla jokin seuraavista: luonnollinen henkilö, kuolinpesä, verotusyhtymä, avoin kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta tai taloudellinen yhdistys (Rantamäki-Lahtinen 1999, s. 15).

Rekisterin testaamiseksi tehtiin myös ajo, jonka perusteella nähtiin, millaiset maaseudulla yritykset jäivät rekisterin ulkopuolelle. Yritykset olivat joko yksitoimipaikkaisia, mutta yli 20 henkilöä työllistäviä, tai sellaisia monitoimipaikkaisia yrityksiä, joiden *kaikki* toimipaikat toimivat maaseudulla. Tämän lisäksi maaseutualueilla toki toimii monitoimipaikkaisia yrityksiä, joiden yksi tai useampi toimipaikka ei ole maaseudulla.

Kuvio 3.1. Kaavio maaseudun pienyritysrekisteristä.

3.1.2. Aluejako ja aikasarjojen korjaukset

Aiemmin maaseudun pienyritysrekisteristä tehdyt tarkastelut kuvasivat vain yhtä ainoaa vuotta: yritysten osalta vuotta 1996 ja maatilojen osalta vuotta 1997. Tarkastelua syvennettiin siten, että yritys- ja toimipaikkarekisterin osalta ajettiin tulostettiin vastaavilla rajoituksilla vuosilta 1990 ja 1993. Postinumeroalueet ovat muuttuneet vuosien mittaan, muutokset postinumeroalueissa pyrittiin huomioimaan siten, että jos jokin aikaisempi postinumeroalue oli

yhdistetty ”maaseudun postinumeroalueisiin”, se otettiin aikaisempien vuosien tarkastelussa huomioon. Myös yritys- ja toimipaikkarekisterin ja maaseutuelinkeinorekisterin tahdistaminen (ks. kuvio 3.1) päivitettiin. Yritysten tiedot olivat tällöin vuodelta 1997 ja maatilojen vuodelta 1998. Monitoimitiloista ei voitu tehdä aikasarjaa 1990-alkuvuosista, sillä maatilojen tilastointi on muuttunut vuonna 1995 ja rekisterien tahdistaminen luotettavasti olisi ollut hyvin vaikeaa.

Aluejakona tutkimuksen tässä osassa käytetään Euroopan unionin virallista NUTS-luokitusta (*Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques*). Manner-Suomi ja Ahvenanmaa muodostavat NUTS 1-alueen, suuralueet NUTS 2, maakunnat NUTS 3 tason, seutukunnat NUTS 4- ja kunnat NUTS 5-tason. Yleisenä tasona julkaisussa käytetään Eurostatin yleisintä käytössä olevaa tasoa, eli suuraluejakoa.

Suuralueet perustuvat maakuntajakoon seuraavasti (Tilastokeskus 1999c):

Suuralue	Maakunta
1. Uusimaa	Uusimaa
2. Etelä-Suomi	Itä-Uusimaa
	Varsinais-Suomi
	Satakunta
	Kanta-Häme (entinen Häme)
	Pirkanmaa
	Kymenlaakson
3. Itä-Suomi	Etelä-Karjala
	Etelä-Savo
	Pohjois-Savo
	Pohjois-Karjala
4. Väli-Suomi	Kainuu
	Keski-Suomi
	Etelä-Pohjanmaa
	Pohjanmaa (entinen Vaasan rannikkoseutu)
5. Pohjois-Suomi	Keski-Pohjanmaa
	Pohjois-Pohjanmaa
6. Ahvenanmaa	Lappi
	Ahvenanmaa

Luvussa 4 on analyysi tuloksista Keräsen ym. (1993) esittämällä ”maaseudun kolmijaolla”, jossa kunnat jaetaan syrjäiseen maaseutuun, saaristoon, ydinmaaseutuun, kaupunkien läheiseen maaseutuun sekä kaupunkeihin. Liitteessä 1 tulokset esitetään TE- keskuksittain ja EU:n edellisen ohjelmakauden rakenneohjelmien aluejaolla (2, 5b, 6-alueet).

Aikasarjassa esiintyviä lukuja on korjattu kahdella eri tavalla. Ensinnäkin vuonna 1990 toimialat luokiteltiin Tol88-mukaisen luokittelun mukaan. Tämä

luokittelu eroaa jonkin verran tässä käytetystä Tol95-luokituksesta. Toimialaluokitus konvertoitiin (liite 2) Tilastokeskuksen muunnosavaimen avulla (Tilastokeskus 1995), mutta täysin identtinen se ei ole, joten toimialakohtaisia vertailuja voidaan pitää suuntaa antavina vuoden 1990 osalta. Maatilojen määrän ja rakenteen muutosta ei seuraavissa luvuissa kuvata ellei toisin mainita.

Toinen korjaus koskee yritysten liikevaihtoja. Mikäli toisin ei mainita, aikasarjojen liikevaihdot esitetään *reaalihinnoin vuoden 1997 tasolla*. Liikevaihtojen nimellisarvoja on korjattu tukkuhintaindeksin (1949=100) avulla. Tukkuhintaindeksi (liite 3) mittaa Suomessa käytettävien tavaroiden verollisten hankintahintojen kehitystä. Indeksillä sisältyy sekä kotimaisia että tuontitavaroita (Tilastokeskus 1998). Liikevaihtojen korjaus on tehty, jotta liikevaihtojen määrät olisivat keskenään vertailukelpoisempia kuin nimellisarvoin ilmoitettuna, toisin sanoen inflaation vaikutus on pudistettu niistä pois.

3.2. Tulokset

3.2.1. Yritysten määrätietojen kehitys

Maaseudulla, kuten muuallakin, yritysten määrä seuraa yleisiä taloudellisia suhdanteita. Vuonna 1990 Suomessa oli kaikkiaan 218 140 yritystä. Tämän jälkeen niiden määrä kääntyi laskuun, vuonna 1993 niitä oli 191 063. Yritysten määrä kääntyi kasvuun vuonna 1995 ja vuonna 1997 niitä oli 213 230 (Tilastokeskus 1999a, s. 7). Suurin osa näistä oli pieniä yrityksiä, esimerkiksi vuonna 1996 oli kaikkiaan 203 400 yritystä, joista 193 400 oli yksitoimipaikkaisia, alle 20 henkeä työllistäviä yrityksiä.

Maaseudulla oli vuonna 1990 yhteensä 58 400 pienyritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) oli 58,8 mrd mk ja henkilöstömäärä 105 900 henkilöä. Taloudellisen taantuman vaikutuksesta niin yritysten luku- ja henkilöstömäärä kuin liikevaihtokin lähti laskuun: vuonna 1993 yritysten määrä putosi 6 % , henkilöstömäärä 22 % ja liikevaihdon määrä 20 % verrattuna vuoteen 1990. Laman taituttua yritysten määrä lähti voimakkaaseen nousuun. Myös yritysten liikevaihto ja henkilöstömäärät nousivat, mutta hitaammin. Henkilöstömäärä oli vuonna 1997 alle lamaa edeltävällä tasolla, ts. yritykset ovat keskimäärin aiempaa pienempiä henkilöstömäärällä mitattuna kuin ennen lamaa. Maaseudun pienyrityksessä oli keskimäärin 1,8 henkilöä vuonna 1990 ja 1,5 henkilöä vuonna 1997.

Maaseudun pienyritysten lukumäärä laski suhteessa vähemmän laman vaikutuksesta kuin koko maan yritysten määrä (taulukko 3.1). Yritysten määrä kääntyi suhteessa nopeampaan nousuun siten, että kun vuonna 1997 Suomessa oli 2 % vähemmän yrityksiä kuin vuonna 1990, maaseudulla pienyrityksiä oli 10 % enemmän kuin vuonna 1990. Maaseudun pienyritysten osuus kaikista yrityksistä kasvoi vuoteen 1996 saakka, jonka jälkeen se on hieman pienentynyt.

Taulukko 3.1. Maaseudun pienyritysten määrän kehitys vuosina 1990–1997.

Vuosi	Suomessa yrityksiä yhteensä, kpl	Maaseudun pienyrityksiä, kpl	Maaseutuyritysten osuus kaikista yrityksistä, %
1990	218 100 ¹	58 400	26,8
1993	191 100 ²	54 700	28,6
1996	203 400 ²	61 800	30,4
1997	213 200 ²	64 100	30,0

Lähde: Tilastokeskus

¹ Tilastokeskus 1997, s. 7. ² Tilastokeskus 1999a, s. 7.

Maaseudun pienyritysten liikevaihto (1997 hinnoin) oli vuonna 1990 yhteensä 58,8 mrd. markkaa. Yhteenlaskettu liikevaihto putosi laman vaikutuksesta voimakkaasti, se oli vuonna 1993 viidesosan pienempi kuin vuonna 1990. Yritykset ovat edelleen keskimäärin liikevaihdolla mitattuna pienempiä kuin ennen lamaa. Vielä vuonna 1996 yritysten yhteenlaskettu reaalin liikevaihto oli pienempi kuin ennen lamaa, vaikka yritysten määrä oli suurempi. Maaseudun pienyritysten liikevaihto on kehittynyt selkeästi hitaammin kuin Suomen kaikkien yritysten liikevaihto (taulukko 3.2). Esimerkiksi vuonna 1997 kaikkien Suomen yritysten yhteenlaskettu, reaalin liikevaihto oli 14 % suurempi kuin vuonna 1990, mutta maaseudun pienyritysten vain 2 % suurempi.

Pienyritykset työllistivät maaseutualueilla vuonna 1990 lähes 106 000 ihmistä. Henkilöstön määrä putosi tästä kolmessa vuodessa 12 %. Vielä vuonna 1997 maaseudun yritykset työllistivät 7 % vähemmän ihmisiä kuin ennen lamaa, eli myös henkilöstöllä mitattuna yritykset olivat pienempiä kuin ennen lamaa. Maaseudulla henkilöstömäärän lasku on kuitenkin ollut loivempi kuin koko maan yritysten osalta, vuonna 1993 koko maan yritykset työllistivät

Taulukko 3.2. Maaseudun pienyritysten liikevaihdon kehitys vuosina 1990–1997.

Vuosi	Kaikkien Suomen yritysten reaalin liikevaihto, mrd. mk	Maaseudun pienyritysten reaalin liikevaihto, mrd. mk	Maaseutuyritysten osuus kaikista yrityksistä, %	Maaseudun pienyritysten nimellinen liikevaihto, mrd. mk
1990	1 031 ¹	58,8	5,7	52,7
1993	880 ²	47,3	5,4	45,5
1996	1 098 ²	56,8	5,2	56,0
1997	1 176 ²	60,1	5,1	60,1

Lähde: Tilastokeskus

¹ Tilastokeskus 1997, s. 7. ² Tilastokeskus 1999a, s. 7.

neljänneksen vähemmän kuin vuonna 1990 ja vielä vuonna 1997 henkilöstöä oli lähes viidennes vähemmän kuin ennen lamavuosia¹. Pienyritysten osuus työllistäjänä on kasvanut koko ajan, maaseudun pienyritysten osuus työllisistä on kasvanut lähes prosenttiyksikön 1990-luvulla (taulukko 3.3).

NUTS-2 aluejaotuksella tarkasteltaessa yritysten määrä on kehittynyt suhteessa tasaisimmin Uudellamaalla, jossa taantumien aikana yritysten määrä putosi 2 % ja on sen jälkeen noussut 7 % verrattaessa sitä lamaa edeltävään tasoon. Suurimmat vaihtelut ovat taas Pohjois-Suomessa, jossa yritysten määrä putosi 9 % vuodesta 1990 vuoteen 1993, mutta vuonna 1997 yrityksiä oli peräti 20 % enemmän kuin vuonna 1990 (Kuvio 3.2.).

Taulukko 3.3. Maaseudun pienyritysten henkilöstömäärien kehitys vuosina 1990–1997.

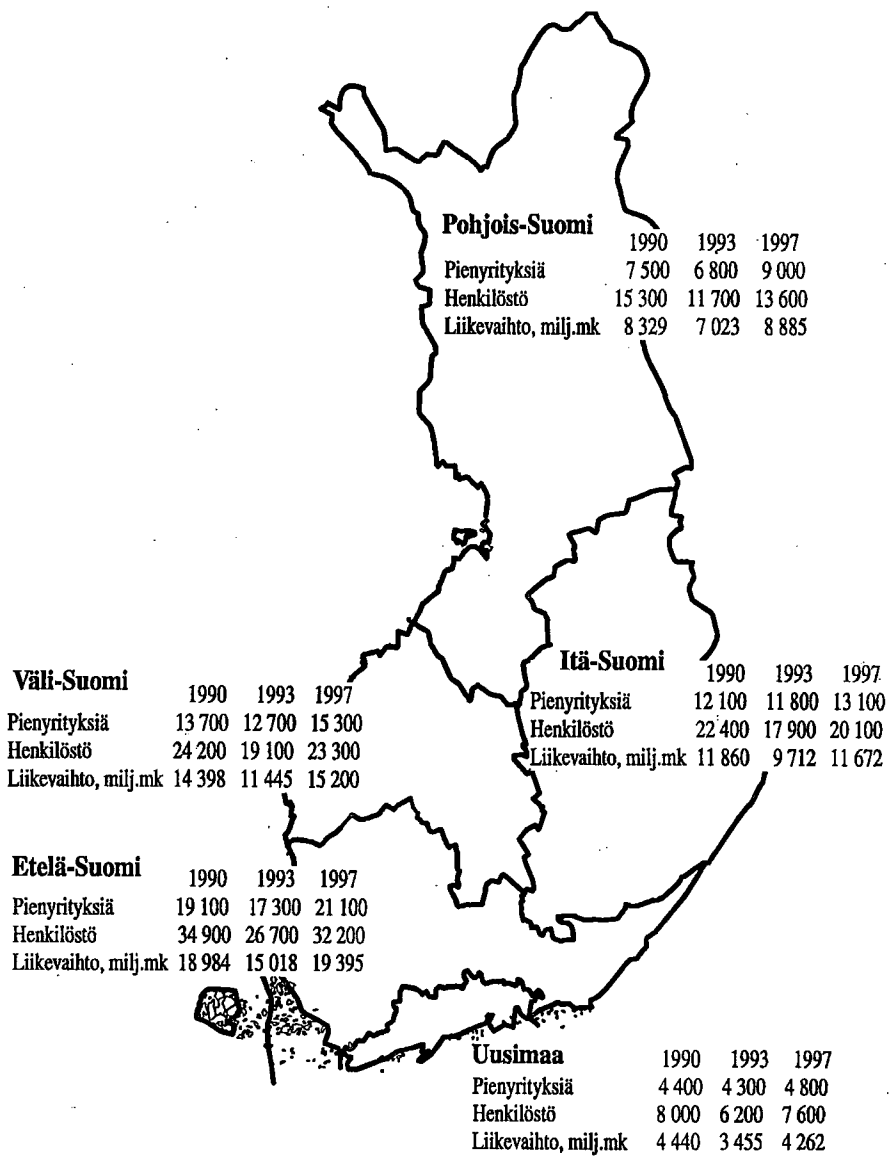
Vuosi	Kaikkien Suomen yritysten henkilöstömäärä, henkilöä	Maaseudun pienyritysten henkilöstömäärä, kuutiohenkilöä	Maaseutuyritysten osuus kaikista yrityksistä, %	Koko maan alle 50 henkeä työllistävien yritysten henkilöstömäärä, henkilöä
1990	1 438 000 ¹	106 000	7,4	577 000 ³
1993	1 079 000 ²	83 000	7,7	446 000 ⁴
1996 ¹	1 127 000 ²	94 000	8,3	489 000 ⁴
1997	1 181 000 ²	98 000	8,3	545 000 ⁴

Lähde: Tilastokeskus

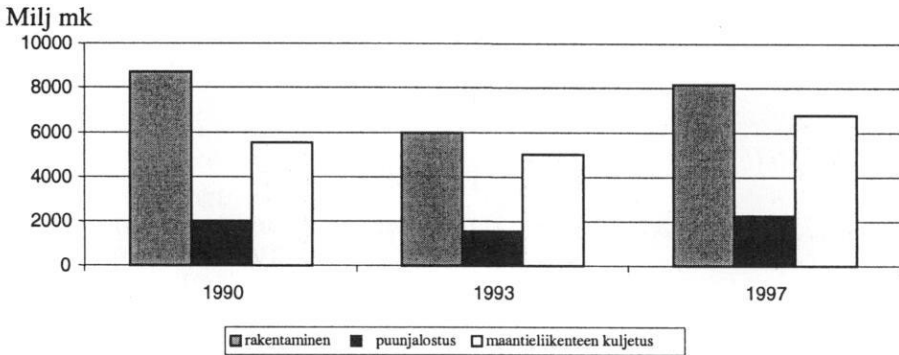
¹ Tilastokeskus 1997, s. 7. ² Tilastokeskus 1999a, s. 7. ³ Tilastokeskus 1997, s. 14. ⁴ Tilastokeskus 1999a, s. 14.

Myös yritysten toimialarakenne on luonnollisesti muuttunut vuosien mittaan. Toimialojen kehitys ei välttämättä riipu vain alan sisäisistä seikoista, kuten kilpailusta ja hintakehityksestä, vaan myös maan talouden yleisestä ja muidenkin toimialojen kehityksestä. Esimerkiksi on selvästi havaittavissa, että puun jatkojalostus, rakentaminen ja maantieliikenteen kuljetukset ovat sidoksissa toisiinsa: kun ei rakenneta, ei myöskään tarvita lankkua tai rakennuspuusepän tarvikkeita, joita kuljetetaan eri puolille (kuvio 3.3).

¹ Tutkimuksessa Rantamäki-Lahtinen, L. 1999: Maaseudun pienyritysrekisteri, esitetyt henkilöstömäärät ovat pienempiä kuin tässä esitetyt. Syy tähän on tilastointivaiheessa sattuneessa ohjelmointivirheessä, jonka vuoksi luvut pyöristyivät lopulliseen tilastoon väärin (esim. 1,9 pyöristyi lukuun 1). Virheen korjaaminen nosti henkilöstölukuja keskimäärin 16 %.

Kuvio 3.2. Maaseudun pienyritysten määrän, liikevaihdon ja henkilöstön kehittyminen alueittain.

Kuvio 3.3. Rakentamisen, puun jalostuksen ja maantieliikenteen kuljetusten liikevaihdon kehitys maaseudulla vuosina 1990 –1997 (milj. mk).

Alkutuotantoon sidoksissa olevien toimialojen yritysten (ks. Rantamäki-Lahtinen 1999, s. 16-18) määrä on tasaisesti vuosien aikana noussut. Vuonna 1990 alkutuotantoon sidotuilla toimialoilla toimivia yrityksiä oli 14 300, noin 24 % yrityksistä ja vuonna 1997 17 200, noin 27 % yrityksistä. Seuraavissa kahdessa luvussa tarkastellaan hieman yksityiskohtaisemmin toimialoittaista rakennekehitystä sekä alkutuotantoon sidotuilla toimialoilla että myös muilla toimialoilla.

3.2.2. Alkutuotantoon sidotut toimialat

Alkutuotantoon sidoksissa oleviin toimialoihin luetaan tässä erikoismaatalous, elintarvikkeiden jatkojalostus, villan ja turkisten jatkojalostus, matkailu ja virkistyspalvelut, maatilan tuotteiden tukku ja vähittäiskauppa, maa- ja metsätalouden palvelut, riista- ja kalatalous, puutavaran ja puutuotteiden valmistus, koneurakointi, turpeen ja hiekan nosto sekä maatalous yritys- ja toimipaikkarekisteriin ilmoitettujen maatilojen osalta. Suurinta osaa maataloista ei ole rekisteröity yritys- ja toimipaikkarekisteriin. Vaikka yritykset on tässä luokiteltu ”alkutuotantoon sidoksissa oleviin toimialoihin”, ne eivät välttämättä toimi maatilojen yhteydessä. Alkutuotantoon sidottujen yritysten osuus kaikista maaseudun pienyrityksistä on hivenen kasvanut 1990-luvulla. Yritysten osuus liikevaihdosta on vaihdellut 22 – 25 % välillä ja yritysten osuus henkilöstöstä on ollut 25 % (taulukko 3.4).

Yleisin yksittäinen alkutuotantoon sidottu toimiala on koneurakointi, jota harjoittavia yrityksiä oli vuonna 1997 noin 5 100 ja henkilöstön määrä 6 400. Pienin toimiala oli villan ja turkisten jatkojalostus, yrityksiä on vain joitakin kymmeniä. Alan yritysten määrä myös putosi eniten vuosina 1990-1993 ja lasku on jatkunut sen jälkeen. Yritysten määrä on kasvanut tasaisesti koko

vuosikymmenen ajan matkailussa, elintarvikkeiden jalostuksessa, turpeen nostossa ja hiekan otossa, maa- ja metsätalouden palveluissa sekä maatalan tuotteiden tukku- ja vähittäiskaupassa.

Liikevaihtoon on eniten kasvattanut erikoismaatalous, jossa liikevaihto oli vuonna 1997 yli kaksinkertainen verrattuna vuoden 1990 liikevaihtoon (vuoden 1997 hinnoin). Liikevaihto pieneni eniten maataloudessa. Henkilöstön määrällä mitattuna suhteellisesti eniten oli kasvanut erikoismaatalous ja vähentynyt villan ja turkisten jatkojalostus (taulukko 3.5).

Seuraavassa esitellään lyhyesti eräiden yleisimpien alkutuotantoon sidottujen toimialojen rakennekehitystä. Keskiarvolukuja tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon, että luvut kuvaavat vain yhtä vuotta, toimialan sisällä yritykset ovat muuttuneet, uusia on tullut ja osa on lopettanut. Yritysten tunnuslukujen hajonta ei myöskään ole tiedossa, joten keskiarvoon on saattanut vaikuttaa jokin poikkeava tapaus, etenkin jos yrityksiä on luokassa vähän. Toisaalta ryhmän yritysten koko ja tyyppi on rajattu, joten keskiarvotulokset antavat lukijalle paremman kuvan yrityksistä toimialan sisällä kuin yhteenlasketut liikevaihdot ja henkilöstömäärät.

Erikoismaatalous

Erikoismaatalouteen luetaan tässä tutkimuksessa mm. puutarhatalous, turkistarhaus, mehiläisten hoito ja porotalous. Kaikki erikoismaataloutta harjoittavat maaseutuyritykset *eivät ole* maaseudun pienyritysrekisterissä, esimerkiksi Turkistarhaajien liiton mukaan vuonna 1997 oli yhteensä noin 2 200 turkistarhaa (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1999/2000, s. 14), kun taas maaseudun pienyritysrekisteriin oli tilastoitu samana vuonna 1 250 turkistarhaa ja koko yritys- ja toimipaikkarekisteriin oli rekisteröity 1 380 turkistarhaa. Toisaalta puutarhayrityksiä rekisterissä oli yhteensä noin 900 vuonna 1997, kun kaikkiaan puutarhatuotantoa päätuotantona harjoittavia tiloja arvioitiin olevan noin 4 300 (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1998, s. 39). Lukuja tarkasteltaessa onkin otettava huomioon, että varsin suurta osaa sekä turkistarhoista että puutarhatiloista verotetaan maatilatalouden tuloverolain mukaan, eivätkä ne näin ollen sisälly maaseudun pienyritysrekisteriin ja tähän tarkasteluun.

Vuonna 1990 erikoismaatalouteen luokiteltuja yrityksiä oli kahdella toimialalla: puutarhataloudessa ja turkistarhauksessa. Puutarhataloudessa, joka kattaa Tol95 luokituksen mukaiset luokat vihannesten, koristekasvien ja taimien viljelyn sekä hedelmien, pähkinöiden, juoma- ja maustekasvien viljelyn, yrityksiä oli 600. Näiden keskimääräinen liikevaihto oli 380 000 mk/yritys ja henkilöstön määrä oli 2,4 henkeä. Turkistarhoja oli tuolloin 860, turkistarhan henkilöstön keskikoko oli 0,6 henkilöä ja liikevaihdon 394 000 mk/yritys.

Toimialaluokituksen muuttumisen myötä toimialajako on tarkempi, kun tuloksia tarkastellaan vuodesta 1993 eteenpäin. Yritysten määrä oli vuonna

Taulukko 3.4. Alkutuotantoon sidottujen yritysten määrän, liikevaihdon ja henkilöstömäärien kehitys.

Vuosi	1990*	1993	1997
Alkutuotantoon sidoksissa olevia yrityksiä, kpl	14 300	13 500	17 200
Liikevaihto yhteensä, milj. mk	12 900	11 388	15 324
Henkilöstö	27 000	21 300	25 700
Alkutuotantoon sidoksissa olevien yritysten suhteellinen osuus %			
- yrityksistä	24	25	27
- liikevaihdosta	22	24	25
- henkilöstöstä	26	26	26

*Toimialaluokituksen muuttumisen vuoksi 1990 luvut vain suuntaa-antavia

Taulukko 3.5. Alkutuotantoon sidottujen toimialojen rakennekehitys.

Toimiala	Yrityksiä, kpl			Liikevaihto, milj. mk			Henkilöstö, h:löä		
	1990*	1993	1997	1990*	1993	1997	1990*	1993	1997
Maatalous	900	700	700	660	493	312	1300	1100	1200
Erikoismaatalous	1 500	1 300	2 200	765	853	1 665	2000	1800	2900
Elintarvikkeiden jalostus	700	800	900	1 344	1 116	1 448	2300	2000	2100
Villan ja turkisten jatkojalostus	120	80	60	48	45	41	200	130	120
Matkailu ja virkistyspalvelut	2 800	2 800	3 300	2 507	2 046	2 215	6500	4700	5200
Maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppa	500	700	900	1 649	2 258	2 678	1000	1100	1100
Maa- ja metsätalouden palvelut	300	400	400	0	28	38	1800	1700	1300
Riista- ja kalatalous	400	400	600	357	335	305	600	500	600
Puutavaran ja puutuotteiden valmistus	2 100	1 700	2 000	2 021	1 516	2 269	4800	3200	3400
Koneurakointi	4 300	3 900	5 100	3 044	2 229	3 644	5800	4300	6400
Turpeen nosto ja hiekan otto	700	800	1000	504	471	709	1000	800	1400
Yhteensä	14 300	13 500	17 200	129 000	12 743	15 324	27 100	21 300	25 700

*Toimialaluokituksen muuttumisen vuoksi 1990 luvut vain suuntaa-antavia

Taulukko 3.6. Erikoismaataloutta harjoittavat yritykset vuosina 1993, 1996 ja 1997.

Toimiala (suluissa Tol95 luoki- tus)	Yrityksiä, kpl			Liikevaihto 1000 mk/yritys			Henkilöstö/yritys		
	1993	1996	1997	1993	1996	1997	1993	1996	1997
Vihannesten ym. vil- jely (1120)	509	834	839	948	723	730	2,2	1,7	1,7
Hedelmien ym. viljely (1130)	69	56	52	483	271	340	1,2	1,6	1,4
Turkistarhaus (1251)	710	1 225	1 248	468	930	823	0,8	1,0	1,11
Poronhoito (1252)		3	6		-	150		-	0,97
Muu eläinten hoito (1259)	32	35	42	156	173	159	1,33	1,6	0,72

- Yritysten lukumäärä on vähäinen

1993 noin 1 300 yritystä, joista 710 oli turkistarhoja, 580 puutarhayrityksiä ja 30 ”muuta eläinten hoitoa” harjoittavia yrityksiä, esimerkiksi mehiläisten hoitoa harjoittavia yrityksiä ja lemmikkieläinlaitoloita. Keskimääräinen yrityskoko puutarhataloudessa oli 2,07 henkilötyövuotta ja liikevaihdolla mitattuna 890 000 mk/yritys, turkistarhan keskikoko oli 0,8 henkilötyövuotta ja 468 000 mk:n liikevaihto (taulukko 3.6).

Vuonna 1997 erikoismaataloutta harjoittavien yritysten määrä oli noin 2 200. Suuri osa yrityksistä oli turkistarhoja, joita oli 1250. Turkistarhojen keskikoko oli liikevaihdolla mitattuna 823 000 mk/yritys ja henkilöstöllä mitattuna 1,1 henkeä/yritys. Turkistarhaus on suhdanneherkkä ala, tuotteiden hinnat vaihtelevat rajusti tuotannon, kysynnän tuonnin ja viennin mukaan. Maaseudun pienyritysrekisteriin tilastoitujen puutarhayritysten määrä oli lisääntynyt noin 900 yritykseen, joissa keskimäärin työskenteli 1,7 henkeä ja liikevaihto oli 708 000 mk.

Elintarvikkeiden jatkojalostus

Elintarvikkeiden jatkojalostus on myös tyypillinen toimiala, jossa huomattavaa osaa yrityksistä verotetaan maatilatalouden tuloverolain perusteella (ks. Rantamäki-Lahtinen 1999, s. 38). Seuraavassa esitettyjä tietoja tuleekin tarkastella tätä taustaa vasten.

Vuonna 1990 maaseudun pienyritysrekisteriin tilastoitiin noin 700 elintarvikkeiden jalostusta harjoittavaa yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,34 mrd. mk ja jotka työllistivät 2 270 ihmistä. Yleisintä oli pehmeän ruoka-leivän ja leivonnaisten valmistus. Maaseudun pienyritysten osuus kaikista Suomen elintarvikkeita jalostavista yrityksistä oli tuolloin 42 %, mutta

Taulukko 3.7. Elintarvikkeiden jalostusta harjoittavat yritykset vuosina 1993, 1996 ja 1997.

Toimiala (suluissa Tol95 luokitus)	Yrityksiä, kpl			Liikevaihto 1000 mk/yritys			Henkilöstö/yritys		
	1993	1996	1997	1993	1996	1997	1993	1996	1997
Teurastus ja lihanjalostus (151)	51	73	81	1 576	1 669	1 532	2,3	2,3	2,1
Kalanjalostus (152)	62	80	87	1 142	1 655	1 376	1,6	2,2	1,8
Perunat jal. ja säilöntä (1331)	44	61	60	680	810	816	1,3	2,1	1,8
Hedelmä ja kasvismehujen valmistus (1532)	10	9	10	232	841	289	0,6	1,3	0,5
Muu hedelmien ym. säilöntä (1533)	41	63	68	816	916	1085	1,6	1,5	1,4
Meijerituotteet (155)	20	24	23	7 693	7 152	8 473	4,1	4,4	3,1
Myllytuotteet (156)	68	69	65	1 332	894	996	1,3	1,1	1,0
Rehujen valmistus (157)	36	41	45	5 425	5 708	7 948	5,0	4,0	4,0
Leivän ja leivonnaisten valmistus (1581,1582)	395	413	417	1 049	889	922	3,1	2,89	2,6
Muu elintarvikkeiden valmistus (154,1583-1589)	28	36	43	1 463	881	1 026	2,3	1,5	1,5
Juomien valmistus (159)	14	36	42	274	567	470	0,7	1,1	0,6

osuus liikevaihdosta oli vain 2 % ja henkilöstöstä 3 % (Tilastokeskus 1992 s. 199).

Vuonna 1993 yrityksiä oli alle 800 kappaletta. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,12 mrd. mk ja henkilöstömäärä vajaa 2000 henkilöä. Yleisin toimiala oli leivän ja leivonnaisten valmistus (taulukko 3.7). Vuonna 1993 kaikkiaan 47 % elintarvikkeita valmistavista yrityksistä oli maaseudun pien-yrityksiä. Liikevaihdosta niiden osuus oli 2 % ja henkilöstöstä 4 % (Tilastokeskus 1995b, s. 151).

Vuonna 1997 maaseudun elintarvikkeita valmistavien yritysten määrä oli noussut noin 940 yritykseen, yritysten liikevaihto oli 1,45 mrd. mk ja henkilöstömäärä 2 100. Yleisintä oli edelleen leivän ja leivonnaisten valmistus. Maaseutuyritysten osuus alan yrityksistä oli noussut 48 prosenttiin, osuus henkilöstöstä 5 prosenttiin ja liikevaihtokin 3 prosenttiin (Tilastokeskus 1999a, s. 32-33). Yritykset olivat jakautuneet tasaisesti ympäri Suomea, lukumääräisesti eniten niitä oli Etelä-Suomessa.

Matkailu- ja virkistyspalvelut

Matkailu- ja virkistyspalvelut on elintarvikkeiden jalostuksen, koneurakoinnin ja erikoismaatalouden ohella yksi yleisimmin maatilatalouden tuloverolain alaisena verotettavista toimialoista. Maaseutumatkailun teemaryhmän mukaan

Taulukko 3.8 . Tunnuslukuja matkailu- ja virkistyspalveluyrityksistä vuosina 1993, 1996 ja 1997.

Toimiala (suluissa Tol95 luoki- tus)	Yrityksiä, kpl			Liikevaihto 1000 mk/yritys			Henkilöstö/yritys		
	1993	1996	1997	1993	1996	1997	1993	1996	1997
Hotellit (551)	177	181	177	2 154	2 186	2106	5,0	4,8	4,9
Retkeilymajat (5521)	15	17	19	463	298	276	1,4	1,0	1,2
Leirintäalueet (5522)	85	86	93	424	330	353	1,1	1,1	0,7
Täysihoitolat (55231)	90	90	106	461	342	384	1,1	1,3	1,3
Lomakylät (55232)	110	115	114	568	551	507	1,3	1,5	1,2
Muu mm. maatala- matkailu (55239)	151	243	270	327	264	249	0,9	0,7	0,7
Ravintolat (55301)	325	365	401	1 298	1 213	1 240	3,0	2,9	2,9
Kahvilravintolat (55302)	684	710	723	652	633	659	1,4	1,3	1,4
Ruokakioskit (55303)	301	305	311	604	581	615	1,4	1,3	1,3
Kahvi, olut, drinkki- baarit (554)	338	378	365	484	474	501	1,1	1,1	1,1
Henkilöstöruokalat (5551)	110	123	126	463	378	385	1,3	1,3	1,3
Ateriapalvelut, mm. pitopalvelu (5552)	209	283	295	302	353	371	0,8	0,9	0,8
Virkistystoiminta (926, 92720)	219	234	258	642	451	514	1,3	1,3	1,4

maaseutumatkailupalveluja tarjoaa noin 2000 yritystä (Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1998, s. 13), mutta maaseudun pienyritysrekisteriin luokkaan 55 239 (muualla mainitsematon majoitustoiminta), johon myös maatalamatkailu lukeutuu, on tilastoitu vain 270 yritystä. Toisaalta maaseudun pienyritysrekisteriin tilastoiduista alan yrityksistä vain 150 toimi maatalan yhteydessä. Vuoden 1990 maatalouslaskennassa maatilamatkailua tai kahvila ja ravintolatoimintaa ilmoitti harjoittavansa noin 2 000 tilaa (TIKE 1993, s. 49). Lukuja tarkasteltaessa tulee ottaa huomioon, etteivät kaikki maaseutumatkailuyritykset suinkaan toimi maatilalla, vaan nimenomaan maaseudulla.

Vuonna 1990 maaseudun pienyritysrekisteriin on tilastoitu 2 800 majoitus-, ateria- ja virkistyspalveluyritystä. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,5 mrd. markkaa ja henkilöstömäärä 6 500. Yleisin toimiala oli "kahvilat ja muut luvanvaraiset ravitsemusliikkeet". Alan yrityksistä noin 40 % lukeutui maaseudun pienyrityksiksi, sen sijaan maaseutuyritysten osuus liikevaihdosta ja henkilöstöstä oli 12 % (Tilastokeskus 1992, s. 200).

Taantumana aikana vuonna 1993 maaseudun matkailuyritysten määrä säilyi lähes ennallaan (taulukko 3.8.). Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli noin 2,05 mrd. markkaa ja henkilöstömäärä 4 700. Yleisin toimiala oli kahvila-

2,05 mrd. markkaa ja henkilöstömäärä 4 700. Yleisin toimiala oli kahvilaravintola. Maaseudun pienyritysten osuus toimialan kaikista yrityksistä oli 37 %, osuus liikevaihdosta ja henkilöstöstä oli 12 % (Tilastokeskus 1995, s. 152). Vuonna 1997 matkailuyritysten määrä oli kasvanut 3 300 yritykseen. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,2 mrd. markkaa ja henkilöstö 5 200. Noin 30 % toimialan yrityksistä oli maaseutuyrityksiä, joiden osuus henkilöstöstä oli 11 % ja liikevaihdosta 10 % (Tilastokeskus 1999a).

Maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppa

Maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskaupalla tarkoitetaan tässä niitä tukkutaikavähittäiskauppaa harjoittavia yrityksiä, jotka myyvät tuotteensa erikoismyymälöissä tai ovat erikoistuneet jonkin tuotteen tukkumyyntiin. Maatilan tuotteiden tukkukaupalla tarkoitetaan esimerkiksi viljan, kananmunien, hedelmien tai puun vähittäis- ja tukkukauppaa. Ryhmään kuuluvat toimialat on lueteltu taulukossa 3.9.

Vuonna 1990 maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppaa harjoittavia yrityksiä oli 500. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,7 mrd. markkaa ja ne työllistivät 1 000 henkilöä. Yleisimpiä toimialoja olivat puutavaratukkukauppa ja hedelmien ja vihannesten vähittäiskauppa. Toimialaluokituksen muuttumisen myötä maatilan tukku- ja vähittäiskauppa yritysten vertailu vuoden 1990 ja aikasarjan myöhempien vuosien välillä on vaikeaa.

Vuonna 1993 yritysten määrä oli noin 700 ja yritysten liikevaihto 2,3 mrd. markkaa. Yleisimpiä toimialoja olivat puutavaratuotetukkukauppa sekä juures-, vihannes- ja hedelmätukkukauppa (taulukko 3.9). Yritysten määrä on noussut laman jälkeen, vuonna 1997 yrityksiä oli vajaa 900, yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,7 mrd. markkaa ja henkilöstö noin 1 100 henkeä.

Puutavaran ja puutuotteiden valmistus

Puutavaran ja puutuotteiden valmistukseen on tässä tarkastelussa otettu huomioon mm. puun sahaus, höyläys ja kyllästys, vanerin ja kuitulevyn valmistus ja puutalojen valmistus (taulukko 3.10). Vuonna 1990 alalla toimi noin 2 100 yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,0 mrd. mk ja henkilöstö 4 700 henkeä. Yleisin toimiala oli puun sahaus, höyläys ja kyllästys. Maaseudun pienyritysten osuus koko alan yrityksistä oli 70 %, mutta osuus liikevaihdosta oli vain 12 % ja osuus alan henkilöstöstä 16 % (Tilastokeskus 1992).

Puutavaran ja puutuotteiden valmistus kärsi taantumasta. Alan maaseutuyritysten määrä putosi niin, että vuonna 1993 yrityksiä oli 1 700, jotka työllistivät 3 200 henkeä ja jonka yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,5 mrd. markkaa. Maaseutuyritysten osuus alan yrityksistä oli nousi entisestään: kolme

Taulukko 3.9. Maatilantuotteiden tukku- ja vähittäismyyntiä harjoittavat maaseutuyritykset 1993–1997.

Toimiala (suluissa Tol95 luokitus)	Yrityksiä, kpl			Liikevaihto 1 000 mk/yritys			Henkilöstö/yritys		
	1993	1996	1997	1993	1996	1997	1993	1996	1997
Maatilan tuotteiden agentuuritoim (511)	102	166	153	513	529	629	0,7	0,6	0,8
Viljan, siementen ja eläin-rehujen tukku- kauppa (5121)	43	53	55	6 291	4 861	4 467	2,4	2,0	1,6
Kukkien ja taimien tukku-kauppa (5122)	22	41	40	2 427	1 313	1 567	2,6	1,4	1,7
Teuraseläinten tukku- kauppa (51 123)	31	26	29	4 107	2 864	2 727	1,2	1,1	1,1
Juures-, vihannes ja hedelmätukku-kauppa (51310)	98	114	120	4 316	3 499	3 319	2,3	2,0	1,9
Lihan ja lihatuotteiden tukku-kauppa (51320)	10	10	8	1 225	1 261	1 423	1,0	0,6	0,7
Maitotaloustuotteiden, munien ym. tukku- kauppa (51331)	16	22	23	49 694	41 651	26 305	5,2	5,4	3,6
Kalan tukku-kauppa (51381)	21	32	30	1 568	3 425	2 058	1,6	2,0	2,1
Raakapuun tukku- kauppa (51531)	28	45	48	3 292	2 980	1 595	1,9	1,4	1,6
Puutavaratukku-kauppa (51532)	153	170	175	1 793	2 629	2 182	1,6	1,5	1,3
Hedelmien ja vihan- nosten vähittäiskauppa (5221)	91	84	81	576	370	685	1,0	0,6	0,6
Lihan ja lihatuotteiden vähittäiskauppa (5222)	12	15	14	933	683	383	1,3	1,7	1,7
Kalan ym. vähittäis- kauppa (52230)	59	35	45	901	1 160	1 163	1,1	1,0	0,9
Tori- ja markkina- kauppa (52620)	40	50	57	196	251	384	0,4	0,7	0,6

neljänsosaa yrityksistä oli maaseutuyrityksiä, toisaalta yritysten osuus alan liikevaihdosta putosi 10 %:n ja henkilöstöstä 13 %:n (Tilastokeskus 1995, s. 151).

Vuonna 1997 alalla oli lähes 2 000 yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 2,3 mrd. markkaa ja jonka yhteenlaskettu henkilöstömäärä oli 3 400 henkeä. Maaseudun pienyritysten osuus kaikista alan yrityksistä oli 65 %, maaseutuyritysten osuus alan liikevaihdosta oli 9 % ja henkilöstöstä 13 % (Tilastokeskus 1999a, s. 34).

Taulukko 3.10. Puun ja puutuotteiden valmistusta harjoittavat yritykset vuosina 1993, 1996 ja 1997.

Toimiala (suluissa Tol95 luokitus)	Yrityksiä, kpl			Liikevaihto 1000 mk/yritys			Henkilöstö/yritys		
	1993	1996	1997	1993	1996	1997	1993	1996	1997
Puun sahaus, höyläys, kyllästys (201)	769	911	950	870	1 024	1 137	1,6	1,6	1,4
Vanerin ja muiden puulevyjen valmistus (202)	12	32	32	1 919	2 157	7 622	0,8	3,8	4,8
Puutalojen valmistus (20301)	166	162	169	1 154	1 502	1 394	2,4	2,3	2,2
Muu rakennuspuusepäntuotteiden valmistus (20309)	496	480	480	869	984	1 174	2,0	2,2	2,2
Puupakkausten valmistus (20400)	109	109	107	1 154	1 534	1 643	2,6	2,5	2,2
Muiden puutuotteiden valmistus (205)	190	226	249	401	494	483	1,2	1,6	1,2

Koneurakointi

Koneurakoinnilla tarkoitetaan mm. kasvinviljelyä palvelevaa toimintaa, puun korjuuta, raivausta, purkua ja pohjarakentamista. Koneurakointi on selvästi yleisin alkutuotantoon sidoksissa oleva toimiala. Toimialan sisällä yritykset ovat varsin heterogeenisiä. Vuonna 1990 koneurakointia harjoittavia yrityksiä oli 4 300, yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 3 mrd. markkaa ja henkilöstöä oli 5 800 henkeä. Vuonna 1993 yritysten määrä väheni 3 900 yritykseen, jotka työllistivät 4 300 henkilöä ja joiden liikevaihto oli 2,2 mrd. markkaa. Yritysten määrä oli vuonna 1997 tarkasteluajan korkein, yrityksiä oli 5 100, niiden liikevaihto oli 3,6 mrd. markkaa ja henkilöstöä oli 6 400 henkeä. Ehdottomasti yleisin toimiala oli rakentamiseen liittyvä raivaus, purku ja pohjarakentaminen (taulukko 3.11), johon kuuluu esimerkiksi rakennusalueen raivaus, maankaivu, täyttö ja tasaustyöt.

Taulukko 3.11. Koneurakoinnin kehitys.

Toimiala (suluissa Tol95 luokitus)	Yrityksiä, kpl			Liikevaihto 1000 mk/yritys			Henkilötö/yritys		
	1993	1996	1997	1993	1996	1997	1993	1996	1997
Kasvinviljelyä palveleva toiminta (maatalouskoneurakointi) (01410)	130	208	231	204	307	280	1,2	0,6	0,8
Metsän uudistaminen (2011)	41	96	106	371	250	264	1,1	0,8	1,0
Puun korjuu (2013)	1 333	1 679	1 737	814	916	989	1,5	1,7	1,7
raivaus, purku, pohjarakentami- nen(45110)	2 225	2 683	2 841	481	570	620	0,9	1,1	1,0
Maatalouskoneiden ja laitteiden vuoraus (71310)	19	20	17	224	180	232	0,3	0,3	0,4
Ulkotilojen hoito (90003)	117	193	203	227	277	329	0,6	0,7	0,8

3.2.3. Muut toimialat

Niillä toimialoilla, jotka eivät ole sidoksissa alkutuotantoon, yritysten määrä on kasvanut noin 6 % vuodesta 1990. Vuonna 1990 muilla kuin alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla toimi 44 100 yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 45,9 mrd. markkaa ja jotka työllistivät 79 000 ihmistä. Vuonna 1997 yrityksiä oli 46 900, niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 44,5 mrd. markkaa ja ne työllistivät 72 000 ihmistä. Tärkeimpiä toimialoja ovat rakentaminen ja maantieliikenteen kuljetukset (taulukko 3.12).

Seuraavassa on esitetty lyhyt kuvaus tärkeimpien *ei-alkutuotantoon sidottujen* toimialojen rakennekehityksestä maaseudulla.

Teollisuus

Teollisuus eli valmistus on epäorgaanisten tai orgaanisten aineiden mekaanista tai kemiallista muuntamista uusiksi tuotteiksi. Muuntaminen voidaan suorittaa joko mekaanisesti tai käsin paikasta riippumatta (Tilastokeskus 1995, s .54). Tässä tarkastelussa on jätetty pois alkutuotantoon sidoksissa olevat toimialat, vaikka ne kuulusivatkin teollisuusmääritelmän alle.

Vuonna 1990 teollisuuteen luokiteltuja, ei-alkutuotantoon sidoksissa olevia maaseudun pienyrityksiä oli yhteensä noin 6 700. Yritysten liikevaihto oli 6,1 mrd. markkaa ja henkilöstöä 16 100 henkeä. Yleisin toimiala oli koneiden ja laitteiden valmistus.

Vuonna 1993 yritysten määrä oli 4 700, ne työllistivät noin 12 200 ihmistä ja yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 4,7 mrd. markkaa. Yleisimpiä toimialoja olivat metallituotteiden valmistus ja koneiden ja laitteiden valmistus (taulukko 3.12.).

Taulukko 3.12. Muut kuin alkutuotantoon sidotut toimialat 1993 ja 1997.

Toimiala (pl. alkutuotantoon sidotut toimialat)	Yrityksiä kpl		Henkilöstö h:lää		Liikevaihto milj. mk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Tekstiilien valmistus (17)	360	400	560	560	186	237
Vaatteiden valmistus (18)	460	340	580	520	159	169
Parkitseminen ja muu nahan valmistus (19)	170	180	320	240	97	109
Kustantaminen, painaminen (pl. atk-tallenteet) (22)	320	360	830	860	305	353
Kumi- ja muovituotteiden valmistus (25)	170	200	600	660	266	407
Ei metallisten mineraalituotteiden valmistus (26)	360	390	910	880	414	526
Metallituotteiden valmistus, pl. koneen ja laitteet (28)	1 320	1 590	2 980	4 060	1 135	2 017
Koneiden ja laitteiden valmistus (29)	1 030	1 170	1 950	1 970	752	1 131
Lääkintäkojeiden, yms. valmistus (33)	100	110	220	220	93	116
Autojen ja perävaunujen valmistus (34)	100	100	260	340	109	161
Muu kulkuneuvojen valmistus (35)	200	210	600	310	27	175
Muu valmistus (36)	760	880	1 860	1 830	689	847
Veden puhdistus ja jakelu (41)	120	200	110	120	55	61
Muu rakentaminen kuin raivaus, purku ja pohjara- kentaminen (45)	6 250	7 120	10 020	12 930	4 906	6 389
Muu kuin alkutuotantoon sidottujen toimialojen tukku ja vähittäismyynti	10 670	11 210	16 590	15 920	16 971	18 797
Moottoriajoneuvojen kauppa, korjaus ja myynti, sekä polttoaineen myynti (50)	2 580	2 820	3 650	3 800	3 467	3 890
Agentuuritoiminta ja tukkukauppa (51)	1 460	1 970	1 900	2 080	2 361	3 516
Vähittäiskauppa (52)	6 640	6 430	11 040	10 050	11 143	11 391
Maantiiliikenteen kuljetus: rekka ja taksi (60)	8 800	9 230	10 670	14 824	5 053	6 756
Muu maantiiliikenteen kuljetus (60)	150	170	860	890	309	334
Liikennettä palveleva toiminta (63)	200	300	370	500	144	238
Rahoitustoiminta (65) ¹⁾	210	240	900	1 000	0	0
Rahoitusta palveleva toiminta (67) ¹⁾	120	110	6	30	0	0
Kiinteistöalan palvelut (70)	1 560	1 370	1 160	1 490	366	591
Kulkuneuvojen, koneiden ja laitteiden vuokraus ilman käyttäjää (71)	160	190	160	190	87	133
Muu liike-elämää palveleva toiminta (74)	2 900	4 010	3 280	4 800	1 100	1 706
Koulutus (80)	160	220	280	330	88	85
Terveystenhoito ja sosiaalipalvelut (85)	1 060	1 950	1 580	2 600	499	781
Ympäristöhuolto (90)	180	240	310	420	164	243
Virkistystoiminta (92)	390	580	480	610	223	217
Muut palvelut (93)	2 340	2 780	1 590	1 790	490	498
Muut toimialat	660	1 050	1 290	1 810	1 206	1 719
Yhteensä	51 920	58 070	77 900	88 630	52 864	63 593

¹⁾ rahoitustoiminnan liikevaihtoa ei ilmoiteta

Metallituotteita valmisti 1 300 maaseutuyritystä, yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,1 mrd. markkaa ja henkilöstöä oli 3000.

Vuonna 1997 maaseudun teollisuusyritysten määrä oli noussut 6 200 yritykseen, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 6,7 mrd. markkaa. Maaseutuyritysten osuus kaikista Suomen teollisuusyrityksistä oli 24 %, sitä vastoin osuus liikevaihdosta ja henkilöstöstä oli vain 2 % (Tilastokeskus 1999a, s. 32).

Korkean teknologian toimialat ovat kehittyneet maailmanlaajuisesti hyvin nopeasti. OECD on määritellyt toimialat teknologia intensiteetin mukaisessa järjestyksessä korkeimman intensiteetin toimialasta matalimpaan. OECD:n määrittelee korkean teknologian toimialoiksi lääkevalmisteet (Tol95 -luokitus: 244), tieto- ja konttorikoneiden valmistuksen (30), elektroniikka ja tietoliikennevälineiden valmistuksen (321,322) sekä avaruuden ja ilmailun (353). Korkean keskitason teknologian toimialoja puolestaan ovat kemialliset tuotteet (24, pl. 244), koneet ja laitteet (29, pl. 2971), sähkötekniset koneet ja laitteet (2971, 31, 323) sekä kulkuneuvot (34, 352) (Tilastokeskus 1999a, s. 23).

Maaseudun pienyrityksistä 58 toimi korkean teknologian alalla vuonna 1997, yritysten liikevaihto oli 70 milj. markkaa henkilöstöä oli 120 henkilöä. Maaseutuyritysten osuus koko Suomen korkean teknologian yritysten liikevaihdosta oli 0,01 % ja osuus henkilöstöstä 0,3 % Korkean keskitason teknologian alan yrityksiä koko maassa oli 1 500, niiden liikevaihto oli 1,6 mrd. markkaa, mikä oli 2 % alan yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta (vrt. Tilastokeskus 1999a, s. 23). Korkean keskitason teknologian maaseutuyrityksissä työskenteli noin 3 000 henkilöä.

Muu rakentaminen kuin raivaus, purku ja pohjarakentaminen

Raivaus, purku ja pohjarakentaminen on tässä tarkastelussa liitetty osaksi koneurakointia. Muita rakentamiseen liittyviä toimialoja ovat mm. talojen ja siltöjen rakentaminen, kattotyöt, vesirakentaminen ja erityyppinen rakennus-asentaminen. Vuonna 1990 rakennusalan maaseutuyrityksiä oli yhteensä 4 900. Ne työllistivät yhteensä 12 500 ihmistä ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 6,8 mrd. mk. Yleisin toimiala oli lämpö- ja vesiasennus.

Vuonna 1993 muita rakennusalan yrityksiä oli noin 6 200. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 4,9 mrd. markkaa ja yritykset työllistivät 10 000 henkilöä. Vuonna 1997 yrityksiä 7 300, ne työllistivät vajaa 13 000 ihmistä ja niiden liikevaihto oli 6,4 mrd. markkaa. Yleisin rakennusalan maaseutuyrityksen toimiala oli talojen rakentaminen. Vuonna 1997 noin kolmasosa kaikista rakennusalan yrityksistä (pl. raivaus, purku ja pohjarakentaminen) oli maaseudun pienyrityksiä.

Muut kuin maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppa

Tähän ryhmään on luokiteltu Tol95 mukaisen luokituksen luokka G eli tukku- ja vähittäiskauppa. Ryhmästä on poimittu pois kohdassa 3.2.1. luokitellun maatilan tuotteiden tukku – ja vähittäiskauppaa käyvät yritykset.

Vuonna 1993 tähän ryhmään kuuluvia yrityksiä oli 10 700. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 17 mrd. markkaa ja henkilöstömäärä 16 600 henkilöä. Eniten yrityksiä toimi päivittäistavaroiden yleisvähittäiskaupassa (1 900 yritystä) ja autojen korjauksessa (1 500 yritystä). Vuonna 1997 yrityksiä oli 11 200, ne työllistivät 15 900 henkilöä ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 18,9 mrd. markkaa. Yleisimmät toimialat olivat autojen korjaus (1 700 yritystä) ja päivittäistavaroiden kauppa, joita oli noin 400 yritystä vähemmän kuin vuonna 1993 (taulukko 3.13).

Taulukko 3.13. Muiden kuin alkutuotantoon sidoksissa olevien tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppa.

Toimiala (suluissa tol95 luokitus)	Yrityksiä, kpl.		Henkilöstö		Liikevaihto, milj. mk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Moottoriajoneuvojen kauppa (501, 504)	291	321	554	269	494	696
Autojen ja renkaiden korjaus (502)	1 558	1753	1 440	1570	589	75970
Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden kauppa (503)	276	314	470	527	397	556
Huoltamotoiminta (50501)	445	415	1 385	1421	1 977	1846
Polttoaineen vähittäiskauppa miehittämättömiltä asemilta (50502)	7	12	6	7	11	33
Agentuuritoiminta ja tukkukauppa (51)	1 460	1965	1897	2078	2 361	3516
Supermarket kauppa (52111)	57	60	636	579	873	1019
Päivittäistavaroiden yleisvähittäiskauppa (52112)	1917	1549	3905	3126	5411	4714
Kioskit (52113)	381	347	311	366	207	218
Muut (5212)	4280	4470	6187	5980	4652	5439

Kuljetusalan yritykset

Maantieliikenteen kuljetuksilla tarkoitetaan tässä lähinnä taksia ja kuorma-auto/rekkakuljetuksia. Vuonna 1990 maaseudulle sijoittuneita maatiekuljetusten yrityksiä oli yhteensä 8 400, joista 40 % oli takseja. Henkilöstöä oli yhteensä 11 500 ja yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 5,5 mrd. markkaa.

Vuonna 1993 kuljetusalan maaseutuyritysten määrä oli 8 800 yritystä, joista takseja oli 3 700 ja tieliikenteen tavarakuljetusta harjoitti 5 500 yritystä. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 5,1 mrd. markkaa ja ne työllistivät 10 700 henkilöä. Vuonna 1997 yrityksiä oli yhteensä 9 200, ne työllistivät 14 800 henkilöä ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 6,8 mrd. markkaa. Muita maantieliikenteen yrityksiä oli vuonna 1997 noin 172 kappaletta ja vesiliikenteen yrityksiä oli 80.

Kiinteistöalan palvelut

Kiinteistöalan palveluihin kuuluvat mm. kiinteistöjen välitys, isännöinti ja hoito. Vuonna 1993 kiinteistöalan palveluihin lukeutuvia maaseutuyrityksiä oli yhteensä 1 500 yritystä. Yleistä oli luokkaan muiden (kuin asuntojen ja asuinkiinteistöjen) kiinteistöjen vuokraus ja hallinta liittyvä toiminta. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 0,4 mrd. markkaa ja ne työllistivät 1 200 henkilöä. Vuonna 1997 yritysten määrä oli hieman laskenut, niitä oli 1 400, yhteenlaskettu liikevaihto oli 0,6 mrd. markkaa ja henkilöstön määrä 1 500. Yleisimmäksi toimialaksi nousi kiinteistöjen isännöinti ja hoito.

Muu liike-elämää palveleva toiminta

Muuhun liike-elämää palvelemaan toimintaan luetaan esimerkiksi tilitoimistot, lakiasiaan palvelut, mainospalvelut tai siivous. Vuonna 1993 tähän luokkaan lukeutuvia maaseudulla toimivia yrityksiä oli 2 900. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,1 mrd. markkaa ja henkilöstömäärä 3 300 henkeä. Yleisimmät toimialat olivat siivous, kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelut sekä liikkeenhoidon konsultointi. Näiden kolmen alan osuus toimialan maaseutuyrityksistä oli yli puolet.

Vuosina 1993-1997 yritysten määrä oli kasvanut yli tuhannella, ollen 4 000. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,7 mrd. markkaa ja henkilöstömäärä 4 800. Yleisimmäksi toimialaksi oli noussut kirjanpito- ja tilinpäätöspalvelut, seuraavaksi yleisimpiä olivat siivous ja liikkeenhoidon konsultointi.

Yksityiset terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut

Maaseudun pienyritysrekisteriin poimittiin vain sellaiset yritykset, joiden omistajatyyppi on yksityinen, joten yhteiskunnan ylläpitämät terveydenhuolto-

Taulukko 3.14 . Maaseudulla sijaitsevat yksityiset terveys- ja sosiaalialan pienyritykset.

Toimiala (suluissa to195 luokitus)	Yrityksiä kpl		Liikevaihto, milj. markka		Henkilöstö, henkilöä	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Muut kuin kunnalliset lääkäripalvelut (85129)	94	262	42	83	133	201
Hammashoito (85130)	120	212	57	93	153	255
Fysikaalinen hoito (85141)	255	482	89	136	297	488
Sairaankuljetus (85143)	109	120	86	102	329	399
Muu terveystalutus (85149)	48	193	8	32	23	111
Eläinlääkintä (85200)	313	337	108	108	255	268
Palvelutalot- ja asunnot (85315)	60	140	54	137	200	528
Kotipalvelut (85323)	13	72	5	13	30	77
Muut	45	128	50	77	157	274

tai sosiaalipalvelut eivät näy luokituksissa. Terveystalutus ja sosiaalipalveluihin luetaan mukaan esimerkiksi lääkäripalvelut, eläinlääkintäpalvelut, lasten päivähoidot tai perhehoito.

Vuonna 1993 yksityisiä terveydentalutus- ja sosiaalialan palveluita tarjosi maaseutualueilla yhteensä 1 100 yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 0,5 mrd. markkaa ja henkilöstömäärä 1 600. Yleisimpiä yrityksiä olivat tuolloin eläinlääkintäpalvelut (taulukko 3.14). Tämä selittyy osaltaan sillä, että monet kunnaneläinlääkärit harjoittavat virkansa ohella yksityispraktiikkaa. Vuonna 1997 maaseudun terveys ja sosiaalipalveluyritysten määrä oli kasvanut ja niitä oli 2 000 kappaletta. Niiden henkilöstömäärä oli 2 600 ja liikevaihto lähes 0,8 mrd. markkaa. Yleisin toimiala oli fysikaalinen hoito.

Muut palvelut

Muihin palveluihin luetaan mm. kampaamot ja kauneushoitolat, pesulat ja kylpylät. Vuonna 1993 muihin palveluihin lukeutuvia yrityksiä oli 2 300. Niiden liikevaihto oli 0,5 mrd. markkaa ja henkilöstöä oli 1 600. Yleisimpiä olivat kampaamot, joita oli 1 800. Yritysten määrä kasvoi vuoteen 1997 mennessä 2 800:n, liikevaihto oli tuolloin 0,5 mrd. markkaa ja yrityksissä työskenteli 1 800 henkeä.

3.2.4. Maaseudulla sijaitsevat yritykset, jotka ovat maaseudun pienyritysrekisterin ulkopuolella

Maaseudun pienyritysrekisterin testaamiseksi tarkasteltiin myös sitä, millaiset maaseudulla sijaitsevat yritykset ovat jääneet rekisterin ulkopuolelle (taul.

3.15). Ajo tehtiin vuodelta 1997 ja se esitetään 2-numerotasolla. Yritykset ovat siis joko monitoimipaikkaisia tai sitten ne työllistävät yli 20 henkilöä.

Kaikkiaan rekisterin ulkopuolelle jääneitä yrityksiä oli noin 1 700. Ne työllistivät yhteensä noin 44 600 henkilöä ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 35 mrd. markkaa. Eniten rekisteriin kuulumattomia yrityksiä oli vähittäiskaupassa sekä majoitus- ja ravitsemustoiminnassa (taulukko 3.15).

Eräillä aloilla huomattava osa toimialan yrityksistä sijaitsee maaseudulla, kun lasketaan yhteen sekä maaseudun pienyritysrekisteriin koottujen yritysten tiedot, sekä muiden maaseudulla sijaitsevien joko monitoimipaikkaisten, tai yli 20 henkeä työllistävien yritysten tiedot. Tällöin esimerkiksi elintarvikkeita jalostavista yrityksistä 52 % sijaitsee maadulla ja ne työllistävät 11 % toimialan henkilöstöstä. Toisaalta esimerkiksi puutavaran ja puutuotteiden valmistuksessa toimivista yrityksistä 69 % sijaitsee maaseudulla ja työllistää 37 % alan henkilöstöstä. Kaikkien maaseudulla sijaitsevien alan yritysten osuus alan liikevaihdosta on kolmannes.

4. Pienyritysten kehitys erityyppisillä maaseutualueilla

Seuraavassa tarkasteltu aluejako perustuu Keräsen ym. (1993) määrittelemään maaseudun kolmijakoon. Aineisto tulee tällöin luokiteltua kahteen kertaan, ensi kunnan sisällä postinumeroalueittain ”maaseutuun” ja muuhun alueeseen ja sen jälkeen kunnat luokitellaan maaseudun kolmijaon mukaan.

Keränen ym. (1993, s. 22-28) luokittelivat kunnat viisiportaisen jaon mukaan. Kunta määriteltiin *kaupungiksi*, jos sen taajamaväestön määrä ylitti 15 000 ihmistä. *Kaupunkien läheiseen maaseutuun* kunnan katsottiin kuuluvan jos sen pendeliosia-alueilla asuu yhteensä yli 50 % kunnan koko maaseutuväestöstä. Kunta luokiteltiin *syrajäiseen maaseutuun* pääkomponenttianalyysin avulla. Syrajäiseen maaseutuun kuuluvat 14 *saaristokuntaa* valittiin suoraan saaristolain perusteella. Kunta luokiteltiin *ydinmaaseutuun* kuuluvaksi ellei sitä luokiteltu edellisiin luokkiin (kuvio 4.1).

Aineistona tutkimuksen tässä osassa käytettiin maaseudun pienyritysrekisteriä kyselyä, jolla maaseudun pienyritysrekisterin käyttöä otospohjana testattiin. Kyselyn tulokset on kuvattu luvussa 5.

Yritysten lukumäärä väheni kaikilla maaseutualueilla vuodesta 1990 vuoteen 1993. Sitten määrän kehitys on kääntynyt kasvuun ja vuonna 1997 yrityksiä oli syrjäisillä maaseutualueilla 6 %, ydinmaaseudulla 11 % ja kaupunkien läheisellä maaseudulla 17 % enemmän kuin vuonna 1990 (kuvio 4.2). Kaupungeissa sijaitsevien mutta ”maaseutumaisilla” postinumeroalueilla sijaitsevien yritysten määrä sitä vastoin on kääntynyt kasvuun vasta vuonna 1997. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto (1997 hinnoin) laski myös laman vaikutuksesta ollen vuonna 1993 18–36 % alhaisempi kuin vuonna 1990.

Taulukko 3.15 . Ne maaseutualueilla sijaitsevat yritykset, jotka eivät ole maaseudun pienyritysrekisterissä.

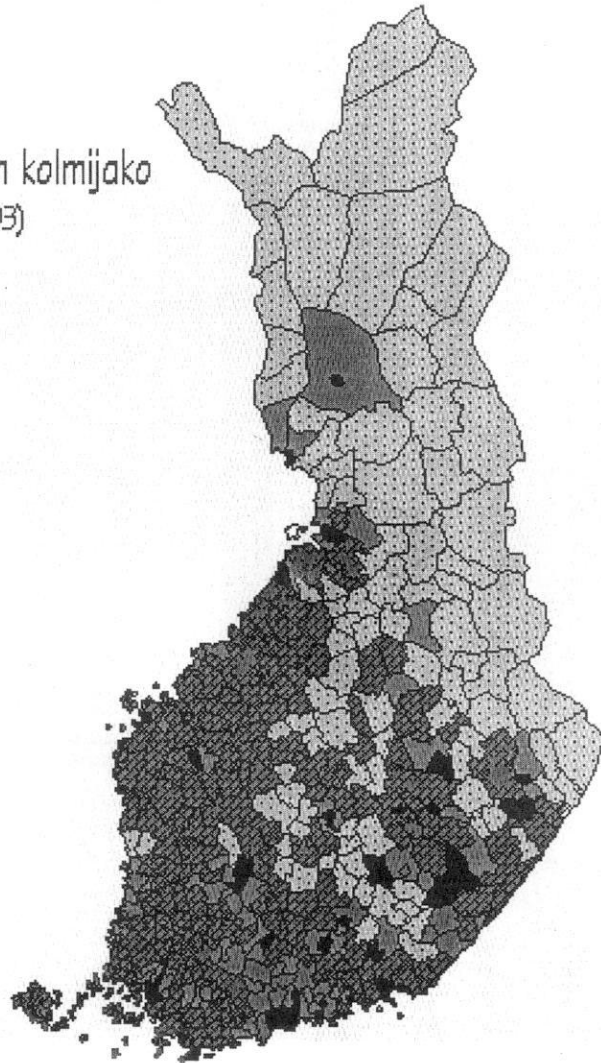
Toimiala	Yrityksiä	Liikevaihto milj. mk	Henkilöstö
Maa- ja riistatalous (1)	21	217	636
Metsätalous (2)	24	200	421
Kalatalous (3)	6	32	81
Muu mineraalien kaivu (14)	7	91	90
Elintarvikkeiden valmistus (15)	82	2 684	2 858
Tekstiilien valmistus (17)	18	236	529
Vaatteiden valmistus (18)	14	173	413
Nahan ja nahkatuotteiden valmistus (19)	13	386	966
Puutavaran ja puutuotteiden valmistus (20)	116	6 306	6 684
Massa, paperin ja perituotteiden valmistus (21)	17	3 075	1 793
Kustantaminen, painaminen (22)	18	241	502
Kumi- ja muovituotteiden valmistus (25)	24	702	1 161
Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus (26)	32	1 538	2 279
Perusmetallien valmistus (27)	6	216	255
Metallituotteiden valmistus (pl. koneet) (28)	83	2 371	3 598
Koneiden ja laitteiden valmistus (29)	64	2 213	3 368
Muu sähkökoneiden- ja laitteiden valmistus (31)	7	1 037	1 165
Radio, tv ja tietoliikennevälineiden valmistus (32)	6	104	190
Lääkintäkojeiden yms. valmistus (33)	7	101	208
Autojen ja perävaunujen valmistus (34)	20	674	1 038
Muu kulkuneuvojen valmistus (35)	16	635	1 277
Huonekalujen valmistus; muu valmistus (36)	50	1 054	2 254
Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto (40)	11	361	247
Rakentaminen (45)	94	1 130	1 741
Moottoriajoneuvojen ja polttoaineen kauppa (50)	106	850	685
Agentuuritoiminta ja tukkukauppa (51)	51	1 818	802
Vähittäiskauppa (52)	258	3 348	2 482
Majoitus- ja ravitsemustoiminta (55)	242	1 676	2 254
Maaliikenne (60)	52	557	1 081
Liikennettä palveleva toiminta (63)	9	298	430
Rahoitustoiminta (65)	94	0	1 403
Kiinteistöalan palvelut (70)	12	37	141
Tutkimus- ja kehittäminen (74)	32	119	460
Terveystenhoito- ja sosiaalipalvelut (85)	30	95	320
Virkistys-, kulttuuri-, ja urheilutoiminta (92)	7	52	127
Muut palvelut (93)	17	34	102
Muut	21	316	545
Yhteensä	1 687	34 977	44 583

Yhteenlaskettu liikevaihto on sittemmin alkanut nousta, mutta merkittävästi hitaammin kuin yritysten määrä. Vuonna 1997 syrjäisen maaseudun yritysten liikevaihto oli samalla tasolla kuin vuonna 1990. Ydin- ja kaupunkien läheisellä maaseudulla se oli vain 5 – 7 % korkeampi, vaikka yritysten määrät olivat kasvaneet nopeammin. Tämä tarkoittaaakin sitä, että yritykset ovat liikevaihdolla mitattuna keskimäärin pienempiä kuin 1990-luvun alussa (kuvio 4.3.).

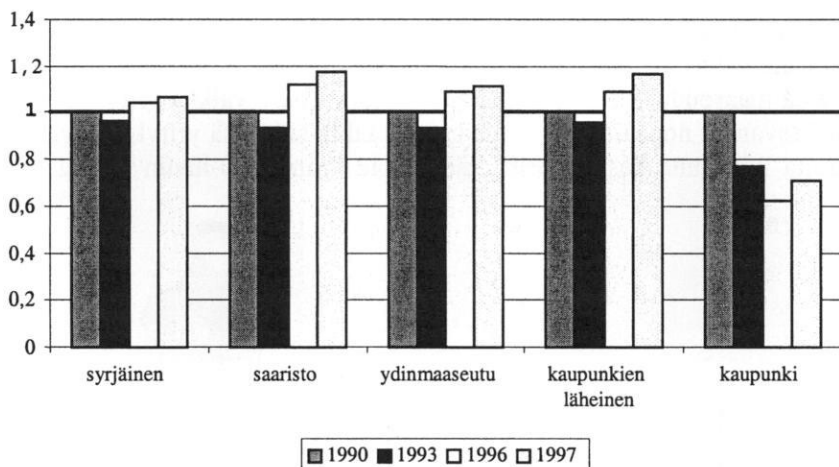
Maaseutupolitiikan kolmijako

- Syrjäinen maaseutu (93)
- Saaristo (14)
- Ydinmaaseutu (234)
- Kaup. läh. maas. (84)
- Kaupungit (35)

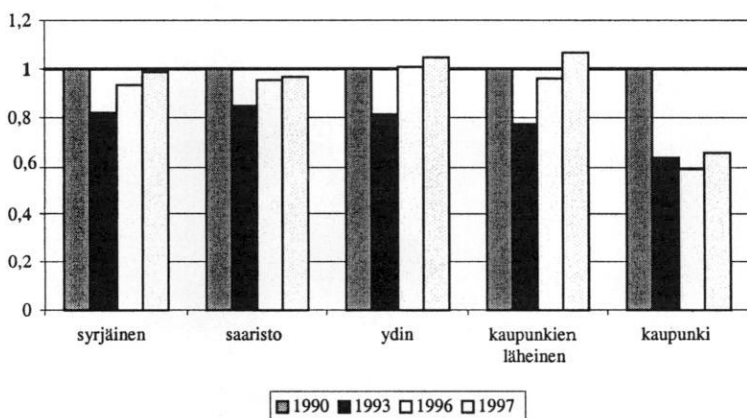

Lähde: <http://www.kake oulu.fi/proj/alupro/Pmkarkj.htm>

Kuvio 4.1. Maaseudun kolmijako (Keränen ym. 1993).

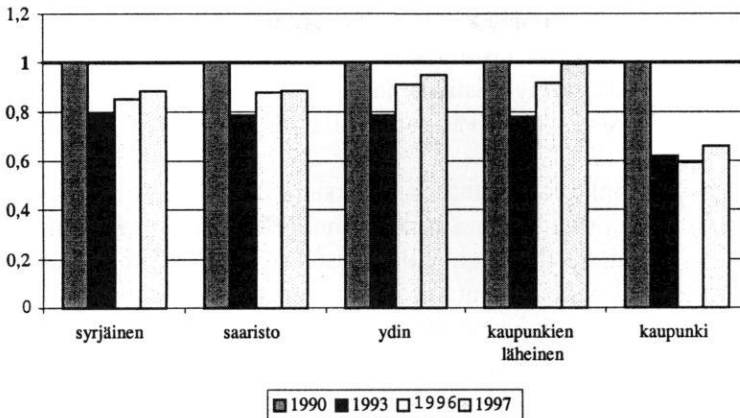

Kuvio 4.2. Yritysten lukumäärän kehitys 1990-luvulla (vuosi 1990 = 1).

Kuvio 4.3. Yritysten yhteenlasketun liikevaihdon kehitys 1990-luvulla (vuosi 1990 = 1).

Myös henkilöstöllä mitattuna yritykset ovat keskimäärin aiempaa pienempiä. Laman vaikutuksesta yhteenlasketun henkilöstön määrä putosi noin viidenneksellä, kaupunkikunnissa sijaitsevien ”maaseutuyritysten” osalta jopa lähes kaksi viidesosaa. Vuonna 1997 vain kaupunkien läheisellä maaseudulla sijaitsevat yritykset työllistivät lähes yhtä paljon (99 %) henkilöstöä kuin vuonna 1990. Sitä vastoin syrjäisellä maaseudulla henkilöstön määrä oli 12 % ja ydinmaaseudulla 5 % pienempi kuin vuosikymmenen alussa (kuvio 4.4).

Kuvio 4.4. Yritysten henkilöstömäärien kehitys 1990-luvulla (vuosi 1990 = 1).

4. 1. Syrjäiset maaseutualueet

Syrjäiseen maaseutuun luettiin kuuluviksi kaikkiaan 93 kuntaa. Keränen ym. (1993) mukaan syrjäisellä maaseudulla asui vuonna 1993 yhteensä 462 900 henkilöä, joista maaseutuväestö² oli 49 %.

Maaseudun pienyritysrekisterin mukaan vuonna 1990 syrjäisellä maaseudulla toimi yhteensä 14 300 yritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 13,9 mrd. markkaa ja henkilöstö oli 26 300 henkilöä. Alkutuotantoon sidoksissa olevien yritysten osuus oli noin 36 % yrityksistä, 31 % liikevaihdosta ja 43 % henkilöstöstä. Yleisimpiä alkutuotantoon sidoksissa olevia toimialoja olivat koneurakointi ja matkailu, muista toimialoista tärkein oli maantieliikenteen kuljetukset.

Yritysten määrä putosi syrjäisillä alueilla 11 % eli vajaaseen 13 000 yritykseen vuonna 1993. Vielä suhteessa enemmän putosivat yritysten yhteenlaskettu liikevaihto ja henkilöstömäärä. Liikevaihto vuoden 1997 hinnoin oli 23 % pienempi kuin vuonna 1990 eli 10,7 mrd. markkaa. Henkilöstöä yritykset työllistivät 26 % vähemmän eli kaikkiaan 19 400 henkilöä.

Vuonna 1993 syrjäisellä maaseudulla toimivista yrityksistä edelleen 36 % toimi alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla. Näistä yleisimpiä olivat koneurakointi, matkailu ja puun jalostus. Muista kuin alkutuotantoon liittyvistä toimialoista olivat yleisimpiä maatieliikenteen kuljetukset (19 % kaikista yrityksistä), rakentaminen ja vähittäiskauppa.

² Maaseutuosa-alueiksi, erotuksena taajamista, määritettiin taajamaluokituksen perusteella ne kunnan osa-alueet, joissa alle puolet asukkaista lukeutuu taajamaväestöön (Keränen ym. 1993, s. 22).

Vuonna 1997 syrjäisten maaseutualueiden yritysten määrä oli 6 % korkeampi kuin vuosikymmenen alussa, yrityksiä oli 14 100. Yhteenlaskettu liikevaihto oli suunnilleen samalla tasolla kuin vuosikymmenen alussa ollen 12,9 mrd. markkaa mutta yritysten työllistämä henkilöstömäärä oli 12 % pienempi. Maaseudun pienyritykset työllistivät syrjäisillä maaseutualueilla yhteensä 21 600 ihmistä vuonna 1997.

29 % yrityksistä toimi alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla. Yritysten määrä kasvoi tai pysyi samana kaikilla muilla alkutuotantoon sidotuilla toimialoilla paitsi villan ja turkisten jatkojalostuksessa. Muista toimialoista suhteessa vuoteen 1993 eniten olivat kasvaneet virkistys ja terveydenhuolto-palvelut, yritykset olivat vähentyneet eniten vähittäiskaupassa ja kiinteistöpalveluista (taulukko 4.1. ja taulukko 4.2.). 8 % syrjäisten alueiden maaseudun pienyrityksistä toimi maatalan yhteydessä.

Taulukko 4.1. Syrjäisillä alueilla sijaitsevien maaseudun alkutuotantoon sidoksissa olevien pienyritysten jakautuminen toimialoittain vuosina 1993 ja 1997.

Toimiala	Yrityksiä, kpl		Liikevaihto, 1000 mk		Henkilöstö, henkeä	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Maatalous	80	80	31 568	15 177	90	90
Erikoismaatalous	137	160	84 610	96 753	170	210
Maa- ja metsätalouden palvelut	90	110	6 901	6 160	600	500
Riista- ja kalatalous	100	130	36 627	42 834	70	90
Turpeen nosto	290	350	145 689	211 039	260	410
Elintarvikkeet	170	210	222 564	273 638	450	470
Villa ja turkis	20	10	5 239	3 324	20	10
Puu ja puutuotteet	450	500	382 184	563 664	790	910
Koneurakointi	1040	1 360	717 313	1 087 637	1 390	1900
Matkailu	890	1020	746 073	715 427	1 650	1662
Maatalan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppa	130	170	210 630	374 978	150	180
Yhteensä	3 400	4 100	2 589 398	3 390 631	5 640	6 430

Taulukko 4.2. Syrjäisillä alueilla sijaitsevien ja muiden kuin alkutuotantoon sidoksissa olevien yritysten määrä- rakennetietoja vuosilta 1993 ja 1997.

Toimiala	Yrityksiä, kpl		Liikevaihto, 1000 mk		Henkilöstö, henk.	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Maantielikenteen kuljetus	2 450	2 420	1 214 721	1 515 753	2 590	3 430
Rakentaminen	1 210	1 250	998 171	1 115 315	1 970	2 170
Vähittäiskauppa	1 700	1 620	3 195 938	3 347 964	3 160	2 870
Liike-elämää palveleva toiminta	570	760	202 301	286 120	660	880
Muut palvelut (mm. kampaamot)	630	730	157 932	150 586	480	510
Moottoriajoneuvojen ja polttoaineen kauppa	520	500	856 588	861 868	880	820
Terveystieteiden ja sosiaalipalvelut	260	450	133 644	199 269	430	690
Kiinteistöalan palvelut	390	330	77 878	152 455	270	400
Tukkukauppa	180	260	159 901	311 936	170	220
Metallituotteiden valmistus	210	210	179 725	287 273	530	550
Koneiden valmistus	180	200	107 696	160 877	300	310
Muu valmistus (toimialaluokka 36)	140	160	86 875	101 302	240	240
Virkistys, kulttuuri urheilu	60	110	36 093	46 911	80	130
Muut	830	990	690 279	910 691	1 950	2 290
Yhteensä	9 330	9 990	8 097 742	9 448 320	13 710	15 510

4.2. Ydinmaaseutu

Ydinmaaseutuun kuuluvia kuntia oli Keräsen ym. (1993) tarkastelussa kaikkien eniten, 234 kuntaa. Kunnissa asui vuonna 1,3 miljoonaa ihmistä vuonna 1991, joista maaseutuväestöön lukeutui 40 % (Keränen ym. 1993 s. 30).

Vuonna 1990 ydinmaaseutuun lukeutuvilla alueilla oli 31 500 maaseudun pienyritystä, jotka työllistivät yhteensä 57 400 ihmistä ja joiden yhteenlaskettu liikevaihto (1997 hinnoin) oli 32,9 mrd. markkaa. Neljännes yrityksistä toimi alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla, joista yleisimpiä olivat koneurakointi, matkailu ja ateriapalvelut sekä puun ja puutuotteiden valmistus.

Vuoteen 1993 yritysten määrä väheni parilla tuhannella yrityksellä, yrityksiä oli tuolloin 29 400. Liikevaihto putosi 6 mrd. markkaa 26,9 mrd. markkaan. Henkilöstön määrä putosi 21 % ollen 45 200. Alkutuotantoon sidoksissa olevien yritysten osuus yrityksistä oli edelleen 25 %. Yleisimpiä alkutuotantoon sidoksissa olevia toimialoja olivat edelleen koneurakointi, majoitus- ja ateriapalvelut sekä puun jalostus.

Vuonna 1997 yrityksiä oli 19 % enemmän kuin lamavuonna 1993 ja 11 % enemmän kuin vuosikymmenen alussa eli kaikkiaan 35 100 yritystä, jotka työllistivät 54 500 henkilöä ja joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 34,5 mrd. markkaa. Alkutuotantoon sidottujen toimialojen osuus oli kasvanut 28 %:n. Yleisin toimiala oli edelleen koneurakointi, mutta erikoismaatalous oli noussut toiseksi yleisimmäksi toimialaksi ohi majoitus- ja ateriapalveluiden ja puun jalostuksen ohi (taulukko 4.3). Muista kuin alkutuotantoon sidoksissa olevista toimialoista yritysten määrä kasvoi suhteessa eniten vuodesta 1993 tukkukaupassa ja terveydenhuolto- ja sosiaalipalveluissa. Yritysten määrä taas väheni vähittäiskaupassa, kiinteistöjen huoltopalveluissa ja ajoneuvojen ja polttoaineneiden kaupassa (taulukko 4.4.). Ydinmaaseudulla sijaitsevista maaseudun pienyrityksistä 14 % toimi maatilán yhteydessä.

Taulukko 4.3. Ydinmaaseudulla sijaitsevien, alkutuotantoon sidoksissa olevien pienyritysten jakautuminen toimialoittain vuosina 1993 ja 1997.

Toimiala	Yrityksiä, kpl		Liikevaihto, 1000 mk		Henkilöstö, henkeä	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Maatalous	410	500	31 568	15 177	90	90
Erikoismaatalous	970	1 740	84 610	96 753	170	210
Maa- ja metsätalouden palvelut	210	230	6 901	6 160	600	500
Riista- ja kalatalous	170	270	36 627	42 834	70	90
Turpeen nosto	420	540	145 689	211 039	260	410
Elintarvikkeet	440	540	222 564	273 638	450	470
Villa ja turkis	40	40	5 239	3 324	20	10
Puu ja puutuotteet	960	1 130	382 184	563 664	790	910
Koneurakointi	1970	2 660	717 313	1 087 637	1 390	1900
Matkailu	1320	1 530	746 073	715 427	1 650	1 660
Maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppa	400	510	210 630	374978	150	180
Yhteensä	7 320	9 670	6 709 196	9 136 074	6 840	14 130

Taulukko 4.4. Ydinmaaseudulla sijaitsevien, muilla kuin alkutuotantoon sidotuilla toimialoilla toimivien maaseudun pienyritysten määrä- ja rakennetiedot vuosina 1993 ja 1997.

Toimiala	Yrityksiä, kpl		Liikevaihto, 1000 mk		Henkilöstö, henk.	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Maantielikenteen kuljetus	4 440	4 790	1 214 721	1 515 753	2 590	3 430
Rakentaminen	3 260	3 790	998 171	1 115 315	1 970	2 170
Vähittäiskauppa	3 600	3 470	5 456 388	6 103 218	5 530	5 310
Liike-elämää palveleva toiminta	1 470	2 110	553 758	901 605	1 630	2 470
Tukkukauppa	810	1 700	1 522 035	2 290 721	1 140	2 220
Muut palvelut	1 210	1 530	241 622	263 661	800	950
Moottoriajoneuvojen ja polttoaineen kauppa	1 500	1 080	1 926 657	2 075 614	2 060	1 130
Terveystieteiden ja sosiaalip	560	1 020	263 385	413 135	850	1 390
Metallituotteiden valmistus	790	980	674 449	1 277 799	1 730	2 480
Kiinteistöalan palvelut	850	710	185 123	304 166	600	750
Koneiden valmistus	610	690	499 540	711 556	1 230	1 210
Muu valmistus (tol95 luokka 36)	460	530	455 602	554 357	1 210	1 210
Tekstiilien ja vaatteiden valmistus	250	270	131 168	167 149	390	400
Virkistys, kulttuuri urheilu	180	270	67 408	82 726	160	230
Muut	1 790	2 050	2 385 368	2 478 812	4 670	4 650
Yhteensä	21 780	24 990	16 575 395	20 255 587	26 560	30 000

4.3. Kaupunkien läheiset maaseutualueet

Keränen ym. (1993) määrittivät kaupunkien läheiseen maaseutuun kuuluviksi 84 kuntaa. Kaupunkien läheisellä maaseudulla asui vuonna 1990 yhteensä 1,2 milj. ihmistä, joista maaseutuväestöön lukeutui 18 % (Keränen ym. 1993, s. 30).

Vuonna 1990 kaupunkien läheisillä maaseutualueilla sijaitsi yhteensä 10 200 yritystä, joiden yhteenlaskettu henkilöstömäärä oli 18 300 henkeä ja liikevaihto 9,7 mrd. markkaa. 21 % yrityksistä toimi alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla, joista yleisintä oli koneurakointi.

Vuonna 1993 kaupunkien läheisellä maaseudulla sijaitsevien yritysten määrä putosi 4 % ollen 9 700. Henkilöstön määrä ja yhteenlaskettu liikevaihto putosi 22 %, henkilöstöä yritykset työllistivät 14 200 ja niiden liikevaihto oli

7,5 mrd. markkaa. Alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla toimi 21 % yrityksistä.

Vuonna 1997 yritysten määrä oli noussut lähes 12 000 yritykseen, jotka työllistivät 18 200 yritystä ja joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 10,9 mrd. markkaa. 22 % yrityksistä toimi alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla (taulukko 4.5.). Yleisimpiä toimialoja olivat koneurakointi, matkailu ja ateriapalvelut sekä puutavaran ja puutuotteiden valmistus. Muista toimialoista taas yleisimpiä olivat rakentaminen, maantieliikenteen kuljetukset ja vähittäiskauppa (taulukko 4.6). Kaupunkien läheisellä maaseudulla 9 % yrityksistä sijaitsi maatilán yhteydessä.

Taulukko 4.5. Kaupunkien läheisellä maaseudulla sijaitsevien, alkutuotantoon sidoksissa olevien pienyritysten jakautuminen toimialoittain vuosina 1993 ja 1997.

Toimiala	Yrityksiä, kpl		Liikevaihto, 1000 mk		Henkilöstö, henk.	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Maatalous	150	130	109 663	41 490	250	220
Erikoismaatalous	150	220	124 778	156 993	300	400
Maa- ja metsätalouden palvelut	50	60	2 666	7 308	200	120
Riista- ja kalatalous	30	80	11 473	21 238	20	50
Turpeen nosto	60	100	37 784	72 373	70	130
Elintarvikkeet	120	140	125 848	134 850	290	290
Villa ja turkis	10	10	6 699	7 485	20	30
Puu ja puutuotteet	280	300	244 375	374 901	550	550
Koneurakointi	680	910	341 078	612 959	680	1 090
Matkailu	430	510	310 422	382 413	720	930
Maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppa	150	170	226 584	363 361	200	200
Yhteensä	2 110	2 630	1 541 370	2 175 371	3 300	4 010

Taulukko 4.6 Kaupunkien läheisellä maaseudulla sijaitsevien, muiden kuin alkutuotantoon sidoksissa olevien pienyritysten jakautuminen toimialoittain vuosina 1993 ja 1997.

Toimiala	Yrityksiä, kpl		Liikevaihto, 1000 mk		Henkilöstö henk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
Rakentaminen	1 440	1 700	927 132	1 599 430	2 090	3 240
Maantieliikenteen kuljetus	1 530	1 640	903 642	1 174 773	1 890	2 700
Vähittäiskauppa	1 020	1 080	1 535 211	1 570 906	1 580	1 510
Liike-elämää palveleva toiminta	670	930	262 653	410 039	790	1 150
Moottoriajoneuvojen ja polttoaineen kauppa	460	520	522 506	619 567	580	650
Tukkukauppa	380	510	509 024	906 514	470	580
Muut palvelut (mm. kampaamot)	390	440	74 422	72 496	260	280
Terveystenhoito ja sosiaalipalvelut	180	390	85 182	144 397	250	450
Metallituotteiden valmistus	280	350	254 964	392 481	640	890
Kiinteistöalan palvelut	230	260	66 324	114 817	240	290
Koneiden valmistus	190	220	107 773	169 167	310	310
Virkistys, kulttuuri urheilu	110	160	78 208	65 798	170	200
Muu valmistus (to195 luokka 36)	130	160	108 927	173 073	310	340
Muut	690	940	565 881	807 248	1 370	1 580
Yhteensä	7 700	9 300	6 001 849	8 220 706	10 950	14 170

5. Erityyppisillä alueilla sijaitsevien yritysten mahdollisuudet ja uhat: kyselyaineiston tulokset

Luvussa 5 tarkastellaan lähemmin erityyppisillä maaseutualueilla toimiville yrittäjille suunnatun kyselyn tuloksia. Aluejakona käytetään samaa jakoa kuin luvussa 4, eli kunnat on jaettu syrjäiseen-, ydin- ja kaupunkien läheiseen maaseutuun. Kyselyn otos poimittiin maaseudun pienyritysrekisteristä.

5.1. Maaseudun pienyritysrekisterin testaus otospohjana: kyselyaineisto

Maaseudun pienyritysrekisterin käyttöä otospohjana testattiin postikyselyn avulla. Samalla saatiin kerättyä aineistoa erityyppisten alueiden, eli syrjäisten maaseutualueiden, ydinmaaseudun ja kaupunkien läheisten alueiden yrittäjien näkemyksistä siitä, mitkä ovat heidän yrityksilleen toisaalta mahdollisuuksia, toisaalta uhkia. Yritykset valittiin kolmen yleisen, alkutuotantoon sitoutuneen toimialan yritysten joukosta. Toimialoiksi valittiin koneurakointi, puun jalostus sekä matkailu- ja ateriapalvelut.

Postikyselyyn päädyttiin, koska rekisterin testaamista varten haluttiin mahdollisimman laaja aineisto. Postikyselyä voidaan pitää edullisena tapana, eikä siihen sisälly tavoittamisongelmia, kun pohjana on ajantasainen otosrekisteri. Toisaalta postikyselyn haittapuolina on se, että vastausten luotettavuutta ei voida arvioida vastaajan käyttäytymisen valossa ja suuren vastauskadon mahdollisuuden takia saattaa tulla tulosten yleistämisongelmia. Tutkimuksessa on hyödynnetty kysymyslomakkeen kysymyksiä 1 – 4, 8 – 12, 15 – 19 ja 23 – 29 (liite 4). Muilta osin kysely hyödynnetään jatkotutkimuksessa ”maatilasta maaseudun pienyritykseksi”.

5.1.1. Otospohjat

Otosten poimimista varten Tilastokeskuksessa tehtiin neljä erillistä otospohjaa. Ensimmäinen jako yritysten välillä tehtiin riippuen siitä, toimiko kyseinen yritys maatilalla yhteydessä vai ei. Koska näytti siltä, että hyvin pienten yritysten osuus olisi suhteettoman suuri, jaettiin edellä kuvatut otokset vielä kahteen ryhmään yrityksen koon mukaan. Toimialat jaoteltiin siten, että *puun ja puutavaran jalostukseen* luettiin mukaan luokat puun sahaus, höyläys, kyllästys (20100), muu rakennuspuusepäntuotteiden valmistus (20309) ja muiden puutuotteiden valmistus (20510). *Matkailu- ja ateriapalvelut -ryhmään* poimittiin yrityksiä hotelleista (55110), täysihoidoloista (55231), lomakylistä (55232), muista (55239), ravintoloista (55301), kahvila-ravintoloista (55302), henkilöstöruokaloista (55510) ja ateriapalveluista (55520). *Koneurakointia* oli kasviviljelyä palveleva toiminta (1410), puunkorjuu (2013) ja raivaus, purku ja pohjarakentaminen (45110). Otokset perustuvat vuoden yritys- ja toimipaikka-rekisterin osalta vuoden tietoihin 1997 ja IACS-rekisterin osalta 1998 tahdistuksesta saatuihin tietoihin.

Ensimmäisen otospohjan (ULK01) muodostivat ne maatalouden ulkopuoliset yritykset, jotka oli tilastoitu toimiviksi ”yksinään”, siis ilman maatalaustaustaa ja joiden henkilöstömäärä oli pienempi kuin henkilötyövuosi. Yritykset oli jaettu myös toimialan (puunjalostus = 1, matkailu = 2 ja koneurakointi = 3) ja maaseutualueen (syrjäinen maaseutu = 1, ydinmaaseutu = 2 ja kaupunkien läheinen maaseutu = 3) mukaan. Otospohjan koodeja luettaessa

Taulukko 5.1. Ilman maatilataustaa ja alle henkilötövuoden työllistävien yritysten otospohja ULKO 1.

Jakaja (suluissa numero)	Perusjoukko yrityksiä	Otos kpl	Otospaino
Syrjäisen maaseudun puun jalostajat (111)	187	19	0,1016
Ydin maaseudun " (113)	429	43	0,1002
Kaupunkien läheisen maaseudun " (114)	117	12	0,1026
Syrjäisen maaseudun matkailu (121)	226	23	0,1018
Ydin maaseudun " (123)	265	27	0,1019
Kaupunkien läheisen maaseudun " (124)	78	10	0,1282
Syrjäisen maaseudun koneurakointi (131)	473	47	0,0994
Ydin maaseudun " (133)	873	88	0,1008
Kaupunkien läheisen maaseudun " (134)	338	34	0,1006
YHTEENSÄ	2986	303	

ensimmäinen numero on aina 1, toinen numero kuvaa toimialaa ja kolmas maaseutualueetta. ULKO1 –perusjoukossa oli yhteensä 2 986 yritystä, josta poimittiin 303 yritystä kyselyyn (taulukko 5.1.).

Vastaavasti oman otospohjansa (ULKO 2) muodostivat ne yritykset, jotka toimivat ilman maatilataustaa ja jotka työllistivät vähintään yhden henkilön. Tällaisia yrityksiä oli yhteensä 2 836 ja niistä poimittiin 303 yritystä mukaan kyselyyn (taulukko 5.2).

Taulukko 5.2. Ilman maatilataustaa ja vähintään yhden henkilötövuoden työllistävien yritysten otospohja ULKO 2.

Jakaja (suluissa numero)	Perusjoukko yrityksiä	Otos kpl	Otospaino
Syrjäisen maaseudun puun jalostajat (111)	138	15	0,1087
Ydin maaseudun " (113)	263	28	0,1065
Kaupunkien läheisen maaseudun " (114)	76	10	0,1316
Syrjäisen maaseudun matkailu (121)	333	35	0,1051
Ydin maaseudun " (123)	461	49	0,1063
Kaupunkien läheisen maaseudun " (124)	176	19	0,1080
Syrjäisen maaseudun koneurakointi (131)	437	46	0,1053
Ydin maaseudun " (133)	726	77	0,1060
Kaupunkien läheisen maaseudun " (134)	226	24	0,1062
YHTEENSÄ	2836	303	

Kolmannen itsenäisen otospohjan (MAATILA 1) muodostivat ne yritykset, jotka oli tahdistettu ”pariksi” maatilan kanssa, ts. toimivat maatilan yhteydessä, ja jotka työllistivät alle 0,6 henkilötyövuotta. Mikäli tietyn toimialan ja maaseutualueen yrityksiä oli hyvin vähän, ne tulivat kaikki mukaan otokseen (taulukko 5.3).

Neljännän otospohjan (taulukko 5.4.) muodostivat ne maatalojen yhteydessä toimivat yritykset jotka työllistivät yli 0,6 henkilötyövuotta. Myös tässä valittiin otokseen kaikki ryhmän yritykset, mikäli niiden määrä oli vähäinen.

5.1.2. Aineiston kuvaus

Yksi tämän tutkimuksen päätavoitteista oli testata uutta rekisteriä. Strukturoidusta lomakkeesta (liite 4) pyrittiinkin tekemään mahdollisimman selkeä ja nopeasti täytettävä. Kentältä pyrittiin saamaan tyhjätkin lomakkeet takaisin, joten lomakkeen alkuun lisättiin myös vaihtoehdot niille, jotka ovat esimerkiksi lopettaneet yritystoiminnan.

Ennen varsinaista kyselyä lomaketta testattiin koekyselyllä, joka lähetettiin marraskuussa 1999 yhteensä 30 yritykseen. Varsinainen kysely lähetettiin vuoden 2000 tammikuussa 920 yritykselle. Vastausprosentin nostamiseksi kaikkien vastanneiden kesken arvottiin palkintoja ja lisäksi noin 50 paikallis-lehdelle lähetettiin tiedote kyselystä. Helmikuussa lähetettiin vielä karhukirje ja lomake uudelleen.

Kyselyyn tuli kaikkiaan 398 vastausta, joista 11 palautettiin tyhjänä. Kun tyhjät lomakkeet poistettiin vastauksista, vastausprosentti oli 42 (n=387). Vastausprosentti on samaa luokkaa kuin yleisesti maaseudun pienyrityksille lähetetyissä kyselyissä (vrt. esim. Forsman 1997, Pietikäinen ja Hyvönen 1998), joten sitä voidaan pitää tyydyttävänä.

Vastaajista 361 ilmoitti edelleen harjoittavansa yritystoimintaa, muut olivat joko lopettaneet tai lopettamassa toimintaansa. Kaikki vastanneet (n = 387) otettiin huomioon rekisterin testauksen kuvauksessa. Yrittäjien näkemyksiä kuvaavassa osassa huomioidaan vain toiminnassa olevien yritysten vastaukset (n=361).

Lähes puolet vastauksista tuli koneurakointia harjoittavista yrityksistä, joita oli 178. Matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavista yrityksistä vastauksia tuli 75 ja puun jatkojalostusta harjoittavista 88. 20 vastaajaa ei luokitellut itseään edellä mainittuihin ryhmiin, monilla heistä oli monta toimialaa, kuten esimerkiksi turkistarhausta ja puun jalostusta.

Vastaajista 80 % oli miehiä. Noin puolet vastaajista oli syntynyt ennen vuotta 1953. Yrittäjien keski-ikä oli 53 vuotta ja iän mediaani oli 54 vuotta.

Taulukko 5.3. Alle 0,6 henkilötyövuotta työllistävien monitoimitilojen muodostama otospohja (MAATILA 1).

Jakaja (suluissa numero)	Perusjoukko yrityksiä	Otos kpl	Otospaino
Syrjäisen maaseudun puun jalostajat (111)	49	10	0,2041
Ydin maaseudun ” (113)	154	20	0,1299
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (114)	29	10	0,3448
Syrjäisen maaseudun matkailu (121)	20	10	0,5000
Ydin maaseudun ” (123)	39	10	0,2564
Syrjäisen maaseudun koneurakointi (131)	154	20	0,1299
Ydin maaseudun ” (133)	526	68	0,1293
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (134)	145	19	0,1310
Yhteensä	1 116	167	
Kaupunkien läheisen maaseudun matkailu (124)	8	8	1,0000
Yhteensä	1 124	175	

Taulukko 5.4. Yli 0,6 henkilötyövuotta työllistävien monitoimitilojen muodostama otospohja (MAATILA 2).

Jakaja (suluissa numero)	Perusjoukko yrityksiä	Otos kpl	Otospaino
Ydin maaseudun puun jalostus (113)	26	10	0,3846
Syrjäisen maaseudun matkailu (121)	13	10	0,7692
Ydin maaseudun ” (123)	22	10	0,4546
Syrjäisen maaseudun koneurakointi (131)	59	22	0,3729
Ydin maaseudun ” (133)	203	75	0,3695
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (134)	64	24	0,3750
Yhteensä	387	151	
Syrjäisen maaseudun puun jalostajat (111)	6	6	1,0000
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (114)	4	4	1,0000
Kaupunkien läheisen maaseudun matkailu (124)	3	3	1,0000
	13	13	
Yhteensä	400	164	

Ilman maatilataustaa toimivat yritykset

Otos pohjasta ULKO 1 poimituista yrityksistä vastasi yhteensä 124 yritystä eli 41 % otoksen yrityksistä. 110 yritystä harjoitti yritystoimintaa ja vastasi kyselyyn, tyhjiä lomakkeita palautti 8 yritystä. 2 yritystä oli lopettanut yritystoiminnan harjoittamisen, yksi vastaaja ilmoitti, ettei ole koskaan harjoittanut yritystoimintaa ja 2 vastaajaa ilmoitti lopettaneensa yritystoiminnan, mutta harjoittavansa maataloutta. Kaikkiaan 17 vastaajaa ilmoitti harjoittavansa maataloutta.

ULKO 2- otos pohjaa muodostettaessa tapahtui virhe: yritysten nimet ja osoitteet oli lajiteltu toisistaan poikkeavasti. Tämä aiheutti virheen osoitetarroihiin: yritysten nimet ja osoitteet eivät vastanneet toisiaan. Virheellinen lajittelu aiheutti osittain myös vastauskatoa, vaikka se havaittiinkin jo postitusvaiheessa ja suurin osa kirjeistä saatiin korjattua ennen kuin ne ehtivät lähteä. Kaikkiaan vastanneita oli 112, eli vastausprosentti oli 37 %, yritystoimintaa harjoitti edelleen 103 yritystä (taulukko 5.6). 13 vastaajaa ilmoitti harjoittavansa maataloutta.

Taulukko 5.5. Kuvaus vastanneista otoksessa ULKO 1.

Jakaja (suluissa numero)	Otos kpl	Vastanneet ja yritystoimintaa harjoittavat kpl*
Syrjäisen maaseudun puun jalostajat (111)	19	8
Ydin maaseudun ” (113)	43	19
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (114)	12	1
Syrjäisen maaseudun matkailu (121)	23	10
Ydin maaseudun ” (123)	27	6
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (124)	10	2
Syrjäisen maaseudun koneurakointi (131)	47	17
Ydin maaseudun ” (133)	88	32
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (134)	34	15
Yhteensä	303	110

* osa yrityksistä oli lopettanut yritystoiminnan loppuvuodesta 1999, joten ne tulivat mukaan otokseen

Taulukko 5.6. Kuvaus vastanneista otoksessa ULKO 2.

Jakaja (suluissa numero)	Otos kpl	Vastanneet ja yritystoimintaa harjoittavat kpl*
Syrjäisen maaseudun puun jalostajat (111)	15	5
Ydin maaseudun " (113)	28	10
Kaupunkien läheisen maaseudun " (114)	10	8
Syrjäisen maaseudun matkailu (121)	35	11
Ydin maaseudun " (123)	49	15
Kaupunkien läheisen maaseudun " (124)	19	6
Syrjäisen maaseudun koneurakointi (131)	46	16
Ydin maaseudun " (133)	77	23
Kaupunkien läheisen maaseudun " (134)	24	7
YHTEENSÄ	303	103

* osa yrityksistä oli lopettanut yritystoiminnan loppuvuodesta 1999, joten ne tulivat mukaan otokseen

Maatilojen yhteydessä toimivat yritykset

"Pieniä monitoimitiloja" kuvaamaan valittiin ne maatilat yhteydessä olevat yritykset, jotka työllistävät alle 0,6 henkilötyövuotta. Otoksen vastausprosentti oli koko tutkimuksen korkein, 53 %, eli kaikkiaan 92 yrittäjää vastasi kyselyyn (taulukko 5.7).

Taulukko 5.7. Kuvaus vastanneista otoksessa MAATILA 1.

Jakaja (suluissa numero)	Otos kpl	Yritystoimintaa harjoittavat kpl*
Syrjäisen maaseudun puun jalostajat (111)	10	4
Ydin maaseudun " (113)	20	13
Kaupunkien läheisen maaseudun " (114)	10	8
Syrjäisen maaseudun matkailu (121)	10	4
Ydin maaseudun " (123)	10	6
Syrjäisen maaseudun koneurakointi (131)	20	5
Ydin maaseudun " (133)	68	27
Kaupunkien läheisen maaseudun " (134)	19	10
YHTEENSÄ	167	
Kaupunkien läheisen maaseudun matkailu (124)	8	
YHTEENSÄ	175	80

* osa yrityksistä oli lopettanut yritystoiminnan loppuvuodesta 1999, joten ne tulivat mukaan otokseen

Taulukko 5.8. Kuvaus vastanneista otoksessa MAATILA 2.

Jakaja (suluissa numero)	Otos Kpl	Yritystoimintaa harjoittavat kpl*
Ydin maaseudun puun jalostus (113)	10	4
Syrjäisen maaseudun matkailu (121)	10	5
Ydin maaseudun ” (123)	10	5
Syrjäisen maaseudun koneurakointi (131)	22	8
Ydin maaseudun ” (133)	75	30
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (134)	24	8
YHTEENSÄ	151	60
Syrjäisen maaseudun puun jalostajat (111)	6	3
Kaupunkien läheisen maaseudun ” (114)	4	3
Kaupunkien läheisen maaseudun matkailu (124)	3	1
YHTEENSÄ	164	67

* osa yrityksistä oli lopettanut yritystoiminnan loppuvuodesta 1999, joten ne tulivat mukaan otokseen

Toimivista yrityksistä (n=80) kaikkiaan 70 eli 88 % ilmoitti harjoittavansa myös maataloutta, 4 ei vastannut maataloutta koskevaan kysymykseen, 4 ilmoitti että ei ole koskaan harjoittanutkaan maataloutta ja 2 kertoi lopettaneensa sen vuonna 1999.

”Suurista monitoimitiloista” eli niistä maatalojen yhteyteen tilastoiduista yrityksistä, jotka työllistivät yli 0,6 henkilötyövuotta vastasi 67 eli 41 % otoksesta. Kaikki yritykset harjoittivat edelleen yritystoimintaa, eli yhtään lopettanutta yritystä ei vastanneissa ollut (taulukko 5.8.). 73 % yrityksistä ilmoitti harjoittavansa myös maataloutta. Yksi vastaaja ilmoitti harjoittavansa maataloutta, mutta ei täyttänyt lomaketta maatalouden osalta, 3 vastaajaa ilmoitti lopettaneensa maatalouden vuosina 1998 – 1999 ja 5 vastaajaa ilmoitti lopettaneensa sen aikaisemmin.

5.2. Menetelmät

Kunkin maaseututyypin yrityksiä kuvataan tässä tutkimuksessa kahdella eri aineistolla. Ensin kuvataan yleisemmin alueiden pienyritystoiminnan kehitystä maaseudun pienyritysrekisterin avulla. Tämä kehitys on kuvattu luvussa 4. Kyselyaineiston avulla laaditaan eri alueilla, mutta samalla alalla toimivista yrityksistä SWOT-analyysi.

SWOT-analyysillä tarkoitetaan yritys ympäristön sekä yrityksen omien vahvuuksien ja heikkouksien analyysiä. Ympäristöanalyysin tarkoituksena on tunnistaa tulevaisuuden ympäristömuutosten vaikutukset. Toisena analysointi-

kohteena ovat yrityksen sisäisistä tekijöistä johtuvat vahvuudet ja heikkoudet (vrt. esim. Kupiainen ym. 2000, s. 52).

Eri alueiden SWOT-analyysin erojen testaamiseen käytettiin ei-parametristä Kruskallin-Wallisn yksisuuntaista varianssianalyysia. Tämä testi valittiin, koska kysymysten mitta-asteikko on luokittelu ja järjestelytasoista tietoa (Ranta ym. 1994, s. 319), jolloin parametrisia menetelmiä ei voida käyttää. Kruskallin- Wallisin yksisuuntaisella varianssianalyysillä voidaan selvittää, ovatko otokset peräisin samasta populaatiosta. Mitattavan muuttujan jakauma oletetaan jatkuvaksi. Analyysissa havainnoista huomioidaan ainoastaan niiden suuruusjärjestys (Ranta ym. 1994, s. 322). Nollahypoteesina tässä tutkimuksessa on se, ettei eri alueiden saman toimialan yritysten toimintaedellytyksissä ole eroja.

Rannan ym. 1994 mukaan testisuureen laskemista varten kaikki mittaustulokset asetetaan kasvavaan suuruusjärjestykseen ja korvataan järjestyslukuillaan. Jokaisesta käsittelystä lasketaan otoksen havaintojen järjestyslukujen summa (R_i). Jos havainnot ovat nollahypoteesin mukaisia, eli keskimäärin samaa suuruusluokkaa, ovat myös järjestyslukusummat suhteutettuna otoksoon keskenään keksimäärin yhtä suuria. Jos järjestyslukusummien erot ovat niin suuria, ettei niiden voida katsoa aiheutuneen sattumasta, nollahypoteesi hylätään. Erojen mittaamiseen käytetään testisuuretta (H):

$$H = \frac{12}{N(N+1)} \sum_{i=1}^k \frac{R_i^2}{n_i} - 3(N+1)$$

N = havaintojen yhteismäärä

n_i = käsittelyn i havaintojen lkm

R_i = järjestyslukusummat

K = verrattavien käsittelyjen lkm

Testisuure on pienimmillään, kun järjestyslukusummat ovat yhtä suuria. Kun otoskoko on suurempi kuin 5 jokaisessa käsittelyssä, noudattaa testisuure χ^2 -jakaumaa vapausastein $df = k-1$ nollahypoteesin ollessa tosi (Ranta ym. 1994, s. 332-333).

5.3. Tulokset

Tutkimuksen tässä osassa yrityksiä tarkastellaan toimialoittain. Tarkoitus on löytää vastaus kysymykseen: vaikuttaako maaseudun pienyrityksen sijainti esimerkiksi syrjäisellä maaseutualueella sen mahdollisuuksiin, uhkiin, vahvuuksiin tai heikkouksiin. Tilastolliset analyysit on esitetty liitteessä. Koska monitoimitilojen ja muiden yritysten välillä saattaa olla eroja monialaisuudesta johtuen, testattiin ennen analyysin tekoa, eroavatko toimialan monitoi-

mitilat ja muut yritykset keskenään. Tilastolliseen testaamiseen käytettiin Mannin-Whitneyn U-testiä (liite 5). Jos tilastollisesti merkittäviä eroja monitoimitilojen ja muiden yritysten välillä löytyi, tulokset analysoitiin kummankin ryhmän mukaan. Sen sijaan, jos toimialan yrityksistä ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä eroja, yrityksiä käsiteltiin vain yhtenä joukkona.

Toimialoittain tarkasteltuna matkailu- ja ateriapalvelu yrityksistä löytyi tilastollisesti joitakin merkittäviä (5 %:n riskitasolla) eroja monitoimitilojen ja muiden yritysten välillä. Koneurakoinnissa ja puun jalostuksessa eroja ei havaittu ja niitä käsitellään tässä yhteydessä yhtenä joukkona. Syynä monitoimitilojen samankaltaisuuteen lienee se, että tuotanto on näillä kahdella toimialalla samankaltaista riippumatta siitä, harjoitetaanko yritystoimintaa maatalan yhteydessä vai ei. Sen sijaan maatilamatkailu eroaa yritystoimintana esimerkiksi normaalin ruokaravintolan pidosta.

5.3.1. Koneurakointi

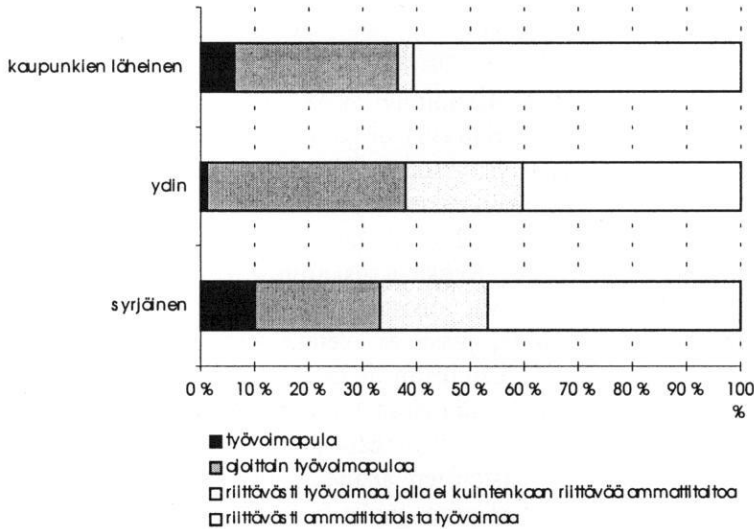
Päätoimialakseen koneurakoinnin ilmoitti 177 yritystä. Näistä 41 sijaitsi syrjäisillä -, 101 ydin- ja 36 kaupunkienläheisillä maaseutualueilla. Lähes kaikki koneyritykset olivat miehiä, naisia oli yhteensä koko aineistossa 6. Kaikkien koneyritysten keski-ikä oli syrjäisillä maaseutualueilla 47 vuotta, ydinmaaseudulla 45 vuotta ja kaupunkien läheisellä maaseudulla 43 vuotta. Yrittäjien ikäjakaumassa ei ole tilastollisesti merkittäviä eroja eri alueiden välillä. Koneurakointiin erikoistuneista yrityksistä 79 toimi maatalan yhteydessä.

Koneurakointi on tyypillisesti paikkakuntaakohtaista yritystoimintaa; 78:lla yrityksellä sadasta kaikki asiakkaat ovat lähikunnista, ja noin 5 %:lla asiakkaista alle puolet oli kotipaikkakunnalta. Yleisimmin palvelut myytiin suoraan yksityisille asiakkaille, muihin yrityksiin tai toimittiin aliurakoitsijoina. Tärkein tiedotuskanava oli ”puskaradio”, muita tärkeitä markkinointikanavia olivat suoramarkkinointi ja lehti-ilmoitukset.

Työvoiman saatavuus ja yritystoiminnan kannattavuus

Kun tarkasteltiin sitä, mistä erityyppisillä maaseutualueilla olevat koneurakointiyritykset saavat työntekijänsä, *ei alueiden välillä ollut merkitseviä tilastollisia eroja*. Syrjäisellä ja ydinmaaseudulla kolmasosassa yrityksiä työskenteli vain oman perheen jäseniä, kaupunkien läheisellä maaseudulla oman perheen jäseniä työllistäviä yrityksiä oli 42 %. Syrjäisten alueiden yrittäjistä noin 55 %, ydinmaaseudun yrittäjistä noin 68 % ja kaupunkien läheisillä maaseudun yrittäjistä noin 58 % oli palkannut ulkopuoliset työntekijät omalta paikkakunnalta tai lähikunnista. Muualta kotimaasta oli työvoimaa palkannut syrjäisen maaseudun yrittäjistä noin 16 % ja ydinmaaseudun yrittäjistä 6 %. Yritysten koolla liikevaihdolla mitattuna ei ollut tilastollisia eroja.

Osalla yrityksistä oli vaikeuksia saada riittävästi ammattitaitoista työvoimaa. Sinänsä työvoiman saatavuudessa ei ollut merkitseviä tilastollisia eroja alueiden välillä. Noin kolmasosa yrittäjistä koki joko jatkuvaa tai satunnaista työvoimapulaa. Viidesosalla syrjäisellä ja ydinmaaseudulla toimivista koneurakointiyrityksistä oli työntekijöitä riittävästi, mutta näiden ammattitai-

Kuvio 5.1 . Koneurakointiyritysten työvoiman saatavuus erityyppisillä maaseutualueilla.

Taulukko 5.9 . Yrittäjien arviot (%) kannattavuuden kehityksestä koneurakoinnissa.

	Syrjäinen maaseutu %	Ydin maaseutu %	Kaupunkien läheinen maaseutu %
Viimeisen viiden vuoden aikana kannattavuus on...			
Parantunut	18	31	31
Sama	50	46	46
Heikkentynyt	32	23	22
yhteensä	100	100	100
Tulevaisuudessa yrityksen kannattavuus...			
Paranee	13	11	17
Säilyy ennallaan	57	64	74
Heikkenee	30	24	8
yhteensä	100	100	100

to koettiin riittämättömäksi.

Kannattavuuden kehityksen suhteen ei myöskään löytynyt tilastollisesti merkittäviä eroja eri maaseutualueiden kesken. Noin puolet yrittäjistä arvioi, ettei yrityksen kannattavuus ollut muuttunut viimeisen viiden vuoden aikana. Valtaosa, 57–74 % arvioi myös, että kannattavuus tulee tulevaisuudessa säilymään tämänhetkisellä tasolla (taulukko 5.9).

Koneurakoinnin SWOT-analyysi

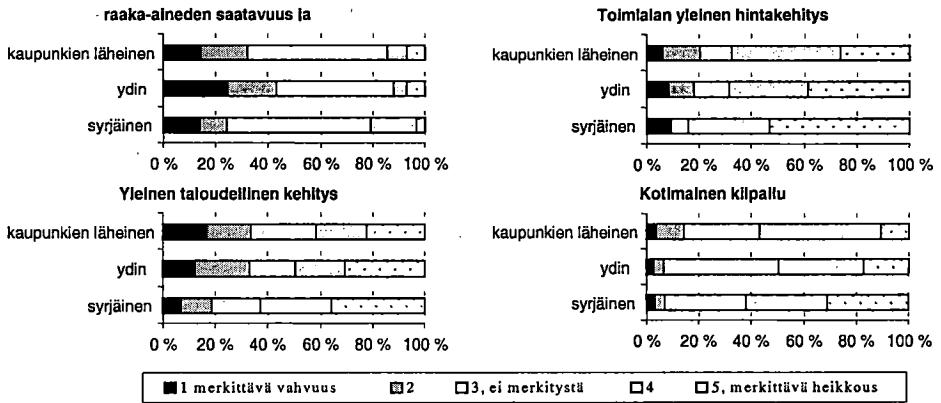
Tyypillisesti paikallisella tasolla toimivissa koneurakointiyrityksissä ei ollut havaittavissa tilastollisesti merkitseviä eroja ympäristötekijöiden suhteen eri maaseutualueilla. Sen sijaan yrityksen heikkouksiin ja vahvuuksiin lukeutuvissa yrityksen sijainnissa ja liikenneyhteyksissä oli tilastollisesti merkittävä ero (yrityksen sijainnin $\chi^2 = 7,642$ ja liikenneyhteyksien $\chi^2 = 9,080$, kun $\chi^2_{0,05} = 5,991$ vapausasteilla $df = 2$). Koska Kruskallin – Wallisin testillä ei saada esille sitä, *mitkä* ryhmät eroavat toisistaan, näiden kahden muuttujan eroja testattiin Dunnetin T3-testillä, jossa ei oleteta varianssien yhtä suuruutta (Ranta ym. 1994, s. 327). Tämän testin mukaan kaupunkien läheiset maaseutualueet eroavat ydin- ja syrjäisistä maaseutualueista.

Swot-analyysin kuvaamiseen käytetään tässä tutkimuksessa vastausten frekvenssejä eri luokissa. Vastausten analysoinnissa käytettiin keskilukuna *moodia*, joka on sen muuttujan arvo, jonka frekvenssi jakaumassa on suurin (Ranta ym. 1994, s. 29). Luokka 1 tarkoittaa merkittävää mahdollisuutta ja luokka 5 merkittävää uhkaa. Luokka 3 tarkoittaa, ettei kyseinen tekijä ole vastaajan mielestä uhka eikä mahdollisuus. Eri luokkien frekvenssit kuvataan prosenttiosuuksina. Liitteessä 5 on kuvattu kaikkien eri tekijöiden tulokset

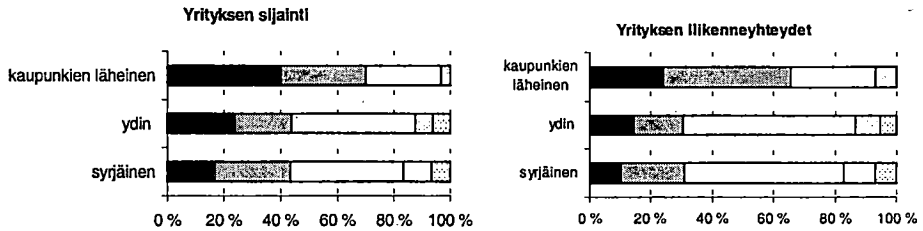
Ympäristön antamista mahdollisuuksista nousivat parhaiten esille raaka-aineiden saatavuus ja laatu sekä yleinen taloudellinen kehitys. Syrjäisen maaseudun yrittäjistä 24 %, ydinmaaseudun yrittäjistä 43 % ja kaupunkien läheisen maaseudun yrittäjistä 32 % koki raaka-aineet mahdollisuutena. Yleisen taloudellisen kehityksen mahdollisuudeksi koki 28 % syrjäisten maaseutualueiden yrittäjistä, 42 % ydin- ja 40 % kaupunkien läheisen maaseudun yrittäjistä. Uhkiksi koettiin erityisesti toimialan yleinen hintakehitys ja kotimainen kilpailu (kuvio 5.2).

Alueiden välillä oli tilastollisesti merkityksellisesti eroja yrityksen sijainnin ja liikenneyhteyksien osalta: kaupunkien läheisyydessä toimivat kokivat ne vahvuuksina, mutta ydin ja syrjäisillä alueilla toimivat yritykset eivät nähneet niitä mahdollisuuksina eivätkä uhkina (kuvio 5.3).

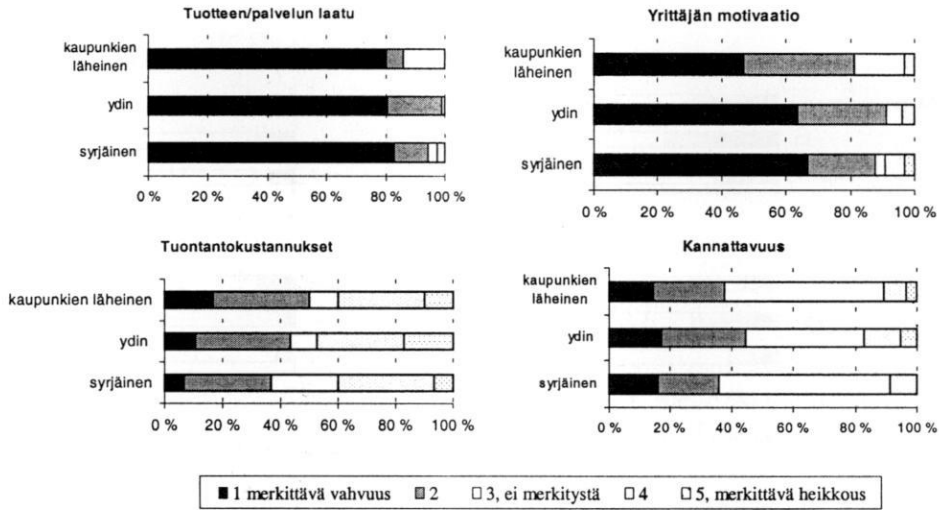
Yrityksen vahvuusiksi koettiin erityisesti tuotteen/palvelun laatu, yrittäjän motivaatio, henkilökunta, sekä mahdollisuus joustaa asiakkaan toiveiden mukaan. Suurimmiksi heikkouksiksi koneyrittäjät arvioivat yrityksen kannattavuuden ja tuotantokustannukset (kuvio 5.4.). Yleisti ottaen yrittäjät löysivät enemmän vahvuuksia kuin heikkouksia yritystoimintaan

Kuvio 5.2. Koneurakointia maaseudulla harjoittavien pienyritysten suurimmat mahdollisuudet ja uhat.

Kuvio 5.3 Tilastollisesti merkittäviä eroja eri aluilla sijaitsevien koneurakointiyritysten välillä oli yrityksen sijainnista ja liikenneyhteyksistä.

Kuvio 5.4. Koneurakointia harjoittavien yritysten suurimmat vahvuudet ja heikkoudet.

5.3.2. Matkailu- ja ateriapalvelut

Matkailu- ja ateriapalvelut päätoimialakseen ilmoitti yhteensä 75 yritystä, joista 22 oli monitoimitiloja. Koska toimialan yrityksissä joidenkin kysymysten kohdalla oli tilastollisesti merkitseviä eroja riippuen siitä, sijaitsivatko ne maatilalla yhteydessä vaiko eivät, näiden kahden ryhmän tulokset esitetään erikseen. Lisäksi luvussa 6 on kuvattu monitoimitilojen tuloksia tarkemmin.

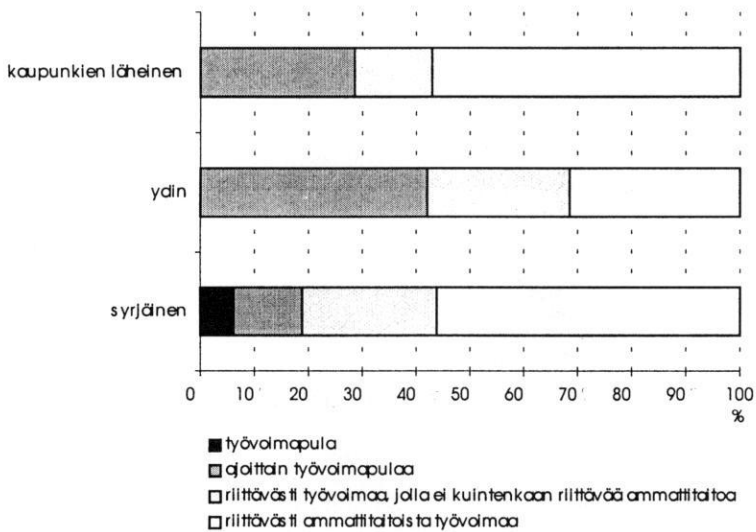
Matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavista yrityksistä syrjäisillä alueilla sijaitsi yhteensä 26 yritystä, joista 7 oli monitoimitiloja, ydinmaaseudulla sijaitsi yhteensä 36 yritystä, joista 11 monitoimitilaa ja kaupunkienläheisellä maaseudulla sijaitsi 13 yritystä, joista 4 oli monitoimitiloja. Syrjäisten alueiden yrittäjien keski-ikä oli 48 vuotta, ydinmaaseudun 50 vuotta ja kaupunkien läheisen maaseudun 46 vuotta. Eri alueiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Ilman maatilataustaa toimivista vastaajista 71 % oli naisia kun taas monitoimitilojen vastaajista vain 54 % oli naisia. Ero on Mannin-Whitneyn U-testin mukaan tilastollisesti merkitsevä.

Matkailu- ja ateriapalveluyrityksien asiakaskunta koostuu luonnollisesti eri puolelta tulleista asiakkaista. Monitoimitiloilla keskimäärin 47 % asiakkaista ja muilla yrityksillä 68 % oli lähikunnista. Monitoimitiloista 14 %:lla ja muista yrityksistä 24 %:lla kaikki asiakkaat tulivat lähikunnista. Alle 20 % asiakkaista oli lähikunnista monialaisista tiloista noin kolmasosalla ja muista yrityksistä 18 %:lla. Erot ovat tilastollisesti merkitseviä.

Työvoiman saatavuus ja yritystoiminnan kannattavuus

Kun tarkasteltiin sitä, mistä erityyppisillä maaseutualueilla toimivat matkailu- ja ateria-alan yritykset saivat työntekijänsä, *alueiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja*. Lähes kaikki yrittäjät hankkivat työvoiman omalta paikkakunnalta tai yrityksessä työskentelivät oman perheen jäsenet. Myöskään työvoiman riittävyyden suhteen alueiden välillä ei ollut tilastollisesti merkittäviä eroja. Monitoimitilojen yrittäjistä noin puolet kärsi satunnaisesta työvoimapulasta ruuhkahuippujen aikaan, loppuilla oli riittävästi ammattitaitoista henkilöstöä. Muista majoitus- ja ateriapalveluyrittäjistä yli puolet arvioi, että heillä riittävästi ammattitaitoista työvoimaa (kuvio 5.5).

Yritystoiminnan kannattavuuden viimeaikaisen tai tulevan kehityksen suhteen ei eri alueiden välillä löytynyt tilastollisesti merkittäviä eroja, sitä vastoin niitä löytyi monitoimitilojen ja muiden yritysten välillä (taulukko 5.10).

Kuvio 5.5. Ilman maatilataustaa toimivien matkailuyritysten työvoiman saatavuus.

Taulukko 5.10. Yrittäjien (%) arviot matkailu- ja ateriapalvelujen kannattavuudesta

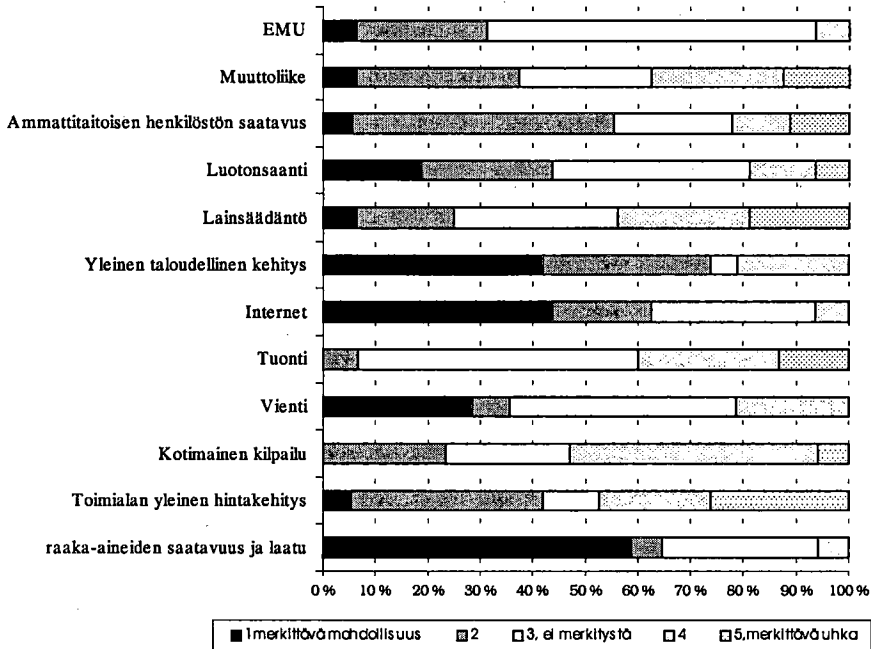
	Syrjäinen maaseutu		Ydinmaaseutu		Kaupunkien läheinen	
	monitoimitilat	muut yritykset	monitoimitilat	muut	monitoimitilat	muut
Viimeisen viiden vuoden aikana kannattavuus on...						
Parantunut	72	11	40	45	75	38
Säilynyt samana	14	63	50	35	25	38
Heikentynyt	14	26	10	20	0	25
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
Tulevaisuudessa kannattavuus...						
Paranee	86	26	50	29	50	13
Säilyy ennallaan	14	58	50	62	50	75
Heikkenee		16		10		13
Yhteensä	100	100	100	100	100	100

Matkailu- ja ateriapalvelujen SWOT-analyysi; monitoimitilat

Eri tyyppisten maaseutualueiden monitoimitilojen yrittäjien näkemyksillä ympäristön tai omaan yritykseen liittyvien seikkojen suhteen ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Tilastollisesti merkittäviä eroja ei myöskään löytynyt oman yrityksen heikkouksista ja vahvuuksista.

Yrittäjät näkivät ympäristön tarjoamista mahdollisuuksista tärkeimpinä erityisesti raaka-aineiden saatavuuden ja hinnan, internetin ja yleisen taloudellisen kehityksen. Yrityksen toimintaympäristön aiheuttamista uhista oltiin huolissaan erityisesti kotimaisesta ja ulkomaisesta kilpailusta (kuvio 5.6). Tilastollisesti merkitseviä eroja ei eri alueiden välillä ilmennyt.

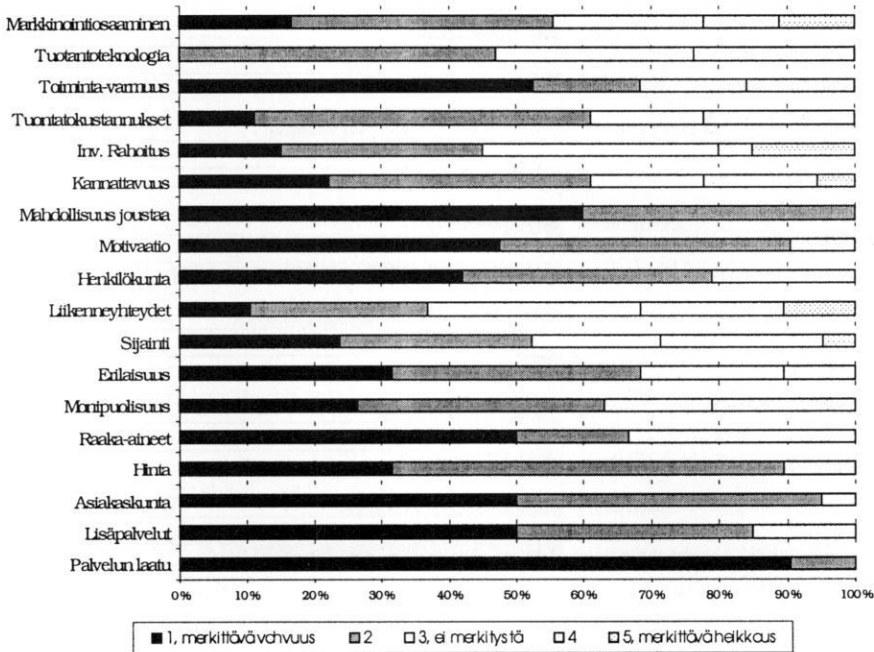

Kuvio 5.6 .Matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavien monitoimitilojen toimintaympäristön mahdollisuudet ja uhat. Yritysten lukumäärän vähäisyyden (n=22) vuoksi tulokset esitetään ilman aluejakoa.

Oman yrityksen vahvuuksista tärkeimpinä pidettiin palvelun laatua, asiakaskuntaa, palvelujen hintaa sekä mahdollisuutta joustaa asiakkaan toiveiden mukaan. Suurimpina heikkouksina pidettiin yrityksen liikenneyhteyksiä, kannattavuutta, investointien rahoitusta ja tuotantokustannuksia (kuvio 5.7.).

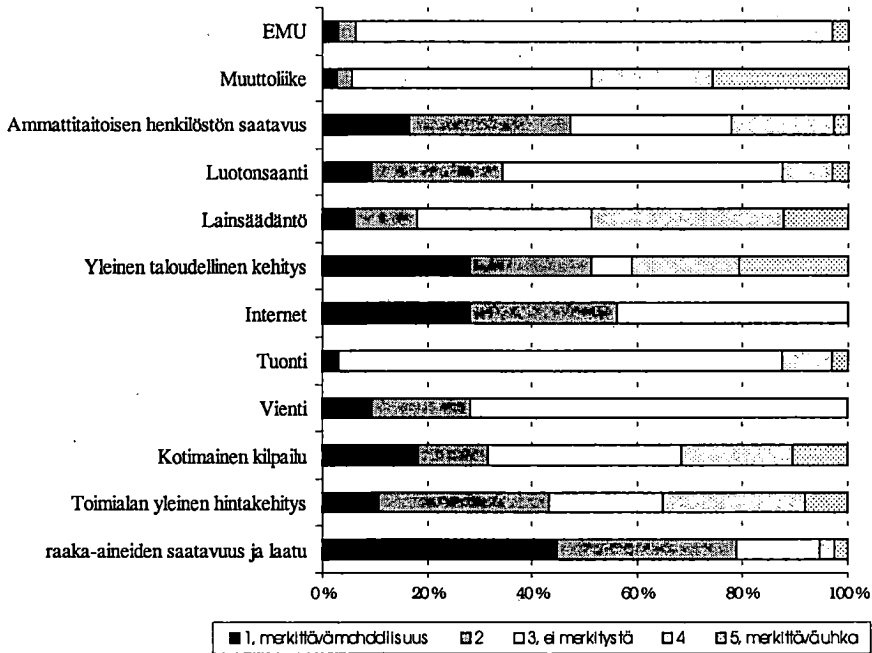
Toisin kuin muut alan maaseutuyrittäjät, monitoimiyrittäjät pitivät markkinointiosaamista yrityksensä vahvuutena. Monitoimitilojen yrittäjistä noin puolet kertoi tärkeimmäksi mainoskanavakseen ”puskaradion”, muita tärkeitä kanavia olivat yhteismarkkinointi ja internet. Suurin osa monitoimitilojen yritysten palveluista myytiin suoraan yksityisille ihmisille. Muista maaseudun matkailu- ja ateriapalveluyrittäjistä 62 % nimesi ”puskaradion” tärkeimmäksi markkinointi kanavaksi, seuraavaksi tärkeitä olivat lehti-ilmoitukset ja yhteismarkkinointi. Myös he myivät palvelunsa suoraan yksityisille.

Kuvio 5.7 .Matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavien monitoimitilojen vahvuudet ja heikkoudet. Yritysten lukumäärän vähäisyyden (n=22) vuoksi tulokset esitetään ilman aluejakoa.

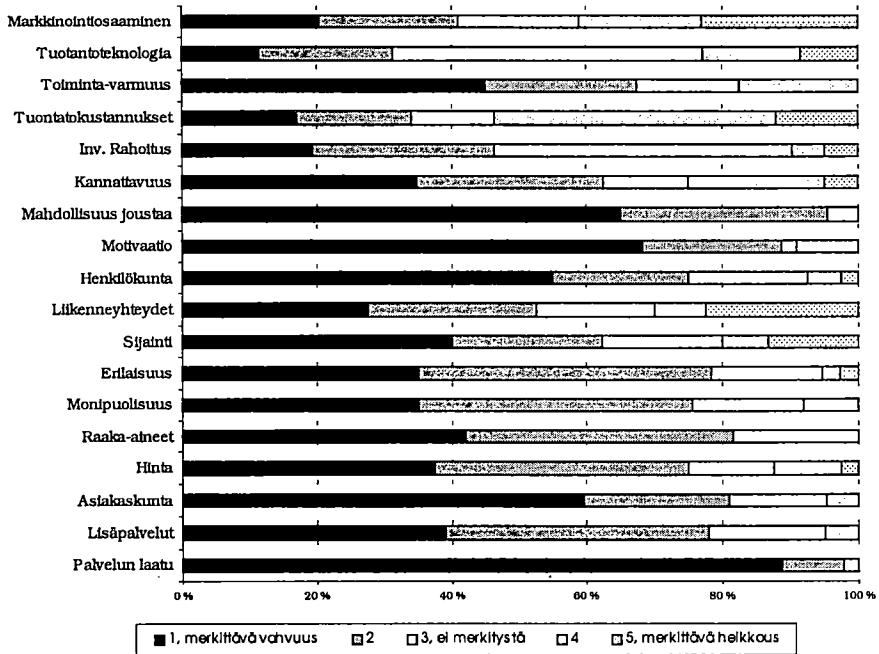
Matkailu- ja ateriapalvelujen SWOT-analyysi; ilman maatilataustaa toimivat yritykset.

Ilman maatilataustaa toimivien matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavissa yrityksissä ei ollut havaittavissa tilastollisesti merkitseviä eroja ympäristötekijöiden suhteen erityyppisillä maaseutualueilla. Suurimpina mahdollisuuksina yrittäjät näkivät raaka-aineet, toimialan yleisen hintakehityksen, internetin ja yleisen taloudellisen kehityksen. Uhkiksi koettiin erityisesti lainsäädäntö ja muuttoliike (kuvio 5.8.).

Kuvio 5.8. Matkailu- ja ateriapalveluja tarjoavien, ilman maatilataustaa toimivien yritysten toimintaympäristön suurimmat mahdollisuudet ja uhat. Tulokset esitetään ilman aluejakoa

Erityyppisten maaseutualueiden välillä ei ollut tilastollisesti merkittäviä eroja myöskään yritysten vahvuuksien ja heikkouksien suhteen. Yritysten suurimmiksi vahvuuksiksi katsottiin palvelun laatu, asiakaskunta, yrittäjän motivaatio, raaka-aineet sekä mahdollisuus joustaa asiakkaan toiveiden mukaan. Suurimpina heikkouksina pidettiin markkinointiosaamista ja tuotantokustannuksia (kuvio 5.9.)

Kuvio 5.9. Matkailu- ja ateriapalveluja tarjoavien, ilman maatilataustaa toimivien yritysten suurimmat vahvuudet ja heikkoudet. Tulokset esitetään ilman aluejakoa.

5.3.3. Puutavaran ja puutuotteiden valmistus

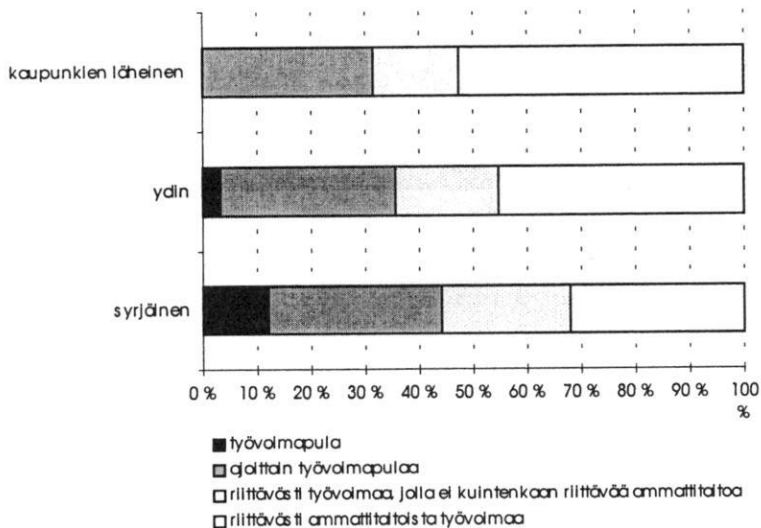
Päätoimialakseen puutavaran ja puutuotteiden valmistuksen ilmoitti yhteensä 88 yritystä, joista syrjäisillä alueilla sijaitsti 27, ydinmaaseudulla 41 ja kaupunkien läheisellä maaseudulla 20. Lähes kaikki yrittäjät olivat miehiä, kyselyyn vastasi 5 naista. Yrittäjien keski-ikä syrjäisillä alueilla oli 47 vuotta, ydinmaaseudulla 49 vuotta ja kaupunkien läheisellä maaseudulla 50 vuotta. Yrittäjien ikäjakaumassa ei ole tilastollisesti merkittäviä eroja eri alueiden välillä. Puutavaran ja puutuotteiden valmistusta harjoittavista yrityksistä 38 toimi monitoimitilana.

Noin 34 % yrityksistä kaikki asiakkaat ovat sijaintipaikkakunnalta tai lähikunnista. Noin 78 % yli puolet asiakkaista on lähikunnista. 66 % yrityksistä osa asiakkaista tulee myös muualta kotimaasta, näistä noin neljäsosalla yli puolet asiakaskunnasta koostuu muualta kotimaasta tulleista asiakkaista. 16 % yrityksistä oli asiakkaita myös Euroopan unionin alueelta, 6 %:lla Baltian maista tai Venäjältä ja 7 %:lla muualta maailmasta. Yleisimmin tuotteet myytiin suoraan yksityisille ihmisille tai yrityksiin tai toimittiin alihankkijoina.

Yleisin markkinointikeino oli ”puskaradio”, muuten asiakkaille tiedotettiin tuotteista ja palveluista lehti-ilmoitusten, suoramarkkinoinnin ja internetin välityksellä.

Työvoiman saatavuus ja yritystoiminnan kannattavuus

Erityyppisten maaseutualueiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja työntekijöiden saatavuuden tai sen suhteen, oliko käytössä riittävästi ammattitaitoista henkilökuntaa. Yrityksissä työskentelivät oman perheen jäsenet. Kaikki ulkopuoliset työntekijät oli palkattu omalta paikkakunnalta tai lähikunnista. Syrjäisillä maaseutualueilla noin 46 % yrittäjistä koki jatkuvaa tai kausiluonteista työvoimapulaa, noin 21 %:lla oli riittävästi työvoimaa, mutta työvoiman ammattitaito oli riittämätön. Noin kolmanneksella oli riittävästi ammattitaitoista työvoimaa. Ydinmaaseudulla sijaitsevista yrityksistä noin 37 %:lla oli jatkuvaa tai satunnaista työvoimapulaa, 17 %:lla oli riittävästi työvoimaa, mutta henkilöstön ammattitaito oli riittämätön. Lähes puolella (46 %:lla) yrityksistä oli käytössään riittävästi ammattitaitoista työvoimaa. Kaupunkien läheisellä maaseudulla yksikään yrittäjä ei kärsinyt jatkuvasta työvoimapulasta. 32 %:lla yrityksistä oli satunnaista työvoimapulaa ja noin

Kuvio 5.10. Puutavaraa ja puutuotteita jalostavien yritysten työvoiman saatavuus erityyppisillä maaseutualueilla.

16 %:lla oli riittävästi työvoimaa, jonka ammattitaito oli kuitenkin riittämätöntä. Riittävästi ammattitaitoista työvoimaa oli yli puolella kaupunkien läheisen maaseudun yrittäjistä (kuvio 5.10.)

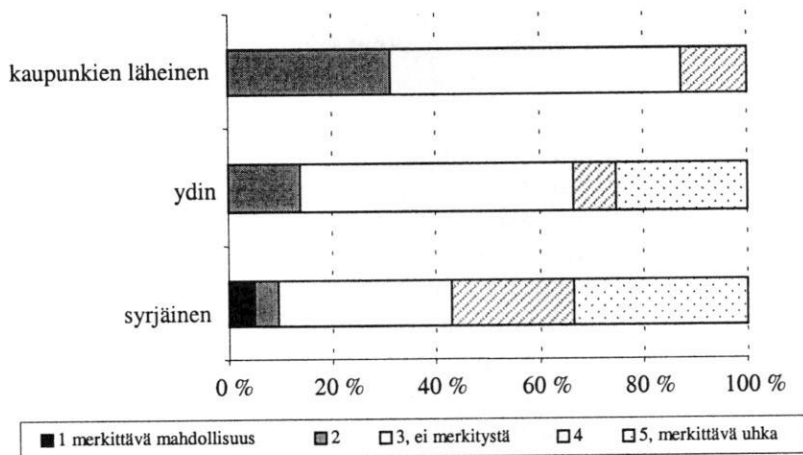
Tilastollisesti merkittäviä eroja ei kannattavuuden kehittymisen suhteen ollut havaittavissa erityyppisten maaseutualueiden välillä. 55 % yrittäjistä arvioi kannattavuuden säilyneen suunnilleen samana viiden viimeisten vuoden aikana, 31 % arvioi sen parantuneen ja 14 % katsoi sen heikentyneen. 35 % yrittäjistä arvioi, että yrityksen kannattavuus tulee lähivuosina paranemaan, 60 % arvioi sen säilyvän samana ja vain 5 % arvioi sen heikentyvän (taulukko 5.11).

Puun ja puutavaran valmistuksen SWOT-analyysi

Erityyppisillä maaseutualueilla sijaitsevilla puualan yrittäjillä oli yksi tilastollisesti merkittävä ero suhtautumisessa ympäristöstä aiheutuviin mahdollisuuksiin ja uhkiin. Tämä eroavaisuus oli arvioinneissa, jotka koskivat muuttoliikettä (muuttoliikkeen $\chi^2 = 8,472$, kun $\chi^2_{0,05} = 5,991$ vapausasteilla $df = 2$). Koska Kruskallin-Wallisin testillä ei havaita, mitkä ryhmät eroavat toisistaan, muuttoliikkeen erot testattiin Dunnetin 3T-testillä. Tämän testin mukaan kaupunkien läheinen maaseutu eroaa muista maaseutualueista. Kaupunkien läheisellä maaseudulla puualan yrittäjistä 31 % arvioi, että muuttoliike on mahdollisuus, 56 % arvioi, että sillä ei yrityksen kannalta ole merkitystä ja 13 % ar-

Taulukko 5.11. Puualan yrittäjien arviot (%) yritystoiminnan kannattavuuden kehittymisestä.

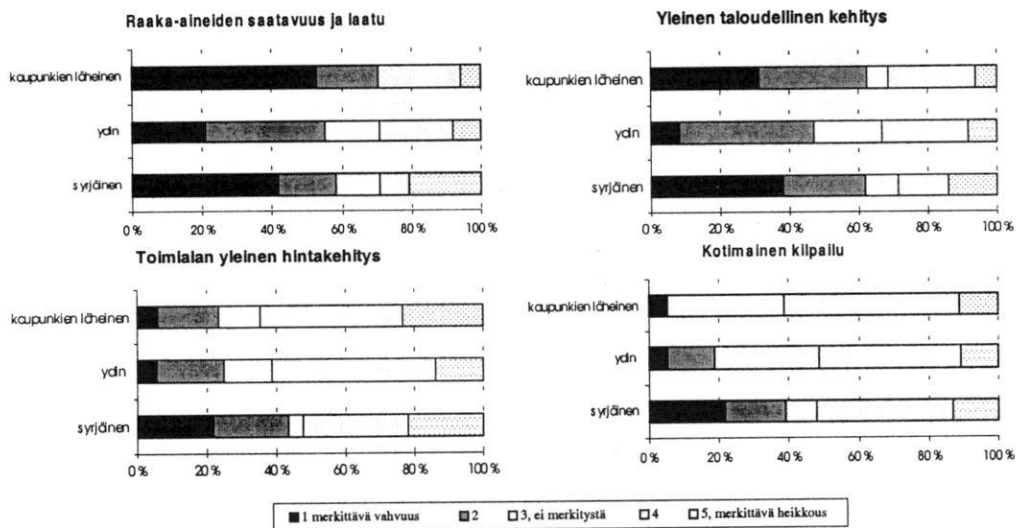
	Syrjäinen maaseutu %	Ydin maaseutu %	Kaupunkien läheinen maaseutu %
Viimeisen viiden vuoden aikana kannattavuus on...			
Parantunut	33	28	35
Sama	56	57	50
Heikentynyt yhteensä	11 100	15 100	15 100
Tulevaisuudessa yrityksen kannattavuus...			
Paranee	41	38	20
Säily ennallaan	59	55	75
Heikkenee yhteensä	100	7 100	5 100

Kuvio 5.11. Tilastollisesti merkitsevä ero eri alueiden yrittäjien välillä oli muuttoliike.

vioi sen uhaksi. Sen sijaan syrjäisten maaseutualueiden yrittäjistä 57 % ja ydinmaaseudun yrittäjistä 33 % arvioi muuttoliikkeen uhaksi yritykselleen (kuvio 5.11.)

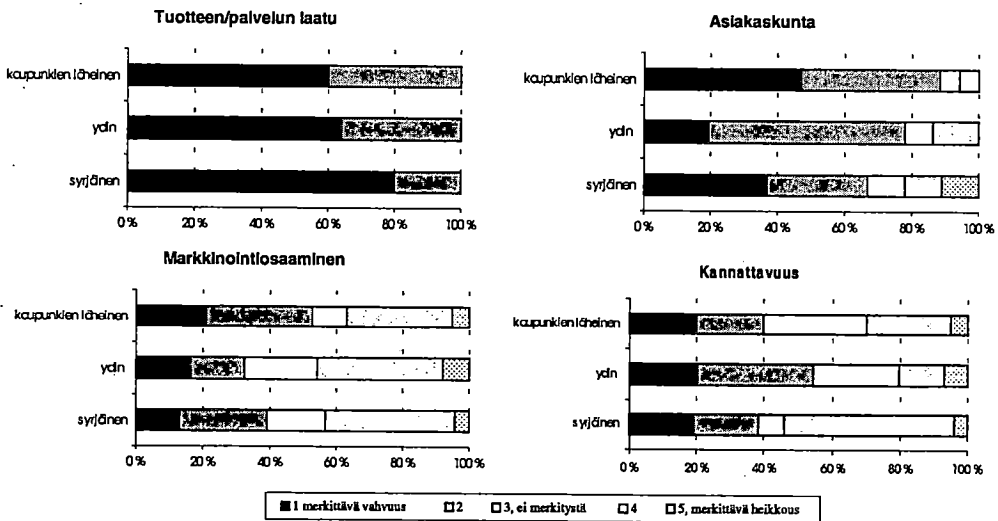
Ympäristön suomista mahdollisuuksista parhaiten nousivat esille raaka-aineiden saatavuus ja laatu sekä yleinen taloudellinen kehitys. Suurimpina uhkina nähtiin toimialan yleinen hintakehitys ja kotimainen kilpailu (kuvio 5.12.).

Kuvio 5.12. Puualan maaseudun pienyritysten suurimmat mahdollisuudet ja uhat.

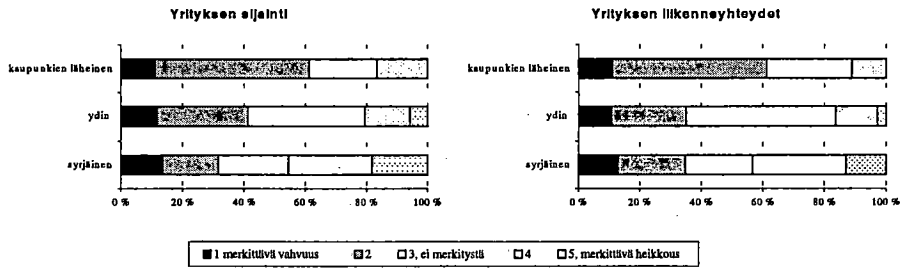
Tilastollisesti merkitseviä eroja yritysten heikkouksien tai vahvuuksien suhteen löytynyt eri maaseutualueilla sijaisevien yritysten kesken. Yritysten tärkeimmiksi vahvuiksi arvioitiin tuotteiden laatu, asiakaskunta, raaka-aineet, yrittäjän motivaatio ja mahdollisuus joustaa asiakkaan toiveiden mukaan. Suurimpina heikkouksina pidettiin yritystoiminnan kannattavuutta, tuotantokustannuksia ja markkinointiosaamista (kuvio 5.13).

Jonkin verran eroja yrittäjien näkemyksissä löytyi yrityksen sijainnin ja liikenneyhteyksien osalta. Kyselyn mukaan syrjäisten maaseutualueiden yrittäjät näkivät ne yrityksensä heikkoutena ja kaupunkien läheisten alueiden vahvuutena (kuvio 5.14.). Erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä, mutta ne olivat lähellä 10 %:n riskitasoa (yrityksen sijainnin $\chi^2 = 4,250$ ja liikenneyhteyksien $\chi^2 = 4,414$ kun $\chi^2_{0,10} = 4,605$ vapausasteilla $df = 2$). Nollahypoteesia ei tulosten perusteella hylätä, mutta muuttuja on huomion arvoisen tulevissa tutkimuksissa.

Kuvio 5.13. Puualan maaseudun pienyritysten suurimmat vahvuudet ja heikkoudet.

Kuvio 5.14. Yrittäjien näkemykset yrityksen sijainnin ja liikenneyhteyksien merkityksestä yrityksen vahvuutena tai heikkoutena.

6. Monitoimitilat

Termillä *monitoimitila* tarkoitetaan tässä tutkimuksessa *tukea hakenutta eli ns. aktiivimaatilaa, jonka yhteyteen on yritys- ja toimipaikkarekisterissä tilastoitu pienyritys*. Yritystoiminta ei välttämättä toiminnallisesti liity maatalaan mitenkään, vaan tutkimuksessa on etsitty tarkoituksellisesti ”maatila-yrityspareja”.

Monitoimisten tilojen tutkimuksessa käytetty terminologia on vielä osin vakiintumatonta. Esimerkiksi Peltola (2000) käyttää termiä ”monitoimisuus” kuvaamaan kaikkia viljelijäperheen maatilatalouden ulkopuolelta hankkimia tuloja, esimerkiksi palkkatuloja. Vihtonen ja Haverinen (1995) puolestaan käyttävät nimikettä monialainen maatilayritys yrityksestä, jolla harjoitetaan maatilataloutta ja muuta yritystoimintaa. Termi kuvaakin hyvin ns. ”tilaan liittyvää yritystoimintaa”, jossa maatilataloutta ja muuta yritystoimintaa harjoitetaan ”saman katon alla”, kuten esimerkiksi tilateurastamo. Sen sijaan tässä tutkimuksessa yritykset voivat olla myös toisistaan riippumattomia, ts. yrittäjällä on kaksi yritystä, maatila ja jonkun muun toimialan yritys.

6.1. Monitoimitilojen määrä- ja rakennetietojen päivitys

Vuonna 1996 koko maassa 13 % maaseudun pienyrityksistä sijaitsi maatilalla: monitoimitiloja oli yhteensä 7 700 kpl, joiden yhteenlaskettu liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) oli 3,4 mrd. markkaa ja jotka työllistivät 7 200 henkeä³ (vrt. Rantamäki-Lahtinen 1999. s. 35-43). Tässä yhteydessä on syytä ottaa

³ Tutkimuksessa Rantamäki-Lahtinen, L. 1999: Maaseudun pienyritysrekisteri, esitetyt henkilöstömäärät ovat pienempiä kuin tässä esitetyt. Syy tähän on tilastointivaiheessa sattuneessa ohjelmointivirheessä, jonka vuoksi luvut pyöristyivät lopulliseen tilastoon väärin. Virheen korjaaminen nosti henkilöstölujuja keskimäärin 16 %.

huomioon, ettei kahden rekisterin tahdistuksella ole saatu ”kiinni” kaikkia maatilan yhteydessä olevia maatiloja. Osa yritysten osoitteista on puutteellisia ja toisaalta haja-asutusalueiden osoiteuudistus ei ole edennyt loppuun kaikissa kunnissa.

Monitoimitilojen osuus kaikista maaseudun pienyrityksistä oli 12 % vuonna 1997. Monitoimitiloja oli 7 400. Ne työllistivät 6 500 henkilöä ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 3,1 mrd. markkaa. Tilaston perusteella näyttäisi siltä, että monitoimitilojen määrä oli suhteellisesti ja absoluuttisesti hieman alenemassa. Noin puolet monitoimitiloista toimi alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla.

6.1.1. Alkutuotantoon sidoksissa olevat toimialat

Alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla toimi vuonna 1996 yhteensä 3 790 monitoimitilaa, joiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,66 mrd. markkaa ja joiden yritystoiminta työllisti 3 700 henkilöä. Vuonna 1997 tällaisia tiloja oli 3 700, yhteenlaskettu liikevaihto oli 1,67 mrd. mk ja henkilöstömäärä 6 500 henkilöä.

Yleisimpiä alkutuotantoon sidoksissa olevia toimialoja olivat koneurakointi ja erikoismaatalous (taulukko 6.1.). Alkutuotantoon sidoksissa olleiden monitoimitilojen määrä pysyi lähes samana. Toisaalta kaikkien alkutuotantoon

Taulukko 6.1. Alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla toimivat monitoimitilat vuosina 1996 ja 1997.

	Yrityksiä, kpl		Liikevaihto milj. mk		Henkilöstö, hlöä	
	1996	1997	1996	1997	1996	1997
Maatalous	530	510	180	185	810	810
Erikoismaatalous	710	660	459	371	820	740
Maa- ja metsätal. palvelut	60	70	8	8	70	50
Riista- ja kalatalous	40	40	10	8	20	20
turpeen ja hiekannosto	260	250	116	132	220	260
Elintarvikkeiden jatkojalostus	180	180	90	94	220	170
Villan ja turkisten jalostus	6	7	0,6	1,4	4	5
Puutavaran ja puutuotteiden jalostus	340	330	100	100	250	180
Koneurakointi	1 340	1410	489	562	1 030	1100
Matkailu	210	190	67	56	180	150
Maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppa	130	120	139	150	130	120
Yhteensä	3 790	3 760	1 657	1 666	3 740	3 590

sidoksissa olevien yritysten määrä on noussut noin 700 yrityksellä. Alkutuotantoon sidoksissa olevien monitoimitilojen työllistämän henkilöstön määrä laski, mutta yhteenlaskettu liikevaihto säilyi suunnilleen samana kuin edellisellä vuonna.

6.1.2. Muut toimialat

Muilla kuin alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla toimi vuonna 1996 yhteensä 3 900 yritystä, joiden yhteenlaskettu henkilöstömäärä oli 3 400 ja liikevaihto 1,71 mrd. markkaa. Yritysten määrä laski vuodessa 6 %, joten yrityksiä oli vuonna 1997 yhteensä 3 600. Yritysten yhteenlaskettu henkilöstömäärä oli 2 900 ja liikevaihto 1,48 mrd. markkaa. Yritysten liikevaihto ja yhteenlaskettu henkilöstömäärä siis pienenivät edellisestä vuodesta peräti 14 %. Markkidesin (1995) mukaan monet monialayritykset ovat joutuneet tilanteeseen, jossa ne ovat ”ylihajautaneet” toimintojaan, ja pyrkivät karsimaan niitä erikoistumalla tärkeimmille toimialoille. Monitoimitilojen väheneminen, erityisesti juuri näillä ”ei alkutuotantoon” sidoksissa olevilla toimialoilla näyttäisi tukevan tulkintaa, jonka mukaan muun yritystoiminnan volyymin kasvettua suuremmaksi, maataloudesta saatetaan luopua.

Eniten yrityksiä toimi maaliikenteen kuljetuksissa ja rakennusalalla, suhteessa eniten yritysten määrä kasvoi virkistys-, kulttuuri- ja urheilupalveluissa ja väheni luokassa ”muu valmistus” (taulukko 6.2.).

6.2. Kuvaus monitoimitiloista

Luvussa 5 kuvatussa postikyselyssä esitettiin myös maatalouteen liittyviä kysymyksiä ja testattiin maaseudun pienyritysrekisterin käyttöä otospohjana, erityisesti monitoimitilojen osalta. Ongelmana monitoimisia maatiloja tutkittaessa on se, että suurinta osaa maatilojen yhteydessä harjoitettavasta muusta yritystoiminnasta verotetaan maatilatalouden tuloverolain (mvl) mukaan. Näitä mvl:n mukaan verotettavia yrityksiä ei ole tilastoitu maaseudun pienyritysrekisteriin, joten rekisteri on puutteellinen tältä osin. Vuonna 2000 tehtävässä maatalouslaskennassa kartoitetaan myös muuta tiloilla harjoitettavaa pienyritystoimintaa, joten kattava tilastollinen selvitys tilojen määrästä on lähivuosina saatavilla.

Luvussa 5.1.1. on kuvattu tutkimuksen otosten muodostaminen. Pienien monitoimitilojen ryhmästä (otospohja ”maatila 1”) 88 % ilmoitti edelleen harjoittavansa maataloutta (n=80), 4 vastaajaa ei vastannut kysymykseen ja 2 kertoi lopettaneensa maatalouden harjoittamisen vuonna 1999. ”Suurista” monitoimitiloista (otospohja ”maatila 2”) 50 yritystä (n= 68) ilmoitti harjoittavansa maataloutta edelleen, 3 ilmoitti lopettaneensa maatalouden harjoittamisen vuosina 1998 –1999 ja 5 aikaisemmin. Toisaalta muissa otoksissa oli jonkin verran monitoimitiloja (alle 10 % vastanneista).

Taulukko 6.2. Muilla kuin alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla toimivat monitoimitilat toimialan yleisyyden mukaisessa järjestyksessä vuosina 1996 ja 1997.

	Yrityksiä, kpl		Liikevaihto 1000 mk		Henkilöstö, hlöä	
	1996	1997	1996	1997	1996	1997
Maaliikenne	1 110	1 030	412 317	429 689	1 020	1 000
Rakentaminen (pl. raivaus, purku ja pohjarakentaminen)	630	560	274 377	267 690	620	550
Vähittäiskauppa	390	320	307 655	185 997	340	210
Liike-elämää palveleva toiminta	320	310	78 657	76 647	270	230
Moottoriajoneuvojen kauppa, korjaus, huolto ja polttoainekauppa	210	190	138 105	77 770	160	100
Koneiden ja laitteiden valmistus	180	180	67 537	68 108	140	110
Metallituotteiden valmistus	130	170	60 751	68 100	130	140
Tukkukauppa	140	160	102 111	96 615	80	70
(Yksityiset) terveydenhoito ja sosiaalipalv.	160	140	41 486	38 684	120	100
Muut palvelut	150	110	17 377	12 323	80	50
Virkistys, kulttuuri ja urheilupalv.	20	90	4 024	23 389	20	60
Kiinteistöalan palvelut	60	50	14 379	16 643	40	40
Muu valmistus	70	50	40 028	25 680	100	60
Vaatteiden valmistus	40	50	9 897	14 856	30	40
Ympäristöhuolto	50	40	18 763	13 701	30	20
Tietojenkäsittelypalvelut	20	20	12 445	13 086	40	30
Muut	220	190	116 012	45 783	220	120

Eröt otosten välillä ovat hyvin selkeitä, saatujen vastausten perusteella rekisteriä voidaan pitää luotettavana, etenkin pienempien yritysten osalta. Rekisterin ongelmana on se, että tiedot tiloista ovat parikin vuotta vanhoja. Osa tiloista saattaa lopettaa maatalouden harjoittamisen, mutta tiedot eivät rekisterissä päivity tältä osin. Kun rekisteriä käytetään otospohjana, ne monitoimitilat, jotka ovat lopettaneet maatalouden harjoittamisen mutta jatkavat yritystoimintaa, tulevat mukaan otokseen. Käytännössä tämä vaikuttaa otoksen poimintaan siten, että kun maaseudun pienyritysrekisteriä käytetään monitoimitilojen otospohjana, otoksen koon tulee olla riittävän suuri.

6.2.1. Maatila yrityksen taustalla

Tutkimuksen tässä osassa käytetään aineistoa, jonka keruu ja käsittely on kuvattu luvussa 5. *Mukana kuvauksessa ovat otoksesta riippumatta kaikki ne yritykset, jotka ilmoittivat harjoittavansa maataloutta.* Tilojen tuotantosuunta ja kokoluokka on määritelty EU:n rakennetypologian mukaisesti vakioitujen katteiden avulla. Luokittelun pääperiaatteena on se, että tilojen fyysisiin ominaisuuksiin yhdistetään näiden keskinäistä taloudellista tulosta kuvaava laskennallinen parametri, jota kutsutaan vakioiduksi katteeksi (ks. Tiainen & Katajamäki 1996, s. 8 -18). Luokittelua varten tiloilta kysyttiin pellon määrä kasveittain sekä eri eläinten lukumäärät. EU typologian mukainen luokittelutapa valittiin, koska tilojen tuotantosuunnista ja erityisesti tilakoosta haluttiin saada vertailukelpoisia ja yksiselitteisiä.

EU:n typologian mukaan tilat luokitellaan 10 kokoluokkaan, luokat määritetään tilojen ESU (European Size Unit) -arvon perusteella. Kyseinen arvo saadaan, kun tilan hehtaari- ja eläinmäärät kerrotaan kunkin kasvi/eläin lajin vakioidulla katteella ja näin saatu tilan kokonaiskate jaetaan luvulla 12 00. Suomessa päätoimisuuden kokorajana pidetään 8 ESUa. Tilojen tuotantosuunta määräytyy kunkin tuotteen osuuden perustella tilan kokonaiskatteesta. Esimerkiksi jotta tila määritellään lypsykarjatilaksi, tilan kokonaiskatteesta vähintään kahden kolmasosan tulee tulla lypsylehmien katteista (Tiainen & Katajamäki 1996).

Eri alojen (matkailu-koneurakointi-puunjatkojalostus) monitoimitilojen välillä ei ollut tilastollisesti merkittäviä eroja tilakokoluokan suhteen. Tilat olivat painottuneet erittäin pieniin ja pieniin tilakokoihin, eli alle 8 ESUn tiloihin. Suurin yksittäinen luokka oli luokka VII ”melko suuri” (taulukko 6.3.).

Taulukossa 6.4. on esitelty tilojen jakautuminen tuotantosuunnittain. Tuotantosuuntien jakaumassa käytetään samaa tuotantosuuntajakoa kuin FADN-järjestelmässä (Tiainen & Katajamäki 1996, s. 46 -47), mutta ryhmittelyyn on otettu yksi ylimääräinen ryhmä ”hevos-, lammas ja vuohitilat”, koska niitä oli aineistossa jonkin verran mukana. Kun tarkasteltiin maatalouden tuotantosuuntia erityyppistä yritystoimintaa harjoittavien monitoimitilojen kesken, havaittiin aineistossa tilastollisesti merkittävä ero ($\chi^2 = 16,895$, $df = 2$, kun $\chi^2_{0,01} = 13,816$). Testaamiseen käytettiin Kruskallin-Wallis testia. Tämä merkitsee sitä, että yritystoiminta on monilla tiloilla yhteydessä harjoitettavaan maataloustuotantoon.

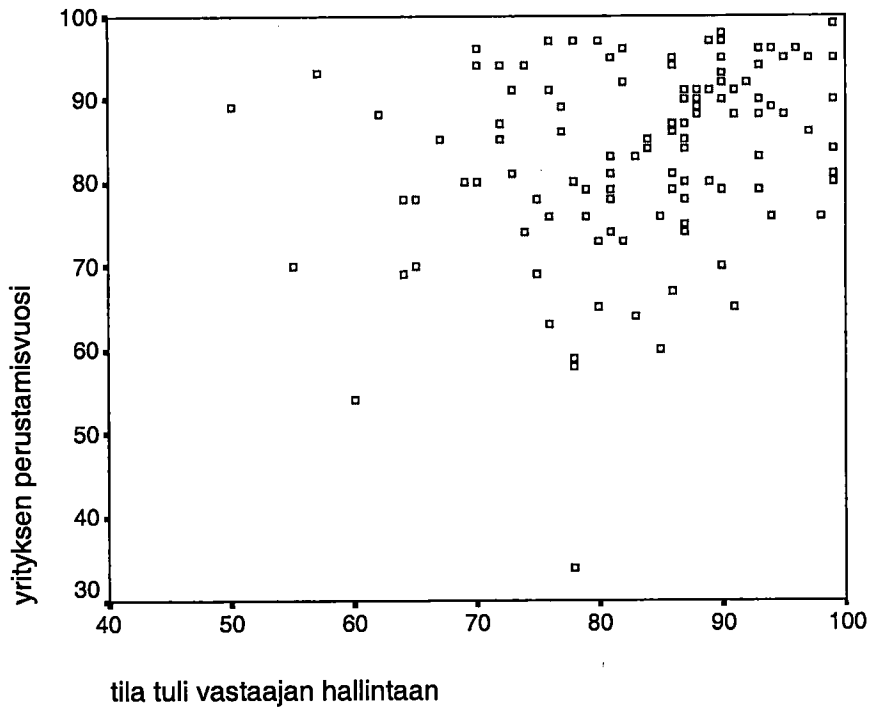
Koneurakointia harjoittavilla monitoimitiloilla yleisintä oli viljan- ja muu kasvinviljely. Kotieläimistä yleisimpiä olivat lypsylehmät. Matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavista monitoimitiloista yksikään ei ollut puhdas viljatila, mutta sen sijaan kasvinviljely ja puutarhatalous oli yleistä, lisäksi yli viidenes tiloista luokiteltiin ns. sekatiloihin. Toimialan luonteesta johtuen yleisimpiä kotieläimiä olivat hevoset, lampaat ja vuohet. Puun ja puutavaran valmis-

Taulukko 6.3. Tutkimuksen aktiivitulojen jakautuminen yritystoiminnan mukaan eri tilakokoluokkiin, % tiloista.

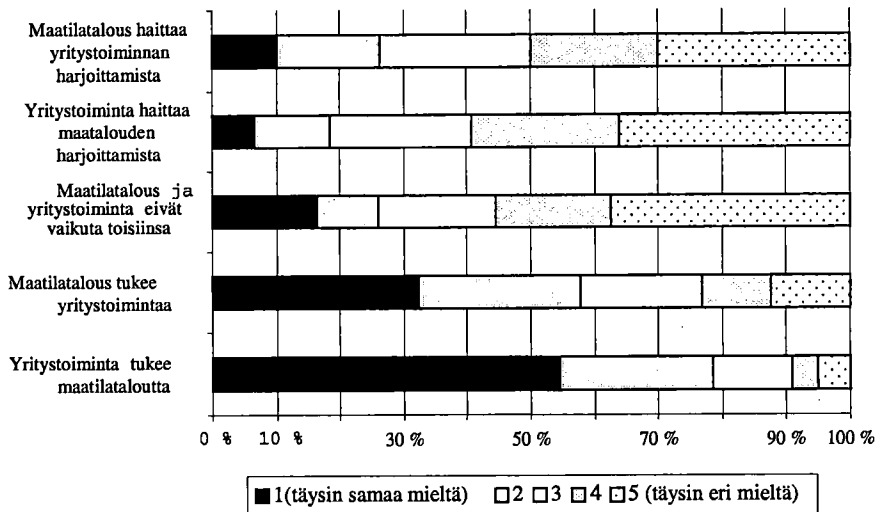
Koko- luokka	ESU Luokan nimi	Koneurakointi	Matkailu ja ateriapal- velut	Puuntavaran ja puutuottei- den valmistus	
I	< 2 erittäin pieni		5	14	6
II	2 -< 4 erittäin pieni		15	5	14
III	4 -< 6 pieni		8	4	25
IV	6 -< 8 pieni		4	5	6
V	8 -< 12 melko pieni		11	4	14
VI	12 -< 16 melko pieni		6	18	0
VII	16 -< 40 melko suuri		26	23	25
VIII	40 -< 100 suuri		13	14	5
IX	100 - < 250 erittäin suuri		3	4	0
X	250 - erittäin suuri		2	0	0
ei tietoa			7	9	5
yhteensä			100	100	100

Taulukko 6.4. Tutkimuksen aktiivitulojen jakautuminen yritystoiminnan mukaan eri tuotantosuuntiin, % tiloista.

	Koneura- kointi	Matkailu ja ateriapal- lut	Puuntavaran ja puutuotteiden valmistus
Viljatilat	45	0	36
Muut kasvinviljelytilat	23	23	19
Puutarhatilat	4	14	8
Lypsykarjatilat	6	0	6
Muut nautakarjatilat	3	9	17
Sika ja siipikarjatilat	5	5	0
Sekatilat	7	22	8
Hevos-, lammas- ja vuohi- tilat	0	18	0
Ei tietoa	7	9	6
Yhteensä	100	100	100

Kuvio 6.1. Yrityksen perustamisvuoden ja maatalon hallintaan saamisen yhteys (100 = vuonna 2000).

Kuvio 6.2. Yritystoiminnan ja maatilatalouden vaikutus toisiinsa (%).

tusta päätoimialanaan harjoittavilla monitoimitiloilla viljan- ja kasvinviljely olivat yleisimpiä tuotantosuuntia, kotieläintaloudesta yleisin tuotantosuunta oli ”muu nautakarja”.

Koneurakointia harjoittavilla monitoimitiloilla metsää oli keskimäärin 106 ha, matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavilla 105 ha ja puualan yrityksillä 59 ha.

6.2.2. Yritystoiminnan aloittaminen

Kerätyn aineiston perusteella näyttää ilmeiseltä, että toiminnan monialaistaminen maatalouden ulkopuolelle liittyy maataloudessa tapahtuvan sukupolven vaihdoksen yhteyteen. Yritystoiminnan aloittaminen korreloi positiivisesti sen ajankohdan kanssa, jolloin tila on siirtynyt yrittäjän hallintaan (kuvio 6.1). Korrelaatiota mitattiin Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla (Ranta ym. 1994 s. 431), jolla mitataan muuttujien välistä lineaarista voimakkuutta ja suuntaa. Korrelaatiokertoimen suuruudeksi saatiin 0,293 ja se todettiin tilastollisesti merkitseväksi 0,01 riskitasolla.

90 % monialaisista yrittäjistä oli itse perustanut yrityksensä ja 9 % oli jatkanut perheyrittäjän toimintaa. Tärkeimmiksi syiksi yritystoiminnan aloittamiseen monialaiset yrittäjät mainitsivat lisätulojen tarpeen, halun toimia itsenäisenä yrittäjänä ja mahdollisuuden hyödyntää olemassa olevia koneita.

Niistä yrittäjistä, joilla ei taustalla ollut maatilaa tai jotka olivat lopettaneet maatalouden harjoittamisen, 83 % oli itse perustanut yrityksensä, perheyrittäjän toimintaa oli jatkanut 8 % ja ulkopuoliselta yrityksen oli ostanut 9 %. Tärkeimpiä syitä aloittaa yritystoiminta oli halu toimia itsenäisenä yrittäjänä, olemassa olevat markkinat sekä oma osaaminen.

6.3. Maatilatalouden ja yritystoiminnan suhde

Yrittäjiä pyydettiin kyselyssä arvioimaan maatilatalouden ja yritystoiminnan suhdetta toisiinsa. Eri toimialojen yrittäjien vastauksista ei löytynyt tilastollisesti merkittäviä eroja, joten yrittäjät käsitellään tässä yhtenäisenä joukkona (n=115). Yli puolet (55 %) yrittäjistä (kuvio 6.2.) oli täysin samaa mieltä väitteen ”yritystoiminta tukee maatilatalouden harjoittamista”, mutta toisaalta vain noin kolmannes yrittäjistä oli täysin samaa mieltä väitteen ”maatilatalous tukee yritystoiminnan harjoittamista” kanssa. Yleisesti ottaen maatilatalouden ja yritystoiminnan katsottiin vaikuttavan toisiinsa, suurin osa koki vuorovaihtuksen positiivisena.

Koneurakointia harjoittavilla monitoimitiloilla maataloudesta saatiin vuonna 1996 keskimäärin noin 40 % yrittäjäperheen bruttotuloista. Maatalouden osuus putosi hieman kahdessa vuodessa: vuonna 1998 noin 36 % tuloista tuli maataloudesta ja yrittäjät arvioivat maatalouden tulojen putoavan kolmasosaan yrittäjäperheen tuloista vuonna 2000. Koneurakointia harjoittavat monitoimitilat saavat noin 15 % tuloista metsätaloudesta. Vuonna 1996 yritys-

toiminnan tulot muodostivat noin puolet perheen tuloista, yritystoiminnasta saatavat tulot kasvoivat 5 % kahdessa vuodessa. Tulevaisuudessa koneyritykset arvioivat saavansa noin 55 % perheen bruttotuloista yritystoiminnasta. 9 % koneurakointia harjoittavista monialayrittäjistä arvioi *yritystoiminnan* kannattavuuden parantuvan ja 66 % arvioi sen säilyvän samana seuraavan kahden vuoden aikana. Toisaalta 74 % yrittäjistä arvioi *maatalouden* kannattavuuden heikkenevän. Suurin osa (66 %) yrittäjistä aikoi jatkaa maataloustuotannon harjoittamista nykyisellään, 10 % aikoi lopettaa maataloustuotannon ja 9 % erikoistua tai laajentaa nykyistä tuotantoa.

Matkailu- ja ateriapalveluja tarjoavien monitoimitilojen yrittäjät saivat keskimäärin 37 % perheen bruttotuloista maataloudesta vuonna 1996. Kahdessa vuodessa maatalouden osuus vähentyi 9 %. Yrittäjät arvioivat, että maataloudesta tulisi noin neljännes vuoden 2000 tuloista. Vastaavasi yritystoiminnasta saatavien tulojen osuuden arvioitiin nousseen 37 %:sta 46 %:n tuloista. Yrittäjät saivat noin 17 % tuloistaan metsätaloudesta. Yrittäjistä 66 % arvioi *yritystoiminnan* kannattavuuden parantuvan, muut arvioivat sen säilyvän ennallaan. 19 % yrittäjistä arvioi *maatalouden kannattavuuden* paranevan ja 38 % säilyvän nykyisellä tasolla. 73 % matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavista monitoimitiloista aikoi jatkaa maataloustuotantoa ennallaan ja 11 % laajentaa nykyistä tuotantoa. Kukaan ei aikonut lopettaa.

Puun ja puutavaran jalostusta harjoittavien monitoimitilojen yrittäjäperheiden keskimääräisistä tuloista noin 40 % koostui maataloudesta vuonna 1996. Maatalouden osuus supistui kolmasosaan kokonaistuloista ja vuonna 2000 osuuden arvioitiin olevan noin 31 %. Metsätalouden osuus perheen tuloista oli noin keskimäärin viidesosa. Yritystoiminta toi keskimäärin noin 47 % perheen kokonaistuloista vuonna 1996. Osuus on lievässä kasvussa: vuonna 1998 keskimäärin noin 50 % tuloista tuli yritystoiminnasta ja vuonna 2000 sen arvioitiin olevan 53 %. Puuta jalostavien monitoimitilojen yrittäjistä 31 % arvioi, että *yritystoiminnan kannattavuus* paranee ja 64 % , että se säilyy ennallaan. Sen sijaan 69 % yrittäjistä arvioi *maatalouden* kannattavuuden heikkenevän. Suurin osa (61 %) aikoi kuitenkin jatkaa maatalouden harjoittamista nykyisellään, 11 % aikoi vaihtaa tuotantosuuntaa ja 8 % laajentaa nykyistä. 8 % aikoi lopettaa maataloustuotannon kokonaan.

7. Johtopäätökset

Tässä raportissa on tarkasteltu maaseudun pienyritysten rakennekehitystä aikasarjana vuosilta 1990, 1993, 1996 ja 1997. Aikasarjan luvut on poimittu Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen, Tilastokeskuksen ja Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen yhteistyönä kehittämästä maaseudun pienyritysrekisteristä. Aikasarjan liikevaihtoja on korjattu tukkuhintaindeksillä, jotta ne olisivat vertailukelpoisia keskenään.

Maaseudun pienyrittäjärekisterin käyttöä otospohjana testattiin kyselyllä, joka lähetettiin noin 900 yrittäjälle ympäri Suomea. Kyselyn tuloksien avulla arvioitiin erityyppisillä maaseutualueilla sijaitsevien yritysten ja toimintaympäristöjen eroja.

7.1. Maaseudun pienyritysten rakennekehitys

Maaseudulla oli vuonna 1990 yhteensä 58 400 pienyritystä, joiden yhteenlaskettu liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) oli 58,8 mrd. mk ja henkilöstömäärä 105 900 henkilöä. Taloudellisen taantuman vaikutuksesta niin yritysten luku- ja henkilöstömäärä kuin liikevaihtokin alenivat: yritysten määrä putosi 6 % , henkilöstömäärä 22 % ja liikevaihdon määrä 20 % verrattuna vuoteen 1990. Laman taituttua yritysten määrä lähti kasvoi nopeasti. Myös yritysten liikevaihto ja henkilöstömäärät nousivat, mutta hitaammin. Yritysten yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi ohi vuosikymmen alun liikevaihdon vuonna 1997. Yhteenlaskettu henkilöstömäärä jäi vuonna 1997 alle lamaa edeltävän tason.

Vaikka yritysten määrä oli kuitenkin suurempi kuin ennen lamaa, yritykset olivat keskimäärin aiempaa pienempiä henkilöstömäärällä ja liikevaihdolla mitattuna. Tähän on toisaalta luonnollinen selitys, jonka mukaan tilanteen pitäisi tulevaisuudessa kohentua: ovathan uudet yritykset aluksi pienempiä kuin vanhemmat ja laman jälkeen huomattava osa yrityksistä on uusia. Toisaalta teknologinen kehitys on merkinnyt 1990-luvulla sitä, että tietokoneet ja robotit ovat korvanneet ihmisiä monissa tuotantovaiheissa.

Maaseudun pienyritysten lukumäärä laski suhteessa vähemmän laman vaikutuksesta kuin koko maan yritysten määrä. Yritysten määrä kääntyi suhteessa nopeampaan nousuun, siten että kun vuonna 1997 koko maassa oli 2 % vähemmän yrityksiä kuin vuonna 1990, maaseudulla pienyrityksiä oli 10 % enemmän kuin vuonna 1990. Maaseudun pienyritysten osuus kaikista yrityksistä kasvoi vuoteen 1996 saakka, jonka jälkeen se on hieman pienentynyt.

Paitsi, että yritysten määrä ja koko ovat muuttuneet vuosien saatossa, muutoksia on tapahtunut myös toimialarakenteessa. Yksittäisen toimialan kehitys ei välttämättä riipu vain alan sisäistä seikoista, vaan myös maan talouden yleisestä muiden toimialojen kehityksestä. Esimerkiksi rakentaminen, puutavaran valmistus ja kuljetukset ovat yhteydessä toisiinsa: kun ei rakenneta, ei tarvita rakennusaineita eikä myöskään kuljetuksia näille ja päinvastoin.

Maaseudulla sijaitsevat pienyritykset toimivat varsin usein ns. ”perinteisillä toimialoilla”. Esimerkiksi elintarvikkeita jatkojalostavista yrityksistä maaseutuyritysten osuus on 47 %, toisaalta taas korkean teknologian yrityksiä on sijoittunut maaseutualueille vain 59 kappaletta ja näiden maaseutuyritysten osuus koko maan korkean teknologian yritysten liikevaihdosta oli lähinnä marginaalinen.

Alkutuotantoon sidottujen toimialojen osuus on hieman kasvanut tarkastelujaksolla ja myös absoluuttisesti. 24 % maaseudun pienyrityksistä toimi al-

kutuotantoon sidotuilla toimialoilla vuonna 1990, vastaava osuus oli 26 % vuonna 1997. Tärkeimpiä toimialoja olivat koneurakointi, matkailu ja virkistyspalvelut ja erikoismaatalous, johon luetaan mukaan mm. puutarhatuotanto ja turkistarhaus. Muista kuin alkutuotantoon sidotuista toimialoista tärkeimpiä olivat maantieliikenteen kuljetukset, tukku- ja vähittäismyynti sekä rakentaminen.

Tarkasteluajanjaksona yritysten määrällä mitattuna parhaiten kasvavia alkutuotantoon sidottuja toimialoja olivat mm. erikoismaatalous, matkailu- ja virkistyspalvelut, elintarvikkeiden jalostus, maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäismyynti ja sekä koneurakointi. Toisaalta esimerkiksi villan ja turkisten jalostusta harjoittavien yritysten määrä putosi puoleen. Muiden toimialojen yritysten määrä on kasvanut erityisesti yksityisissä terveydenhoito ja sosiaalipalveluissa. Yksityisten lääkäreiden, hammashoitopalvelujen ja fysikaalisten hoitoalan yritysten määrä on yli kaksinkertaistunut maaseutualueilla vuosina 1993-1997. Toisaalta kaupan keskittyminen näkyy tässäkin tilastossa: päivittäistavaroiden yleisvähittäiskauppa on vähentynyt viidenneksellä vuosina 1993 - 1997.

Vuonna 1996 koko maassa 13 % maaseudun pienyrityksistä sijaitsi maatilalla: maaseudun pienyritysrekisteriin tilastoituja monitoimitiloja oli yhteensä 7 700 kpl, joiden yhteenlaskettu liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) oli 3,4 mrd. markkaa ja jotka työllistivät 7 200 henkeä.

Monitoimitilojen osuus kaikista maaseudun pienyrityksistä oli 12 % vuonna 1997. Monitoimitiloja oli 7 400. Ne työllistivät 6 500 henkilöä ja niiden yhteenlaskettu liikevaihto oli 3,1 mrd. markkaa. Tilaston perusteella näyttäisi siltä, että monitoimitilojen määrä oli suhteellisesti ja absoluuttisesti hieman alenemassa. Noin puolet monitoimitiloista toimi alkutuotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla.

7.2. Pienyritysten kehitys erityyppisillä maaseutualueilla

Tässä tutkimuksessa käytetty erityyppisten maaseutualueiden aluejako perustuu Keräsen ym. (1993) määrittelemään maaseudun kolmijakoon. Yritysten lukumäärä väheni kaikilla maaseutualueilla vuodesta 1990 vuoteen 1993. Sittemmin määrän kehitys on kääntynyt kasvuun ja vuonna 1997 yrityksiä oli syrjäisillä maaseutualueilla 6 %, ydinmaaseudulla 11 % ja kaupunkien läheisellä maaseudulla 17 % enemmän kuin vuonna 1990. Yritykset olivat kuitenkin kaikkialla keskimäärin pienempiä kuin ennen lamaa.

Tutkimuksen yhtenä keskeisimpänä tuloksena voidaan pitää sitä, että yritysten rakennekehitys kaikilla erityyppisillä maaseutualueilla seurasi selkeästi yleistä taloudellista kehitystä. Syrjäisillä alueilla yritysten lukumäärän, henkilöstön ja liikevaihdon kasvu on ollut hitaampaa kuin muualla, mutta *kasvua on kuitenkin tapahtunut*. Kaikilla maaseutualueilla oli enemmän maaseudun pienyrityksiä vuonna 1997 kuin vuonna 1990. Alueelliset seikat eivät estä

yritysten syntymistä, vaikkakaan pienyritykset eivät välttämättä pysty työllistämään esimerkiksi julkiselta sektorilta tai maataloudesta vapautuvia henkilöitä.

Edellistä johtopäätöstä tukevat yrittäjille tehdyn kyselyn tulokset. Samalla toimialalla, mutta erityyppisillä maaseutualueilla toimivien yrittäjien arvioissa ympäristön uhkissa tai mahdollisuuksissa ei juurikaan ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Kaupunkien läheisellä maaseudulla sijaitsevat koneurakoitsijat näkivät yrityksensä sijainnin ja liikenneyhteydet yrityksensä vahvuutena, kun taas muiden alueiden yrittäjät eivät nähneet näitä seikkoja yrityksensä vahvuutena eikä heikkoutena. Toisaalta ne puualan yrittäjät, joiden yritys sijaisi kaupunkien läheisellä maaseudulla, eivät pitäneet muuttoliikettä niin suurena riskinä kuin muilla maaseutualueilla olevat yrittäjät. Varsin suurella osalla kaikkien tutkimuksen toimialojen yrittäjistä eri maaseutualueilla oli yhteinen ongelma: yrityksillä ei ollut käytössään riittävästi ammattitaitoista työvoimaa.

7.3. Maaseudun pienyritysten mahdollisuudet, uhat, vahvuudet ja heikkoudet

Kuten edellä todettiin, yrityksen sijainnilla ei ole kovin suurta merkitystä, kun yrittäjät arvioivat toimintaympäristönsä mahdollisuuksia tai uhkia. Myöskään yrityksen vahvuuksissa ja heikkouksissa ei juuri ole todettavissa eroja; tosin kaupunkien läheisillä alueilla sijaitsevat yritykset näkivät muita useammin yrityksensä sijainnin ja liikenneyhteydet vahvuuksina.

Tutkituista toimialoista (matkailu, puuntavaran ja puutuotteiden valmistus ja koneurakointi) ainoastaan matkailu- ja ateriapalveluja tarjoavissa yrityksissä löytyi eroja sen mukaan, oliko yritys maatilayhteydessä (ts. maatilamatkailuyritys) vaiko muu alan yritys. Tämä onkin varsin luonnollista, maatilamatkailuyrittäjät eroavat muista matkailu- ja ateriapalveluita tarjoavista yrityksistä omaksi erityisjoukokseen, jossa on omat tyyppilliset piirteensä, kun puu- ja koneurakointiyritykset toimivat usein suunnilleen samoilla periaatteilla riippumatta siitä, onko yritys maatilayhteydessä vai ei.

Toimialasta riippumatta tutkimukseen vastanneet yrittäjät arvioivat toimintaympäristönsä suurimmiksi mahdollisuuksiksi erityisesti raaka-aineiden saatavuuden ja hinnan sekä yleisen taloudellisen tilanteen. Uhiksi koettiin erityisesti kunkin toimialan yleinen hintakehitys ja kotimainen kilpailu. Oman yrityksen suurimmaksi vahvuudeksi arvioitiin yleisesti tuotteen/palvelun laatu, ja usein myös yrityksen tarjoamat lisäpalvelut. Yrittäjät pitivät yritystensä heikkouksina tuotantokustannuksia, yrityksen kannattavuutta ja markkinointiosaamista.

7.4. Maaseudun pienyrittäjärekisterin käyttö otospohjana sekä esitys rekisterin kehittämisestä

Yksi tämän tutkimuksen keskeisimpiä tehtäviä oli testata maaseudun pienyrittäjärekisterin soveltuvuutta otospohjaksi. Saadut kokemukset ovat lupaavia. Tutkimuksen otospohjat muodostettiin sen perusteella, sijaitsevatko yritykset maatalan yhteydessä vaiko eivät. Erot otosten välillä ovat hyvin selkeitä, saattujen vastausten perusteella rekisteriä voidaan pitää luotettavana etenkin pienempien monitoimitilojen osalta. Rekisterin ongelmana on se, että tiedot tiloista ovat parikin vuotta vanhoja. Osa tiloista saattaa lopettaa maatalouden harjoittamisen, mutta tiedot eivät rekisterissä päivyty kovin nopeasti tältä osin. Kun rekisteriä käytetään otospohjana, ne monitoimitilat, jotka ovat lopettaneet maatalouden harjoittamisen mutta jatkavat yritystoimintaa, tulevat mukaan otokseen. Käytännössä tämä vaikuttaa otoksen poimintaan siten, että kun maaseudun pienyrittäjärekisteriä käytetään monitoimitilojen otospohjana, otoksen koon tulee olla riittävän suuri.

Varsin suuri osa maataloilla tapahtuvasta yritystoiminnasta on rajautunut rekisterin ulkopuolelle, koska niitä verotetaan maatalouden verolain alaisena. Vuoden 2000 maatalouslaskennan yhteydessä on kysytty tietoja myös tilalla harjoitettavasta yritystoiminnasta. Tällä läpileikkausaineistolla tullaan saamaan tarkka kuva tilojen yritystoiminnan laajuudesta. Tulevaisuudessa tietoja on mahdollista päivittää kaikista EU-maista kerättävän rakennetutkimuksen avulla, koska tiloilla tapahtuvaa muuta yritystoimintaa on esitetty lisättäväksi mukaan tutkimukseen (Doc. AGRI/SB/563). Suomessa rakennetutkimuksen otokseen kuuluu noin 10 000 tilaa.

Yritys- ja toimipaikkarekisterin paikkatietojärjestelmää ollaan kehittämässä⁴. Tämä antaisi tulevaisuudessa mahdollisuuksia rekisterin maaseutumäärittelyn kehittämiseen ja tarkentamiseen, sillä tällä hetkellä käytössä olevaa postinumeroluokittelua (väestötiheys alle 50 henkilöä/km²) voidaan pitää varsin karkeana. Paikkatietojärjestelmän kehittyminen luo uusia mahdollisuuksia myös yritysten ja maatalojen tietojen taustatutkimukselle. Tärkeä tulevaisuuden kehittämiskohde olisi myös monitoimitilojen luokittelutypologian kehittäminen. Monitoimitilat tulisi pystyä luokittelemaan yksiselitteisellä tavalla siten, että luokittelutapa ottaisi huomioon niin maatalan tuotantosunnan kuin yrityksen Tol95- mukaisen toimialaluokituksenkin. Typologia helpottaisi monitoimitilojen tilastointia ja rakenneseurainta.

---

⁴ Suullinen tieto, Jouko Rajaniemi, Tilastokeskus, joulukuuta 1999.

Kirjallisuus

- Doc. AGRI/SB/563. 2000. List of characteristics for the farm structure surveys in the next decade. European Commission/Estat. Luxembourg, 28 March 2000.
- Forsman, s. 1997. Hintastrategiat ja hintakyky elintarvikealan maaseutuyrityksissä. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia. 91 s.
- Kangasharju, A. 1999. Growth of the smallest: determinants of small firm growth during strong macroeconomic fluctuations. Pellervo Economic Research Institute Working Papers 21 (september 1999). 20 p.
- Kangasharju, A, Kataja, J-P & Vihriälä, V.1999. Suomen aluerakenteen vii-meaikainen kehitys. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita 17 (maaliskuu 1999). 50 s.
- Keränen, R, Malinen, P, Keränen, H ja Heiskanen, T. 1993. Suomen maaseututyyppeiden alueellistaminen. Ylä-Savon instituutti tutkimusraportti 6:1. 54 s.
- Kupiainen, T, Helenius, J, Kaihola, O ja Hyvönen, S. 2000. Maaseudun pienyrityksen menestyminen. MTTL:n tutkimuksia 239/2000. 127 s.
- Lehtonen, H, Linjakumpu, H, Knuutila, M ja Marttila, J. Maatalouden rakennekehitys vuoteen 2000. Mttl:n tutkimuksia 232/1999. 135 s.
- Markides, K.C. 1995. Diversification, restructuring and economic performance. Strategic management journal, Vol 19/1995. p. 101-118.
- OECD 1996. Better Policies for rural development. OECD documents. 113 s.
- Peltola, A. 2000. Viljelijäperheiden monitoimisuus suomalaisilla maataloilla. MTTL:n julkaisuja 96/2000. 280 s.
- Pietikäinen P & Hyvönen S. 1998. Maaseudun pienyritystenstrategiat ja menestyminen. Yritysten empiirinen luokitettelu. HY/Taloustieteen laitos. Selvityksiä nro 1. Markkinointi. Helsinki 1998. 92 s. + liitteet
- Ranta, E, Rita, H & Kouki, J. 1994. Biometria –tilastotiedettä ekologeille. 5. painos. Helsinki. 569 s.
- Rantamäki-Lahtinen, L. 2000 Maaseudun pienyritysrekisteri. MTTL:n tutkimuksia 235/1999. 85 s.
- Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1998. MTTL:n julkaisuja 91. 94 s.
- Suomen maatalous ja maaseutuelinkeinot 1999/2000. MTTL:n julkaisuja 95. 95 s.
- Tiainen, S. & Katajamäki, E. 1996. Eu:n maatilatypologia Suomessa. MTTL:n tiedonantoja 209/1996. Vammala. 81 s.
- TIKE 1993. Maatalouslaskenta 1990. Osa 6: liitännäiselinkeinot, puutarhaviljely turkistarhaus ja porohoito. Maa- ja metsätalous 1993:6. Helsinki. 101 s.
- Tilastokeskus 1992. Suomen tilastollinen vuosikirja 1992. 614 s.
- Tilastokeskus 1995. Toimialaluokitus 1995. Liite 2. Muunnosavain toimialaluokitus 1988:sta. Käsikirjoja 4. Kolmas painos. 104 s.

- Tilastokeskus 1995b. Suomen tilastollinen vuosikirja 1995.653 s.
- Tilastokeskus 1997. Suomen yritykset. Yritykset 1997:3. 102 s.
- Tilastokeskus 1998. Tuottajaindeksit. 1998 tammikuu. Tuottajaindeksit 1998:01
- Tilastokeskus 1999a. Suomen yritykset. Yritykset 1999:3. 121 s.
- Tilastokeskus 1999b. Tilastollinen vuosikirja.
- Tilastokeskus 1999c. Kunnat ja kuntapohjaiset aluejaot. Käsikirjoja 28. Helsinki. 91 s.
- Vihtonen, T & Haverinen T. 1995. Monialaisen maatilayrityksen tuloslaskenta. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 202. Helsinki. 91 s.
- Volk, R 2000. Maaseudun rakennemuutos ja sen ohjaaminen. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos. Julkaisuja 94, 200 s. 65-75.

SUMMARY

The structure of small rural enterprises in Finland

Leena Rantamäki-Lahtinen

1. Introduction

The number of farms has decreased in Finland during the last decades, especially after the membership in the European Union in 1995. Since then the profitability of the Finnish agriculture has fallen significantly.

Lehtonen et al (1999), among others, have studied the structural development of agriculture in Finland in the 1990s. Researchers predict that the level of agricultural production will remain at the current level, but the number of the farms will fall. In their study Lehtonen et al. (1999) simulated the structural development of agriculture until 2008. They predict that the number of farms will fall from 90,000 in 1998 to 30,000 – 40,000 in 2008. In the light of agricultural statistics and the number of transfers of farms to descendants, this seems quite a realistic outlook.

The diminishing number of farms has caused many problems in the rural areas, such as unemployment, and rural depopulation. One alternative source of income in the countryside is to engage in some other form of entrepreneurship besides farming. There are both national and EU programs to promote small-scale entrepreneurship. Most enterprises located in the countryside are classified as “small-scale enterprises“. However, very few statistical facts, such as the number, sales and number of the personnel and –consequently – the structural development of these firms have been available.

Due to lack of these statistical facts, the Statistics Finland, the Information Centre of the Ministry of Agriculture and Forestry and the Agricultural Economics Research Institute conducted a research project in 1998 –1999. The most important objective was to establish a new databank titled as Rural Business Register, which is a combination of the two existing registers, the Business Register and the Farm Register.

The main goal of this study is to find out how the structure and number of small rural firms have changed in different rural areas in the 1990s. The regional breakdown follows the division of the Finnish countryside into: rural areas adjacent to towns, core rural areas and remote rural areas (see e.g. OECD 1995, p. 48). .

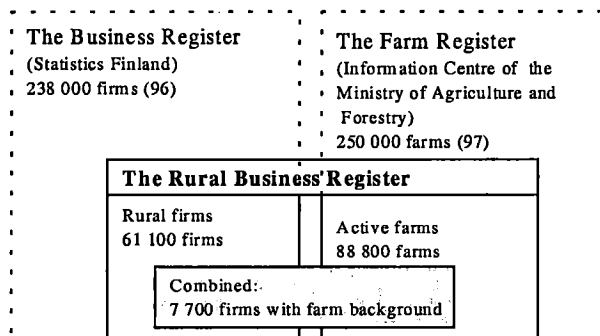

2. Data and methods

The total number and the structure of firms was based on data from the Business Register of the Statistics Finland, which covers, in terms of personnel, 99 % of the non-agricultural enterprise sector. The term “rural area” was defined by population density, i.e. if population density within a certain zipcode area is less than 50 persons/km², the area was considered a “rural area”. A firm whose sales exceed FIM 49,000 but personnel is less than 20 persons was defined as a “small-scale enterprise”. Enterprises meeting these criteria which were located in rural areas were included in the new databank (Figure 1).

The Information Centre of the Ministry of Agriculture and Forestry maintains the Farm Register. All farms which had applied for agricultural support in 1997 were included in the new register. The purpose of combining two existing registers was to find out how many of the firms that are located in rural areas are in fact located on a farm and run by a farmer (or by family members).

The regional division of the rural areas in Finland into rural areas adjacent to towns, core rural areas and remote rural areas was established by Pentti Malinen (see e.g. OECD 1995, p. 48). The rural firms were picked out from every municipality by using zip-code areas, followed by a comparison of different types of municipalities. The data were complemented by a survey of 900 entrepreneurs in January 2000.

Figure 1. The structure of the Rural Business Register (Rantamäki-Lahtinen, 1999).

3. Results

The number of firms

In 1990 there were about 58,400 rural firms in Finland, whose total sales were FIM 58 billion and personnel was 106,000. The number of rural firms follows the common economic trends; during the recession in 1993 the number of rural firms fell to 54,800 and since then it has increased to 64,100 (Figure 2). The number of the firms has grown the most in rural areas adjacent to towns, and in remote rural areas the growth has been slow. On the other hand, in 1993 the number of firms fell the most – by 6 % - in core rural, while in other areas the number of the firms fell by 4 %.

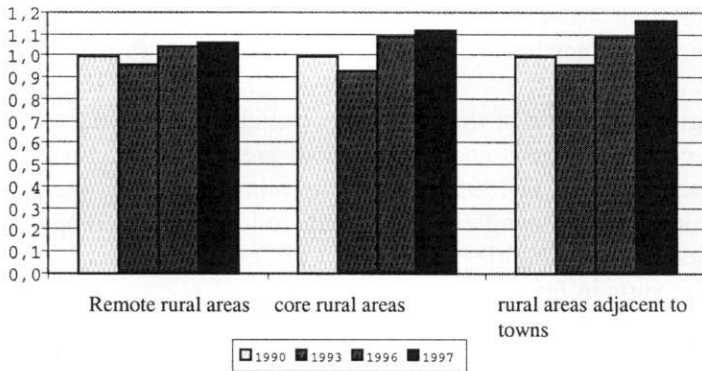

Figure 2. Relative changes in the number of rural firms (1990 = 1).

Size of the firms

The sales volume and number of personnel show the size of the firm. Not only the number of firms fell during the recession, but the remaining ones were also smaller. Average sales were 14 % and average personnel was as much as 17% smaller than in 1990. Although the number of firms has increased, the firms are still smaller than they used to be before the recession. For instance, there were 17 % more small firms in rural areas adjacent to towns in 1997 than in 1990, but total sales were only 7 % higher (Figure 3).

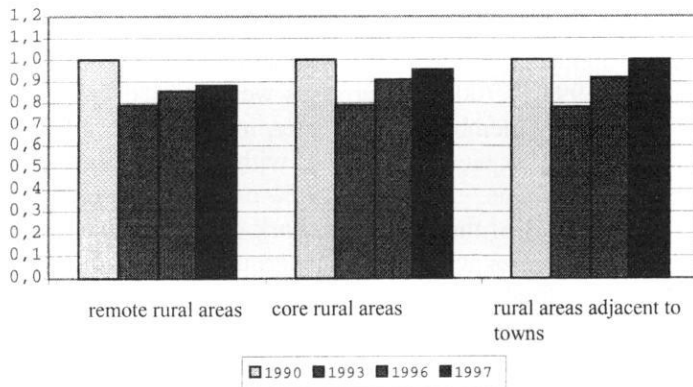

Figure 3. Relative changes in the number of personnel (1990 = 1).

Changing industrial trends

In the 1990s the most important industries (other than agriculture) in rural areas were transportation and building industry. Some activities like tourism and small-scale food processing grew for the whole decade, while others, e.g. timber and wood processing and machine contracting, followed the national economic trends. In Finland the number, turnover and number of personnel of high-tech firms has increased rapidly. This trend has not been reflected in the small rural firms: only 58 of these were classified as "hi-tech" firms.

In remote rural areas 36 % of the small rural enterprises were linked to primary production⁵ in 1993, while in 1997 only 29 % of firms were linked to primary production. Relatively the fastest growing industries in the remote rural areas were (private) health services and recreational, cultural and sporting activities.

In core rural areas 25% and in rural areas adjacent to towns 21% of the rural enterprises were linked to primary production in 1993. Unlike in remote rural areas, the relative share of these enterprises grew: 28% of enterprises were linked to primary production in 1997, and in rural areas adjacent to towns this was the case in 22% of the firms. Wholesale trade and (private) health services were relatively the fastest growing industries in these rural areas.

⁵ Activities linked to primary production: e.g. horticulture, fur farming, other special agriculture, tourism, food processing, machine-contracting, wood processing, wholesale and retail trade in farm products.

Enterprises with a farm background

In 1997 there were about 88,000 farms in Finland. According to the Rural Business Register, in 1996 7,700 of enterprises were located on a farm and run by a farmer or a family member. A year later, in 1997, there were 7,400 such firms. As one could expect, enterprises with farm background were smaller than firms without this. Although 13 % of all rural enterprises are located on a farm, only 6 % of the personnel work on pluriactive farms. The total sales of rural enterprises with farm background are FIM 3.4 billion, which is about 6 % of the total sales of all rural enterprises.

In 1996 the average sales totalled FIM 445,000 (sales of agriculture and forestry are not included). The total number of personnel was 5,100 persons, which is, on average, 0.7 persons per firm. There is a lot of entrepreneurial activity subject to the Act on the Income Tax of Agriculture on farms, which is thus not included in the above figures. In 1999 about 25 % of the bookkeeping farms reported that they practise small-scale entrepreneurial activities. About 80 % of the enterprises of bookkeeping farms were subject to the Act of Income Tax of Agriculture; the most common lines of business were machine contracting, agri-tourism and food processing.

The strengths, weaknesses, opportunities and threats of rural small-scale enterprises

The survey of 900 entrepreneurs supported the study. 42% of the entrepreneurs responded to the questionnaire, although 11 of them had quit their businesses in late 1999. 178 of those who responded and were still active were engaged in machine contracting, 75 in accommodation and restaurants (including agri-tourism) and 88 in wood-processing industry.

The main reason for the survey was to test the rural business register, and thus the samples was picked out from certain lines of industry and types of rural areas from this register. At the same time, more in depth data on the strengths, weaknesses, opportunities and threats of rural small-scale enterprises were collected.

There were very few significant differences (tested by Kruskal-Wallis test) between entrepreneurs who operating in different rural areas, but in same industry. Machine contractors who operated in rural areas adjacent to towns though that their location and communications were an advantage to their enterprise, others thought that the location or communications had no meaning. On the other hand, entrepreneurs engaged in wood-processing in areas adjacent to towns thought that migration is not threat to their firm, while other wood processing entrepreneurs were concerned about this.

The rural entrepreneurs –regardless of their industry- estimated that the main strengths of their enterprise were the quality of their services and/or products, and by-services that their provided. The production costs and profitability were estimated as the biggest weaknesses. The overall economic situation as well as the price and availability of raw materials were the biggest possibilities due to the environment. The main threats were competition inside the industry and the prices of the products and services.

4. Discussion

The number of small rural enterprises seems to follow the general economic trends. The number of firms has increased after the recession and number of the firms is even at a higher level than they were in 1990. The number of the employees and the sales volumes have also increased, but the growth has been slower. Firms are smaller than earlier if their size is measured by personnel. However, the most important result of this study is *that even the remote rural areas do follow the general economic development and number of the enterprises has grown.*

There are several reasons for the diminishing size of rural firms, for example, the structure of activities has changed, new firms are –naturally- smaller than older ones and technical progress has been extremely rapid in the 1990s. On the other hand, as Kangasharju (1999) has shown in his study, the young and smaller companies will grow faster than older and bigger ones. After few more updates of the Rural Business register we shall see, whether the average size of rural enterprises is going to grow.

According to this study, the structure of the small rural enterprises is different from enterprises operating in urban areas. Rural enterprises are engaged in more “traditional” industries. For example, 47% of all food processing enterprises are small-scale enterprises are located in rural areas. On the other hand, only 58 “hi-tech” firms were located in rural areas . Volk (2000) has arrived at similar results concerning the structure of rural activities.

The structural development of agriculture will raise new interesting questions. It is likely that many farms will diversify their activities to industries outside agriculture. Are these farms going to continue as pluriactive farms or are they going to specialise in their new activity after a while? And how are these firms going to influence the markets, employment and migration to population centres?

Liite 1. Luettelo liitteen 1 taulukoista

Maaseudun pienyritysten määrän kehitys EU:n 1995-2000 mukaisen rakenneohjelman tavoitealueilla

Maaseudun pienyritysten lukumäärien, henkilöstömäärien ja liikevaihtojen (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1990, 1993 ja 1997

Alkutuotantoon sidoksissa olevien maaseudun pienyritysten lukumäärien, henkilöstömäärien ja liikevaihtojen (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1990, 1993 ja 1997

Erikoismaataloutta harjoittavien maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Elintarvikkeiden jalostusta harjoittavien maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Matkailu- ja virkistyspalveluja tarjoavien maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Puutavaran ja puutuotteita valmistavien maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Koneurakointia harjoittavien maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Maatilan tuotteiden tukku- ja vähittäiskauppaa harjoittavien maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Teollista tuotantoa (pl. alkutuotantoon liittyvät toimialat) harjoittavat maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Rakentamista (pl. raivaus, purku ja pohjarakentaminen) harjoittavat maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Liite 1(jatkoa).

Tukku- ja vähittäiskauppaa (pl. alkutuotantoon sidoksissa olevat yritykset) harjoittavat maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Kuljetustoimintaa harjoittavat maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Liike-elämän palveluita tarjoavien (To195 luokka 74) maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Yksityisiä terveydenhuolto ja sosiaalipalveluja tarjoavien maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Muita palveluja tarjoavien (To195 luokka 93) maaseudun pienyritysten lukumäärät, henkilöstömäärät ja liikevaihto (vuoden 1997 hinnoin) kehitys te-keskuksittain vuosina 1993 ja 1997

Maaseudun pienyritysten lukumäärien, henkilöstömäärien ja liikevaihtojen (vuoden 1997 hinnoin) kehitys maakunnittain vuosina 1990, 1993 ja 1997

Alkutuotantoon sidoksissa olevien pienyritysten lukumäärien, henkilöstömäärien ja liikevaihtojen (vuoden 1997 hinnoin) kehitys maakunnittain vuosina 1990, 1993 ja 1997

Monitoimitilojen määrät, henkilöstömäärät ja liikevaihdot te-keskuksittain vuonna 1997

Monitoimitilojen määrät, henkilöstömäärät ja liikevaihdot maakunnittain vuonna 1997

MAASEUDUN PIENYRITYSTEN MÄÄRÄN KEHITYS EU:N 1995-2000 MUKAISEN RAKENNEOHJELMAN TAVOITTEALUEILLA

	Yritysten lukumäärä				Henkilöstön lukumäärä, h:lää				Tuokkuhinta-indeksillä korjattu liikevaihto, 1000 mk				
	1990	1993	1997	1999	1990	1993	1997	1999	1997	1990	1993	1997	1999
2-alue (teollisuuden rakennemuutosalueet)	5 689	5 020	5 830	10 599	8 088	9 566	5 957	5 889	4 728	874	6 093	326	
joista alkunotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla	1 313	1 166	1 391	2 557	1 907	2 298	1 375	314	1 124	468	1 436	503	
5b-alue (maaseutualueet)	27 632	26 016	31 153	49 501	39 293	47 445	28 339	255	22 432	938	29 129	219	
joista alkunotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla	7 060	6 587	8 764	12 600	10 149	12 526	6 289	209	5 379	679	7 624	007	
6-alue (erittäin harvaan asutut alueet)	17 654	16 941	18 923	32 731	25 482	28 651	17 547	668	14 878	390	17 867	771	
joista alkunotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla	4 374	4 317	5 304	9 104	7 076	8 271	3 904	098	3 864	181	5 014	633	
Ei tavoitteen	7 404	6 753	8 157	13 047	9 750	12 741	6 966	150	5 240	775	7 030	152	
joista alkunotantoon sidoksissa olevilla toimialoilla	1 544	1 416	1 737	2 835	2 169	2 605	1 331	544	1 020	093	1 249	255	

Liite 1(jatkoa).

MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRIEN, HENKILÖSTÖMÄÄRIEN JA LIIKEVAIHTOJEN
(VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN VUOSINA 1990, 1993 JA 1997

	Yritysten lukumäärä			Henkilöstön lukumäärä,			Tukkuhinta-indeksillä korjattu		
	1990	1993	1997	h:löä	1990	1993	1997	1990	1997
01 Uusimaa	4 296	4 081	4 849	7 746	6 052	7 578	4 277 200	3 346 773	4 261 486
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	4 792	3 959	5 376	8 826	6 502	8 488	5 188 028	3 781 552	5 059 445
03 Satakunta	3 286	2 928	3 510	5 754	4 379	5 351	3 288 423	2 781 977	3 774 780
04 Häme	3 452	3 333	3 852	6 368	5 125	6 165	3 368 574	2 597 476	3 392 452
05 Pirkanmaa	5 018	4 640	5 357	9 055	6 860	8 040	4 793 017	3 789 759	4 596 222
06 Kaakkois-Suomi	2 832	2 671	3 017	5 252	4 087	4 734	2 611 262	2 175 733	2 573 017
07 Etelä-Savo	3 254	3 072	3 535	5 865	4 564	5 243	3 018 732	2 412 022	2 849 423
08 Pohjois-Savo	3 785	3 798	4 271	7 036	5 717	6 670	3 836 148	3 082 664	4 039 785
09 Pohjois-Karjala	3 302	3 250	3 476	5 953	4 543	4 858	3 049 638	2 449 915	2 770 564
10 Keski-Suomi	3 628	3 441	3 950	6 805	5 177	6 096	3 605 298	2 755 063	3 426 153
11 Etelä-Pohjanmaa	5 064	4 588	5 319	9 060	6 827	8 295	5 373 615	4 148 520	5 495 115
12 Pohjanmaa	4 966	4 688	6 008	8 373	7 064	8 955	5 418 939	4 541 287	6 280 169
13 Pohjois-Pohjanmaa	4 113	3 982	4 568	7 379	5 794	6 982	3 970 705	3 555 213	4 453 051
14 Kainuu	1 716	1 710	1 838	3 555	3 089	3 353	1 955 927	1 767 020	2 011 713
15 Lappi	4 285	3 988	4 422	7 886	5 887	6 615	4 357 899	3 467 379	4 432 282
Ahvenanmaa	590	601	715	965	945	982	697 257	628 624	704 811

Liite 1(jatkoa).

ALKUTUOTOANTOON SIDOKSISSA OLEVIEN MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRIEN,
HENKILÖSTÖMÄÄRIEN JA LIIKEVAIHTOJEN (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN
VUOSINA 1990, 1993 JA 1997

	Yritysten lukumäärä kpl			Henkilöstön lukumäärä, h:löä			Tukkuhinta-indeksillä korjattu liikevaihto, 1000 mk		
	1990	1993	1997	1990	1993	1997	1990	1993	1997
01 Uusimaa	887	845	1 017	1 663	1 276	1 503	803 931	593 974	725 352
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	1 159	950	1 399	2 296	1 675	2 162	1 334 377	1 083 799	1 229 708
03 Satakunta	711	664	873	1 328	1 024	1 280	637 648	603 525	875 065
04 Häme	853	794	942	1 611	1 393	1 512	727 662	617 990	755 795
05 Pirkanmaa	1 111	1 015	1 192	2 109	1 523	1 727	1 057 564	731 086	888 528
06 Kaakkois-Suomi	716	678	791	1 502	1 209	1 309	645 448	601 336	698 391
07 Etelä-Savo	852	817	1 018	1 734	1 437	1 736	711 155	610 027	804 549
08 Pohjois-Savo	957	954	1 160	1 790	1 454	1 758	799 501	645 310	968 836
09 Pohjois-Karjala	771	798	947	1 590	1 253	1 340	628 842	602 079	707 479
10 Keski-Suomi	880	817	1 024	1 707	1 373	1 617	676 844	587 143	774 664
11 Etelä-Pohjanmaa	1 124	1 045	1 346	1 899	1 464	1 837	1 052 372	883 382	1 351 757
12 Pohjanmaa	1 596	1 469	2 260	2 312	1 989	3 023	1 260 554	1 423 567	2 362 811
13 Pohjois-Pohjanmaa	1 093	1 071	1 337	2 099	1 494	1 824	1 011 647	1 086 555	1 407 468
14 Kainuu	385	397	451	908	743	798	389 008	322 452	412 582
15 Lappi	1 024	973	1 187	2 223	1 623	1 860	938 945	733 859	999 127
Ahvenanmaa	172	199	252	327	370	414	224 668	262 337	362 286

Liite 1(jatkoa).

**ERIKOISMAATALOUTA HARJOITTAVIEN MAASEUDUN PIENRYTYSTEN LUKUMÄÄRÄT,
HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN
VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä kpl		Henkilöstön lukumäärä, h:löä		Tukkuhinta-indeksillä korjattu liikevaihto, 1000 mk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
01 Uusimaa	50	75	105	119	41 003	41 370
02 Varsinais-Suomi (p.l. Ahvenanmaa)	68	113	190	265	76 191	110 607
03 Satakunta	34	48	60	82	29 328	37 046
04 Häme	30	51	53	81	21 966	30 885
05 Pirkanmaa	33	48	78	115	35 215	42 312
06 Kaakkois-Suomi	24	20	43	30	13 100	10 820
07 Etelä-Savo	37	42	98	112	45 971	53 506
08 Pohjois-Savo	92	64	105	90	49 620	30 972
09 Pohjois-Karjala	56	59	62	65	29 080	32 441
10 Keski-Suomi	31	36	90	66	39 719	28 916
11 Etelä-Pohjanmaa	129	242	133	308	70 287	208 727
12 Pohjanmaa	623	1 229	631	1 429	356 498	952 396
13 Pohjois-Pohjanmaa	52	77	50	72	23 338	43 195
14 Kainuu	24	23	17	27	7 181	12 158
15 Lappi	28	47	26	38	9 295	22 476
Ahvenanmaa	9	13	11	18	5 151	7 394

**ELINTARVIKKEIDEN JALOSTUSTA HARJOITTAVIEN MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT,
HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN
VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä kpl		Henkilöstön lukumäärä, h:löä		Tukkuhinta-indeksillä korjattu liikevaihto, 1000 mk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
01 Uusimaa	37	43	110	99	51 065	48 752
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	79	104	181	221	100 752	155 107
03 Satakunta	33	37	68	77	54 279	45 012
04 Häme	58	62	162	150	71 076	74 816
05 Pirkanmaa	42	47	93	76	69 767	64 450
06 Kaakkois-Suomi	50	57	125	119	52 676	48 168
07 Etelä-Savo	37	48	139	119	56 672	61 222
08 Pohjois-Savo	54	69	130	177	45 738	64 236
09 Pohjois-Karjala	50	65	106	136	48 885	72 006
10 Keski-Suomi	40	52	124	114	41 951	47 510
11 Etelä-Pohjanmaa	70	86	166	155	129 323	179 807
12 Pohjanmaa	80	104	257	312	188 828	367 461
13 Pohjois-Pohjanmaa	57	70	129	105	114 719	59 208
14 Kainuu	21	30	60	81	21 429	33 847
15 Lappi	44	51	89	91	31 315	95 644
Ahvenanmaa	17	16	43	41	37 175	30 932

Liite 1(jatkoa).

MATKAILU- JA VIRKISTYSPALVELUJA TARJOAVIEN MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN VUOSINA 1993 JA 1997

	Yritysten lukumäärä		Henkilöstön lukumäärä,		Tukkuhinta-indeksillä	
	kpl		hi-ä		korjattu liikevaihto, 1000 mk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
01 Uusimaa	163	190	306	393	130 100	152 613
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	178	256	283	402	125 019	175 865
03 Satakunta	138	158	172	210	77 624	90 528
04 Häme	182	201	289	346	125 935	142 376
05 Pirkanmaa	236	252	342	367	140 827	156 447
06 Kaakkois-Suomi	152	177	301	331	123 893	137 431
07 Etelä-Savo	199	220	331	355	149 267	146 091
08 Pohjois-Savo	192	218	352	358	150 438	159 699
09 Pohjois-Karjala	181	185	270	261	112 147	109 929
10 Keski-Suomi	152	190	297	322	127 743	138 157
11 Etelä-Pohjanmaa	152	183	187	222	79 456	100 382
12 Pohjanmaa	153	186	219	269	92 120	120 902
13 Pohjois-Pohjanmaa	201	220	330	302	143 500	137 605
14 Kainuu	122	113	244	207	116 112	89 843
15 Lappi	349	425	695	757	318 398	318 833
Ahvenanmaa	64	84	81	90	33 016	38 307

Liite 1(jatkoa).

PUUTAVARAN JA PUUTUOTTEITA VALMISTAVIEN MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN VUOSINA 1993 JA 1997

	Yritysten lukumääriä		Henkilöstön lukumääriä,		Tukkuhinta-indeksillä	
	kpl		h:löä		korjattu liikevaihto, 1000 mk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
01 Uusimaa	90	95	106	92	37 943	62 628
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	104	126	183	170	75 792	114 446
03 Satakunta	106	120	283	246	132 649	185 310
04 Häme	105	119	249	221	109 840	146 113
05 Pirkanmaa	182	188	313	290	150 003	191 638
06 Kaakkois-Suomi	105	107	181	174	106 336	113 367
07 Etelä-Savo	115	147	209	263	81 699	140 585
08 Pohjois-Savo	107	131	147	198	71 959	117 117
09 Pohjois-Karjala	117	131	207	240	123 456	151 569
10 Keski-Suomi	143	172	223	272	106 661	166 230
11 Etelä-Pohjanmaa	152	168	322	284	154 640	188 814
12 Pohjanmaa	133	159	275	310	115 059	188 312
13 Pohjois-Pohjanmaa	111	148	223	311	104 115	220 892
14 Kainuu	42	41	97	95	40 040	54 778
15 Lappi	119	123	204	246	96 867	177 586
Ahvenanmaa	11	12	23	27	9 269	49 832

Liite 1(jatkoa).

**KONEURAKOINTIA HARJOITTAVIEN MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT,
HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN
VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä kpl		Henkilöstön lukumäärä, h:löä		Tukkuhinta-indeksillä korjattu liikevaihto, 1000 mk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
01 Uusimaa	281	363	275	454	130 827	265 111
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	219	373	233	390	118 017	230 115
03 Satakunta	192	286	168	304	93 734	179 531
04 Häme	231	299	279	383	136 131	242 706
05 Pirkanmaa	337	416	342	505	188 318	276 651
06 Kaakkois-Suomi	228	290	245	388	133 404	211 918
07 Etelä-Savo	283	383	372	537	200 292	307 271
08 Pohjois-Savo	311	404	371	537	198 434	280 647
09 Pohjois-Karjala	242	325	331	405	168 637	213 492
10 Keski-Suomi	277	363	358	518	192 354	298 917
11 Etelä-Pohjanmaa	280	373	248	399	122 799	235 019
12 Pohjanmaa	254	300	216	321	99 598	179 848
13 Pohjois-Pohjanmaa	297	410	344	533	173 896	293 717
14 Kainuu	121	142	166	212	79 133	113 782
15 Lappi	273	359	339	480	175 676	287 756
Ahvenanmaa	39	49	30	47	17 759	27 658

**MAATILAN TUOTTEIDEN TUKKU- JA VÄHITTÄISKAUPPA HARJOITTAVIEN MAASEUDUN
PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN)
KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumääriä		Henkilöstön lukumääriä,		Tukkuhinta-indeksillä	
	Kpl	1993	1997	h:100	1993	1997
01 Uusimaa	66	66	62	91	265 111	92 891
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	67	67	80	128	230 115	246 382
03 Satakunta	51	51	61	72	179 531	219 562
04 Häme	62	62	67	92	242 706	87 199
05 Pirkanmaa	39	39	53	50	276 651	58 962
06 Kaakkois-Suomi	28	28	49	84	211 918	115 713
07 Etelä-Savo	39	39	49	34	307 271	55 720
08 Pohjois-Savo	54	54	80	57	280 647	252 516
09 Pohjois-Karjala	43	43	58	71	213 492	82 984
10 Keski-Suomi	40	40	43	38	298 917	32 296
11 Etelä-Pohjanmaa	52	52	64	80	235 019	268 134
12 Pohjanmaa	68	68	80	169	179 848	463 456
13 Pohjois-Pohjanmaa	58	58	66	60	293 717	478 171
14 Kainuu	18	18	26	26	113 782	74 892
15 Lappi	32	32	27	29	287 756	35 356
Ahvenanmaa	9	9	13	22	27 658	113 279

**TEOLLISTA TUOTANTOA (PL. ALKUTUOTANTOON LIITTYVÄT TOIMIALAT) HARJOITAVAT
MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIKEVAIHTO (VUODEN 1997
HINNAIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä		Henkilöstön lukumäärä,		Tukkuhinta-indeksillä		
	Kpl	1993	1997	hlöä	1997	1993	1997
01 Uusimaa		375	451	890	860	365 679	491 714
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)		493	659	1 219	1 477	525 098	811 974
03 Satakunta		346	417	772	962	328 965	508 345
04 Häme		410	444	942	1 000	325 586	474 272
05 Pirkanmaa		633	683	1 305	1 449	506 618	695 261
06 Kaakkois-Suomi		243	269	537	569	200 403	268 884
07 Etelä-Savo		260	294	670	670	229 199	310 206
08 Pohjois-Savo		261	293	621	570	241 798	290 308
09 Pohjois-Karjala		253	264	542	503	193 491	255 608
10 Keski-Suomi		346	413	794	968	315 861	494 560
11 Etelä-Pohjanmaa		658	766	1 504	1 821	572 809	923 297
12 Pohjanmaa		407	492	1 049	1 069	435 998	557 919
13 Pohjois-Pohjanmaa		326	359	683	739	256 019	387 204
14 Kainuu		119	118	280	252	95 575	125 628
15 Lappi		247	284	394	353	146 551	166 364
Ahvenanmaa		37	43	47	53	18 684	25 637

Liite 1(jatkoa).

**RAKENTAMISTA (PL. RAIVAUS, PURKU JA POHJARAKENTAMINEN) HARJOITTAVAT MAASEUDUN
PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN)
KEHITYS TE-KESKUKSIITAIN VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä		Henkilöstön lukumäärä,		Tukkuhinta-indeksillä		
	Kpl	1993	1997	h:1000	1993	1997	1997
01 Uusimaa		677	803	1 059	486 105	1 545	700 384
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)		539	714	847	398 437	1 219	601 475
03 Satakunta		323	412	574	248 083	826	378 732
04 Häme		450	533	572	289 318	948	441 503
05 Pirkanmaa		500	593	765	378 818	1 004	479 304
06 Kaakkois-Suomi		339	370	539	270 109	702	325 079
07 Etelä-Savo		345	365	492	228 081	545	289 858
08 Pohjois-Savo		336	363	572	279 934	705	332 342
09 Pohjois-Karjala		310	325	460	222 203	544	262 903
10 Keski-Suomi		386	431	617	303 971	698	327 670
11 Etelä-Pohjanmaa		469	510	804	419 669	1 049	535 305
12 Pohjanmaa		459	540	777	401 807	948	493 410
13 Pohjois-Pohjanmaa		459	473	850	443 360	994	511 580
14 Kainuu		129	135	249	117 163	265	130 143
15 Lappi		426	418	670	334 786	788	503 141
Ahvenanmaa		103	135	171	84 034	155	76 327

Liite 1(jatkoa).

**TUKKU- JA VÄHITTÄISKAUPPA (PL. ALKUTUOTANTOON SIDOKSISSA OLEVAT YRITYKSET)
HARJOITTAVAT MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA
LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä			Henkilöstön lukumäärä,			Tukkuhinta-indeksillä		
	Kpl	hlöä		1997	1993		1997		1997
		1993	1997		1993	1997	1993	1997	
01 Uusimaa	713	795	1 043	1 110	1 112 004	1 307 465			
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	788	914	1 177	1 225	1 207 380	1 419 088			
03 Satakunta	627	669	872	795	916 218	1 005 057			
04 Häme	618	671	897	879	862 244	1 004 277			
05 Pirkanmaa	924	1 009	1 429	1 344	1 422 894	1 505 784			
06 Kaakkois-Suomi	477	506	670	670	661 233	711 472			
07 Etelä-Savo	572	585	879	765	903 195	825 143			
08 Pohjois-Savo	749	773	1 238	1 185	1 212 308	1 466 132			
09 Pohjois-Karjala	626	606	954	811	902 928	907 374			
10 Keski-Suomi	659	679	994	971	1 013 349	1 133 813			
11 Etelä-Pohjanmaa	1 063	1 098	1 543	1 406	1 653 880	1 818 321			
12 Pohjanmaa	916	983	1 437	1 414	1 486 253	1 709 469			
13 Pohjois-Pohjanmaa	718	765	1 025	1 032	1 102 563	1 218 507			
14 Kainuu	390	380	879	882	889 165	930 118			
15 Lappi	772	760	1 437	1 339	1 518 479	1 775 423			
Ahvenanmaa	105	105	166	167	160 214	177 463			

**KULJETUSTOIMINTAA HARJOITTAVAT MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT,
HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN
VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä Kpl		Henkilöstön lukumäärä, h:168		Tukkuhinta-indeksillä korjattu liikevaihto, 1000 mk	
	1993	1997	1993	1997	1993	1997
01 Uusimaa	703	720	995	1 339	456 228	581 634
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	555	751	858	1 254	367 656	539 429
03 Satakunta	507	522	674	825	313 163	388 222
04 Häme	494	520	743	1 041	331 773	468 027
05 Pirkanmaa	697	772	926	1 349	424 943	600 438
06 Kaakkois-Suomi	480	499	587	841	270 943	369 631
07 Etelä-Savo	601	623	599	863	288 239	394 644
08 Pohjois-Savo	704	710	889	1 210	410 685	558 437
09 Pohjois-Karjala	647	616	737	909	329 823	391 222
10 Keski-Suomi	638	623	730	956	330 001	421 900
11 Etelä-Pohjanmaa	615	656	798	1 183	380 975	544 495
12 Pohjanmaa	696	803	1 134	1 527	572 430	811 153
13 Pohjois-Pohjanmaa	690	738	916	1 309	415 314	561 695
14 Kainuu	317	316	374	460	168 962	204 596
15 Lappi	811	834	962	1 169	455 706	507 839
Ahvenanmaa	78	86	112	97	62 025	38 077

Liite 1(jatkoa).

LIIKE-ELÄMÄN PALVELUITA TARJOAVIEN (TOL95 LUOKKA 74) MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNAIN) KEHITYS TE- KESKUKSITTAIN VUOSINA 1993 JA 1997

	Yritysten lukumäärä		Henkilöstön lukumäärä,			Tukkuhinta-indeksillä		
	Kpl	1993	1997	1993	1997	1993	1997	1997
01 Uusimaa		309	417	361	515	122 404	200 859	
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)		183	310	222	395	75 880	134 932	
03 Satakunta		136	189	129	196	42 277	85 090	
04 Häme		180	260	195	280	58 762	102 568	
05 Pirkanmaa		268	376	280	438	102 283	179 010	
06 Kaakkois-Suomi		146	199	193	245	67 943	89 038	
07 Etelä-Savo		146	205	144	203	42 349	68 541	
08 Pohjois-Savo		206	288	264	397	92 913	144 011	
09 Pohjois-Karjala		181	221	165	230	52 086	76 923	
10 Keski-Suomi		194	258	199	297	70 975	99 948	
11 Etelä-Pohjanmaa		227	324	277	406	91 916	120 118	
12 Pohjanmaa		220	287	240	363	80 418	128 057	
13 Pohjois-Pohjanmaa		184	252	179	259	57 633	92 761	
14 Kainuu		91	116	145	210	42 660	68 415	
15 Lappi		209	273	267	334	92 152	104 594	
Ahvenanmaa		24	32	24	33	6 953	10 953	

**YKSITYISIÄ TERVEYDENHUOLTO JA SOSIAALIPALVELUJA TARJOAVIEN MAASEUDUN
PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN)
KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN VUOSINA 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä			Henkilöstön lukumäärä,			Tukkuhinta-indeksillä		
	Kpl	1993	1997	h:löä	1993	1997	korjattu liikevaihto, 1000 mk	1993	1997
01 Uusimaa	53	139	66	154	20 100	177 463			
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	50	131	62	143	20 912	47 798			
03 Satakunta	49	109	68	129	22 365	48 111			
04 Häme	51	92	61	119	19 634	39 492			
05 Pirkanmaa	81	162	114	180	35 425	34 521			
06 Kaakkois-Suomi	72	109	118	149	34 715	53 102			
07 Etelä-Savo	51	106	70	141	23 599	42 913			
08 Pohjois-Savo	121	188	188	309	59 940	47 729			
09 Pohjois-Karjala	76	130	100	168	33 912	92 553			
10 Keski-Suomi	67	131	100	179	32 612	47 697			
11 Etelä-Pohjanmaa	93	162	132	224	43 549	54 593			
12 Pohjanmaa	60	114	72	129	23 975	61 803			
13 Pohjois-Pohjanmaa	104	156	206	276	62 322	42 299			
14 Kainuu	48	73	100	125	29 049	75 846			
15 Lappi	76	135	103	171	34 069	37 851			
Ahvenanmaa	5	9	15	7	2 918	53 008			

Liite 1(jatkoa).

MUITA PALVELUJA TARJOAVIEN (TOL95 LUOKKA 93) MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHTO (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS TE-KESKUKSITTAIN VUOSINA 1993 JA 1997

	Yritysten lukumäärä		Henkilöstön lukumäärä,		Tukkuhinta-indeksiä	
	Kpl	1993	1997	1993	1997	1993
01 Uusimaa	103	137	58	76	15 751	18 672
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	126	194	81	108	21 490	26 827
03 Satakunta	126	143	64	75	19 997	22 115
04 Häme	129	148	75	85	23 571	23 801
05 Pirkanmaa	213	241	145	160	42 927	43 530
06 Kaakkois-Suomi	106	138	84	93	24 663	23 800
07 Etelä-Savo	136	155	110	106	34 846	30 811
08 Pohjois-Savo	225	249	166	163	52 834	48 763
09 Pohjois-Karjala	167	165	114	117	37 719	35 089
10 Keski-Suomi	148	183	100	119	30 827	32 415
11 Etelä-Pohjanmaa	177	217	101	126	30 519	35 243
12 Pohjanmaa	170	225	93	134	28 350	36 830
13 Pohjois-Pohjanmaa	185	235	118	150	39 402	42 786
14 Kainuu	118	129	112	97	34 598	27 467
15 Lappi	195	210	153	167	49 410	47 467
Ahvenanmaa	15	13	11	10	2 653	2 340

**MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRIEN, HENKILÖSTÖMÄÄRIEN JA LIIKEVAIHTOJEN
(VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS MAAKUNNITTAIN VUOSINA 1990, 1993 JA 1997**

	Yritysten lukumäärä			Henkilöstön lukumäärä,			Tukkuhinta-indeksillä korjattu		
	1990	1993	1997	1990	1993	1997	1990	1993	1997
01 Uusimaa	3 645	3 494	3 499	6 512	5 149	5 526	3 568 493	2 758 242	3 043 819
20 Itä-Uusimaa	841	813	1 350	1 530	1 145	2 051	871 085	718 952	1 217 667
02 Varsinais-Suomi	4 740	3 959	5 376	8 738	6 502	8 488	5 085 492	3 781 552	5 059 445
04 Satakunta	3 225	2 876	3 510	5 669	4 329	5 351	3 210 334	2 704 699	3 774 780
05 Kanta-Häme	1 832	1 758	2 105	3 366	2 686	3 395	1 839 146	1 434 894	1 943 350
06 Pirkanmaa	5 079	4 692	5 357	9 139	6 910	8 040	4 871 106	3 867 037	4 596 222
07 Päijät-Häme	1 430	1 392	1 747	2 706	2 247	2 769	1 367 051	1 054 218	1 449 102
08 Kymenlaakso	1 283	1 206	1 369	2 363	1 772	2 091	1 150 607	995 131	1 153 509
09 Etelä-Karjala	1 549	1 465	1 648	2 889	2 315	2 643	1 460 655	1 180 602	1 419 508
10 Etelä-Savo	3 254	3 072	3 535	5 865	4 564	5 243	3 018 732	2 412 022	2 849 423
11 Pohjois-Savo	3 785	3 798	4 271	7 036	5 717	6 670	3 836 148	3 082 664	4 039 785
12 Pohjois-Karjala	3 302	3 250	3 476	5 953	4 543	4 858	3 049 638	2 449 915	2 770 564
13 Keski-Suomi	3 628	3 441	3 950	6 805	5 177	6 096	3 605 298	2 755 063	3 426 153
14 Etelä-Pohjanmaa	5 498	5 010	5 319	9 792	7 409	8 295	5 939 379	4 530 679	5 495 115
15 Pohjanmaa	3 051	2 856	4 348	4 970	4 345	6 312	3 227 369	2 647 814	4 435 915
16 Keski-Pohjanmaa	1 481	1 410	1 660	2 670	2 138	2 643	1 625 806	1 511 314	1 844 254
17 Pohjois-Pohjanmaa	4 113	3 982	4 568	7 379	5 794	6 982	3 970 705	3 555 213	4 453 051
18 Kainuu	1 716	1 710	1 838	3 555	3 089	3 353	1 955 927	1 767 020	2 011 713
19 Lappi	4 285	3 988	4 422	7 886	5 887	6 615	4 357 899	3 467 379	4 432 282
21 Ahvenanmaa	642	601	715	1 053	945	982	799 793	628 624	704 811

Liite 1(jatkoa).

ALKUTUONTANTOON SIDOKSISSA OLEVIEN MAASEUDUN PIENYRITYSTEN LUKUMÄÄRIEN,
HENKILÖSTÖMÄÄRIEN JA LIKEVAIHTOJEN (VUODEN 1997 HINNOIN) KEHITYS MAAKUNNITTAIN
VUOSINA 1990, 1993 JA 1997

	Yritysten lukumäärä			Henkilöstön lukumäärä,			Tukkuhinta-indeksillä korjattu					
	1990	1993	1997	1990	1993	1997	1990	1993	1997	1990	1993	1997
	kpl			h:lää			liikevaihto, 1000 mk					
01 Uusimaa	749	709	703	1 353	1 048	1 030	669 362	471 933	478 636			
20 Itä-Uusimaa	182	178	314	364	277	473	159 495	145 257	246 716			
02 Varsinais-Suomi	1 131	950	1 399	2 232	1 675	2 162	1 248 175	1 083 799	1 229 708			
04 Satakunta	691	651	873	1 300	1 005	1 280	601 337	543 711	875 065			
05 Kanta-Häme	444	423	518	881	755	864	397 396	348 177	422 502			
06 Pirkanmaa	1 131	1 028	1 192	2 137	1 542	1 727	1 093 875	790 900	888 528			
07 Päijät-Häme	365	336	424	675	594	649	305 339	249 661	333 293			
08 Kymenlaakso	344	332	388	670	596	611	293 903	299 244	311 958			
09 Etelä-Karjala	372	346	403	832	614	698	351 545	302 092	386 433			
10 Etelä-Savo	852	817	1 018	1 734	1 437	1 736	711 155	610 027	804 549			
11 Pohjois-Savo	957	954	1 160	1 790	1 454	1 758	799 501	645 310	968 836			
12 Pohjois-Karjala	771	798	947	1 590	1 253	1 340	628 842	602 079	707 479			
13 Keski-Suomi	880	817	1 024	1 707	1 373	1 617	676 844	587 143	774 664			
14 Etelä-Pohjanmaa	1 204	1 123	1 346	2 026	1 585	1 837	1 114 742	968 948	1 351 757			
15 Pohjanmaa	1 066	968	1 721	1 469	1 295	2 164	721 533	739 406	1 575 811			
16 Keski-Pohjanmaa	450	423	539	716	573	859	476 651	598 594	787 000			
17 Pohjois-Pohjanmaa	1 093	1 071	1 337	2 099	1 494	1 824	1 011 647	1 086 555	1 407 468			
18 Kainuu	385	397	451	908	743	798	389 008	322 452	412 582			
19 Lappi	1 024	973	1 187	2 223	1 623	1 860	938 945	733 859	999 127			
21 Ahvenanmaa	200	199	252	390	370	414	310 870	262 337	362 286			

Liite 1(jatkoa).

MONITOIMITILOJEN MÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHDOT TE-KESKUKSITTAIN
VUONNA 1997

	alkutuotantoon sidoksissa olevat toimitilat			muut toimitilat			yhteensä		
	yrityksiä, kpl	henkilöstö, h:löä	liikevaihto 1000 mk	yrityksiä, kpl	henkilöstö, h:löä	liikevaihto 1000 mk	yrityksiä, kpl	henkilöstö, h:löä	liikevaihto 1000 mk
01 Uusimaa	201	248	73 014	220	179	82 783	421	426	155 797
02 Varsinais-Suomi (pl. Ahvenanmaa)	422	538	241 218	420	348	174 510	842	886	415 728
03 Satakunta	229	205	101 750	278	218	115 981	507	422	217 731
04 Häme	212	237	71 666	202	175	84 185	414	411	155 851
05 Pirkanmaa	264	285	108 054	297	228	115 791	561	513	223 845
06 Kaakkois-Suomi	173	147	69 613	186	118	53 059	359	264	122 672
07 Etelä-Savo	210	211	90 980	195	132	68 734	405	343	159 714
08 Pohjois-Savo	243	202	76 999	177	131	62 478	420	333	139 477
09 Pohjois-Karjala	181	139	64 514	150	105	49 044	331	244	113 558
10 Keski-Suomi	193	186	78 943	153	106	54 204	346	292	133 147
11 Etelä-Pohjanmaa	428	380	239 087	512	495	249 035	940	875	488 122
12 Pohjanmaa	587	500	303 108	448	377	210 047	1 035	876	513 155
13 Pohjois-Pohjanmaa	261	175	85 995	217	195	91 056	478	370	177 051
14 Kainuu	50	45	19 608	54	41	20 706	104	86	40 314
15 Lappi	76	61	32 313	94	68	28 311	170	129	60 624
Ahvenanmaa	34	28	10 021	41	30	14 837	75	58	24 858

Liite 1(jatkoa).

MONITOIMITILOJEN MÄÄRÄT, HENKILÖSTÖMÄÄRÄT JA LIIKEVAIHDOT MAAKUNNITTAIN
VUONNA 1997

	alkutuotantoon sidoksissa olevat toimitilat			muut toimitilat			yhteensä		
	yrityksiä, kpl	henkilöstö, h:löä	liikevaihto 1000 mk	yrityksiä, kpl	henkilöstö, h:löä	liikevaihto 1000 mk	yrityksiä, kpl	henkilöstö, h:löä	liikevaihto 1000 mk
01 Uusimaa	137	164	45 161	144	127	57 952	281	291	103 113
20 Itä-Uusimaa	64	84	27 853	76	52	24 831	140	135	52 684
02 Varsinais-Suomi	422	538	241 218	420	348	174 510	842	886	415 728
04 Satakunta	229	205	101 750	278	218	115 981	507	422	217 731
05 Kanta-Häme	128	149	52 907	128	106	47 828	256	255	100 735
06 Pirkanmaa	264	285	108 054	297	228	115 791	561	513	223 845
07 Päijät-Häme	84	88	18 759	74	68	36 357	158	157	55 116
08 Kymenlaakso	96	87	32 428	101	74	32 028	197	161	64 456
09 Etelä-Karjala	77	59	37 185	85	44	21 031	162	103	58 216
10 Etelä-Savo	210	211	90 980	195	132	68 734	405	343	159 714
11 Pohjois-Savo	243	202	76 999	177	131	62 478	420	333	139 477
12 Pohjois-Karjala	181	139	64 514	150	105	49 044	331	244	113 558
13 Keski-Suomi	193	186	78 943	153	106	54 204	346	292	133 147
14 Etelä-Pohjanmaa	428	380	239 087	512	495	249 035	940	875	488 122
15 Pohjanmaa	502	423	255 229	383	330	184 931	885	753	440 160
16 Keski-Pohjanmaa	85	77	47 879	65	47	25 116	150	124	72 995
17 Pohjois-Pohjanmaa	261	175	85 995	217	195	91 056	478	370	177 051
18 Kainuu	50	45	19 608	54	41	20 706	104	86	40 314
19 Lappi	76	61	32 313	94	68	28 311	170	129	60 624
21 Ahvenanmaa	34	28	10 021	41	30	14 837	75	58	24 858

Liite 2.

Toimialojen konvertointi Tol88:n mukaisesta Tol95:n mukaiseksi

Alkutuotantoon sidoksissa oleva toimiala	Tol88 mukainen toimiala	Tol95 mukainen toimiala
Maatalous	112	1110
	113	1210
		1220
		1230
		1240
		1300
Erikoismaatalous	12	1120
	14	1130
		1251
		1252
Maa- ja metsätalouden palvelut	43	1259
		1420
		2012
		2019
Riista- ja kalatalous	22	2020
	211	1500
	212	5010
Turpeen nosto ja soran otto	92	5020
	93	10300
		14110
Elintarvikkeiden jatkojalostus		14210
	11	15110
	111	15120
	114	15130
	119	15200
	1111	15310
	1112	15320
	1113	15330
	1114	15420
	1121	15510
	1122	15520
	1141	15610
	1142	15620
	1143	15710
	1153	15720
	1159	15810
	1163	15820
1164	15840	
	15870	
	15880	
	15890	
	15940	
	15960	
	15980	
Turkisten ja nahan jatkojalostus	1313	17120
	1321	17140
		18300
		19100

Liite 2 (jatkoa).

Puun jatkojalostus	141	20100
	144	20201
	145	20203
	1421	20301
	1422	20309
	1423	20400
	1431	20510
	1439	20520
Koneurakointi	15	1410
	41	2011
	42	2013
	371	45110
	421	71310
	672	90003
	6623	
Matkailu	47	55110
	48	55120
	471	55210
	472	55220
	473	55231
	474	55232
	475	55239
	476	55301
	477	55302
	478	55303
	479	55400
	482	55510
	483	55520
	484	92530
	485	92610
	915	92720
	4811	
4812		
9143		
Maatilan tuotteiden tukku ja vähittäiskauppa	4122	51110
	4124	51130
	4125	51210
	4126	51220
	4143	51230
	4164	51310
	4166	51320
	4331	51331
	4332	51332
	4334	51381
		51531
		51532
		52210
		52220
	52230	
	52620	

Liite 3.

TUKKUHINTA-INDEKSI 1949 = 100

1949	100
1950	116
1960	200
1970	297
1980	919
1990	1435
1993	1540
1996	1577
1997	1601

YLLÄPITO

Tukkuhintaindeksi 1949=100 julkaistaan kuukauden 18. päivänä tai sitä lähinnä olevana arkipäivänä, jolloin julkaistaan edellisen kuukaudenindeksi.

TIETOSISÄLTÖ

Tukkuhintaindeksi perusvuodella 1949=100. Mittaa Suomessa käytettävien verollisten tavaroiden hankintahintojen kehitystä. Sisältää sekä kotimaisia että tuontitavaroita.

TIETOLÄHDE

Hintatietojen keruu yrityksiltä lomaketiedusteluna, muiden tilastojen(Tilastokeskuksen ja ulkopuolisten) hintatiedot tai indeksipisteluvut.

VIITEAJANKOHTA

Tiedot vuosilta 1949-2000 kuukausittain.

VERTAILTAVUUS AJASSA JA MUIHIN AINEISTOIHIN

Vanhoiden tuottajahintaindeksien 1949=100, 1975=100, 1980=100, 1985=100 ja 1990=100 pisteluvut on tammikuusta 1998 lähtien laskettu uusien tuottajahintaindeksien 1995=100 avulla.

Lähde: <http://www.stat.fi>

Liite 4.

Maaseudun pienyritykset on koottu yhteiseen rekisteriin, jonka avulla pystytään tekemään yrityksiä palvelevaa tutkimusta. Kyselyn yhteydessä testaamme tätä uutta rekisteriä. Tämän vuoksi toivomme, että kaikki lomakkeet palautetaan Maatalouden taloudelliseen tutkimuslaitokseen. **Mikäli katsotte, ettei kysely koske Teitä, vastatkaa kuitenkin seuraavaan kysymykseen ja palauttakaa lomake ohellessa vastauskuoreessa. Kaikki arvonta- ja kyselylomakkeen palauttaneet osallistuvat arvontaan.**

En täytä lomaketta koska:

- En ole koskaan harjoittanut yritystoimintaa
- Olen lopettanut yritystoiminnan harjoittamisen vuonna _____
- Olen lopettanut yritystoiminnan harjoittamisen vuonna _____, mutta jatkan maatilatalouden harjoittamista

---

I. YRITYSTOIMINTA (POISLUKIEK MAA-, METSÄ- JA PUUTARHATALOUS)

---

1. Mikä on yrityksenne päätoimiala:

- Koneurakointi
- Matkailu- ja ateriapalvelut
- Puun ja puutavaran jalostus
- Muu, mikä: _____

2. Miten yritys on siirtynyt omistukseenne?

- Itse perustettu
- Jatkettu perheyrittäjien toimintaa
- Ostettu ulkopuoliselta

3. Minä vuonna yritys on perustettu tai siirtynyt omistukseenne? 19_____

4. Valitkaa seuraavista tärkeimmät syyt, jotka vaikuttivat yritystoiminnan aloittamiseen?

- Hyvän liikeidean keksiminen
- Halu toimia itsenäisenä yrittäjänä
- Mahdollisuus ostaa olemassa oleva yritys
- Yrittäjäperheen oman osaamisen/koulutuksen hyödyntäminen
- Mahdollisuus hyödyntää käytettävissä olevia raaka-aineita/koneita
- Lisätulojen tarve
- Maataloudesta ja muista tulonlähteistä saatavien tulojen väheneminen
- Tulojen tasaaminen
- Työhuippujen tasaaminen
- Olemassa olevat markkinat/kysyntä
- Muu, mikä: _____

5. Miten olette hankkineet yritystoiminnan alan ammattitaidon (ympyröikää tärkeimmät)?

- Ammattitaito hankittu käytännön työssä
- Oppisopimuskoulutuksella
- Lyhyillä kursseilla
- Ammattikoulussa
- Opistossa/ammattikorkeakoulussa
- Yliopistossa/korkeakoulussa

6. Onko jollain yrityksessä työskentelevällä yrittäjäperheen jäsenellä kaupallinen tutkinto?

1. Kyllä

2. Ei

Liite 4 (jatkoa).

7. Yritystoiminta työllisti vuonna 1999 (ARVIO):

	Päätoimi- sesti	Osa- alkaisesti	Kausi- luonteisesti	Henkilötyökuukaudet vuonna 1999 (arvio)
Yrittäjä	☐	☐	☐	_____ Kk
Puoliso	☐	☐	☐	_____ Kk
Muut perheenjäsenet (henkilöiden lukumäärä)	_____	_____	_____	_____ Kk.
Ulkopuoliset työntekijät (henkilöiden lukumäärä)	_____	_____	_____	_____ Kk

8. Mistä olette hankkineet työntekijät yritykseenne (ympyröikää yksi tai useampi vaihtoehto)?

- Yrityksessä työskentelevät oman perheen jäsenet
- Paikkakunnalta/lähikunnista
- Muualta kotimaasta
- Ulkomalta

9. Millainen on työvoiman riittävyys yrityksessänne (ympyröikää yksi vaihtoehto)?

- Yritys kärsii työvoimapulasta
- Alan kausiluonteisuuden tai satunnaisten ruuhkahuippujen takia toisinaan puutetta työvoimasta
- Yrityksen saatavilla on riittävästi työvoimaa, jolla ei kuitenkaan riittävää ammattitaitoa
- Yrityksellä on riittävästi ammattitaitoista työvoimaa

10. Yrityksen LIIKEVAIHTO oli vuonna 1999 noin _____ mk (ARVIO)

11. Miten yrityksenne kannattavuus on kehittynyt viimeisen VIIDEN vuoden aikana?

- Kannattavuus on parantunut
- Kannattavuus on säilynyt suurin piirtein samalla tasolla
- Kannattavuus on heikentynyt

12. Miten arvioitte yrityksenne kannattavuuden kehittyvän seuraavien KAHDEN vuoden aikana?

- Kannattavuus paranee
- Kannattavuus säilyy suurin piirtein samalla tasolla
- Kannattavuus heikkenee

13. Mitä seuraavista keinoista aiotte käyttää yrityksenne kehittämiseen seuraavan KAHDEN vuoden aikana (ympyröikää tärkeimmät)?

- Tuotantomäärien lisääminen
- Uusien tuotantomenetelmien käyttöönotto
- Tuotteiden/palveluiden laadun parantaminen
- Uusien tuotteiden/palveluiden kehittäminen
- Erikoistuminen tiettyihin tuotteisiin/palveluihin
- Uusien asiakkaiden etsiminen
- Jatkamme tuotantoa nykyisellään (= ei muutosta nykytilanteeseen)

Liite 4 (jatkoa).

18. Mitkä seuraavista toimintaympäristön ominaisuuksista ovat mahdollisuuksia yrityksellenne, entä mitkä ovat uhkia?

Arvioi asteikolla 1 – 5, (1 = merkittävä mahdollisuus, 5 = merkittävä uhka)

	Merkittävä mahdollisuus		Ei merkitystä		Merkittävä uhka
a) Raaka-aineiden saatavuus ja laatu	1	2	3	4	5
b) Toimialan yleinen hintakehitys	1	2	3	4	5
c) Kotimainen kilpailu	1	2	3	4	5
d) Vienti/ ulkomaiset asiakkaat	1	2	3	4	5
e) Tuonti/ ulkomainen kilpailu	1	2	3	4	5
f) Internet	1	2	3	4	5
g) Yleinen taloudellinen kehitys	1	2	3	4	5
h) Lainsäädäntö	1	2	3	4	5
i) Luotonsaanti	1	2	3	4	5
j) Ammattitaitoisen henkilökunnan saatavuus	1	2	3	4	5
k) Muuttoliike	1	2	3	4	5
l) Euroopan rahaliitto (EMU)	1	2	3	4	5

19. Mitkä seuraavista yrityksenne ominaisuuksista ovat vahvuuksia yritystoiminnan kannalta? Entä heikkouksia?

Ympyröidä oikeat kohdat asteikolla 1-5, (1= merkittävä vahvuus, 5 = merkittävä heikkous)

	Merkittävä vahvuus		Ei merkitystä		Merkittävä heikkous
a) Tuotteen/palvelun laatu	1	2	3	4	5
b) Yrityksen tarjoamat lisäpalvelut	1	2	3	4	5
c) Asiakaskunta	1	2	3	4	5
d) Tuotteiden/palveluiden hinta	1	2	3	4	5
e) Raaka-aineet	1	2	3	4	5
f) Tuotannon/palveluiden monipuolisuus	1	2	3	4	5
g) Tuotannon/palveluiden erillaisuus	1	2	3	4	5
i) Yrityksen sijainti	1	2	3	4	5
j) Yrityksen liikenneyhteydet	1	2	3	4	5
k) Henkilökunta	1	2	3	4	5
l) Yrittäjän motivaatio	1	2	3	4	5
m) Mahdollisuus joustaa toiveiden mukaan	1	2	3	4	5
n) Yrityksen kannattavuus	1	2	3	4	5
o) Investointien rahoitus ja luotonsaanti	1	2	3	4	5
p) Tuotantokustannukset	1	2	3	4	5
q) Toimintavarmuus	1	2	3	4	5
r) Tuotantoteknologia	1	2	3	4	5
s) Markkinointiosaaminen	1	2	3	4	5

20i. Yrityksestä saatavien tulojen osuus perheenne kokonaistuloista on (ARVIO)...

- a) 0 - 32 %   b) 33 - 65   c) 66 - 100

20ii. Yrityksestä saatavien tulojen osuus perheenne kokonaistulosta tulee seuraavan kahden vuoden aikana...

- a) kasvamaan
b) pysymään suurin piirtein samana
c) vähenemään

21. Oletteko suunnittelemassa yritystoiminnan lopettamista tai eläkkeelle siirtymistä tai yrityksen myyntiä?

- a) Kyllä, 5 vuoden kuluessa
b) Asia ei ole ajankohtainen

Liite 4 (jatkoa).

14. Minkälaiseksi koette uuden tuotantoteknologian käyttöönoton yrityksessänne?

	Kyllä	Ei
a) Yrityksellämme on riittävästi tietoa uusista teknologioista	_____	_____
b) Investoinnit uuteen teknologiaan ovat taloudellisesti mahdollisia	_____	_____
c) Pystymme helposti omaksumaan uuden teknologian	_____	_____
d) Markkinoilta löytyy tarvittaessa meille sopivia koneita	_____	_____
e) Tuotanto vaatii uuden teknologian kehittämistä itse	_____	_____

15. Miten viestitte asiakkailenne tuotteistanne/palvelustanne?

(Numeroikaa käyttämämme tavat tärkeysjärjestykseen, 1 = yleisimmin käytössä oleva tapa):

a) Suoramarkkinointi (kirjoitse, puhelimitse)	_____
b) Osallistumme yhteismarkkinointiin muiden yritysten kanssa	_____
c) Lehti-ilmoituksilla	_____
d) Messut, näyttelyt	_____
e) Internetin välityksellä	_____
f) TV/radiomainonta	_____
g) Tieto palveluista/tuotteista leviää "puskaradion" kautta	_____

16. Millaisia jakelukanavia käytätte tuotteidenne/palvelujenne jakeluun?

(Numeroikaa käyttämämme kanavat tärkeysjärjestykseen, 1 = yleisimmin käytössä jakelukanava):

a) Myymme tuotteemme/palvelumme suoraan yksityisille ihmisille	_____
b) Myymme tuotteemme omassa kaupassamme/torilla	_____
c) Toimimme alihankkijana muille yrityksille	_____
d) Myymme suoraan vähittäiskaappoihin	_____
e) Myymme keräily- ja tikkukalukkeisiin	_____
f) Myymme tuotteitamme /palvelujamme teollisuuteen/muihin yrityksiin	_____
g) Muu, mikä:	_____

17. Miten laajalta alueelta asiakkaanne ovat?

(Arvioikaa prosenttiosuus asiakkaiden määrätstä):

a) Lähikunnista	_____ %
b) Muualta kotimaasta	_____ %
c) Euroopan unionin alueelta	_____ %
d) Baltian maista tai Venäjältä	_____ %
e) Muualta maailmasta	_____ %
	100 %

Liite 4 (jatkoa).

22. Onko yritystoiminnalle jatkaja?

- a) Kyllä, perheenjäsen jatkaa toimintaa
- b) Kyllä, yritystoiminta myydään ulkopuoliselle
- c) Ei ole, yritys lopetetaan
- d) Asia ei ole ajankohtainen

II. Harjoitatteko tai oletteko joskus harjoittaneet maatilataloutta?

- a) Emme ole koskaan harjoittaneet maatilataloutta
- b) Olemme lopettaneet maatilatalouden harjoittamisen vuonna 19_____
- c) Harjoitamme maa- tai puutarhataloutta; olkaa ystävällisiä ja vastatkaa myös lomakkeella B oleviin kysymyksiin 23 – 30

Vastaaajan taustatietoja: Syntymävuotenne: 19_____

Oletteko 1. Mies

2. Nainen

Liite 4 (jatkoa).

B

Tämä lomake (B) koskee vain niitä vastaajia, jotka harjoittavat yritystoiminnan ohella maa- tai puutarhataloutta

II. MAA- JA PUUTARHATALOUS

23. Miten maatilatalous ja muu yritystoiminta vaikuttavat toisiinsa?

	Olen täysin samaa mieltä			Olen täysin eri mieltä	
	1	2	3	4	5
a) Yritystoiminta tukee maatilatalouden harjoittamista	1	2	3	4	5
b) Maatilatalous tukee yritystoimintaa	1	2	3	4	5
c) Maatilatalous ja yritystoiminta eivät vaikuta toisiinsa	1	2	3	4	5
d) Yritystoiminta haittaa maatilatalouden harjoittamista	1	2	3	4	5
e) Maatilatalous haittaa yritystoiminnan harjoittamista	1	2	3	4	5

24. Miten maatalouden ulkopuolista yritystoimintaa verotetaan ?

- 1) Elinkeinoverolain mukaan   2) Maatilatalouden tuloverolain mukaan

25. Jos muuta yritystoimintaa on verotettu alemmin maatilatalouden tuloverolain mukaan, minä vuonna siirtyitte elinkeinoverolain alaiseen verotukseen?

Vuonna 19 _____

26. Maa-, puutarha- ja metsätalous työllistivät vuonna 1999 (ARVIO henkilötyökuukausista)

Yrittäjä _____ kk   Puoliso _____ kk

Muut perheenjäsenet: _____ h:lää   _____ kk

Ulkopuoliset työntekijät: _____ h:lää   _____ kk

27. Kuinka suuri osuus perheen bruttotuloista muodostuu seuraavista tulonlähteistä (ARVIO)?

Vuonna	1996	1998	2000 arvio
Maatalous %.....	_____	_____	_____
Metsätalous %.....	_____	_____	_____
Puutarhatalous %.....	_____	_____	_____
Muu yritystoiminta %.....	_____	_____	_____
Ulkopuolinen työssäkäynti %.....	_____	_____	_____
Yhteensä, %	100	100	100

28. Miten arvioitte maa- ja puutarhatalouden kannattavuuden kehittyvän tilillanne seuraavien viiden vuoden aikana?

- a) Kannattavuus paranee
 b) Kannattavuus pysyy ennallaan
 c) Kannattavuus heikkenee

Liite 4 (jatkoa).

B

Tämä lomake (B) koskee vain niitä vastaajia, jotka harjoittavat yritystoiminnan ohella maa- tai puutarhataloutta

29. Mitkä ovat alkumuksenne maataloustuotannon suhteen seuraavan 5 vuoden aikana?

- a) Maataloustuotannon jatkaminen nykyisellään (=ei muutosta nykytilanteeseen)
- b) Erikoistuminen maataloustuotannossa nykyistä enemmän
- c) Maataloustuotannon monipuolistaminen
- d) Nykyisen tuotannon laajentaminen
- e) Maataloustuotannon lopettaminen
- f) Maatalouden päätuotantosuunnan vaihtaminen
- g) Muu, mikä _____

30. Oletteko tekemässä sukupolvenvaihdosta tilallanne?

- a) Kyllä, 5 vuoden kuluessa
- b) Asia ei ole ajankohtainen
- c) Maatilalle ei ole jatkajaa

Maatilatalouden taustatietoja:

Tila tuli vastaajan hallintaan vuonna 19 _____

Pelto, metsä ja kasvihuonepinta-ala vuonna 1999:

Viljat _____ ha	Öljykasvit _____ ha
Nurmikasvit _____ ha	Kesanto _____ ha
Peruna _____ ha	Sokerijuurikas _____ ha
Avomaavihannekset _____ ha	Herne _____ ha
Mansikka _____ ha	Muut marjat ja hedelmät _____ ha
Kasvihuonevihannekset _____ m ²	Kasvihuonekoristekasvit _____ m ²
Metsäpinta-ala _____ ha	

Kotieläintalous vuonna 1999:

Lypsylehmiiä _____ kpl	Muu nautakarja _____ kpl
Emakoita _____ kpl	Lihaskojoja _____ kpl
Kanoja _____ kpl	Muu siipikarja _____ kpl
Hevosia _____ kpl	

KIITOS VASTAUKSESTANNE!!

Liite 5.

Tilastollisia analyysejä

Monitoimitilojen ja muiden maaseudun pienyritysten välillä (Mannin-Whitneyn testin perusteella) eräiden kysymysten kodalla

yrityksen päätoimiala		kannattavuus viimeisen 5vuoden aikana	tulevaisuus	k19p
koneurakointi	Mann-Whitney U	3467,500	3475,500	2211,5
	Wilcoxon W	8318,500	8326,500	4839,5
	Z	-1,287	-1,389	-0,41794
	Asymp. Sig. (2-tailed)	,198	,165	0,675992
matkailu- ja ateriapalvelu	Mann-Whitney U	377,500	327,000	261
	Wilcoxon W	608,500	558,000	432
	Z	-2,007	-2,910	-1,84502
	Asymp. Sig. (2-tailed)	,045	,004	0,065035
puun jatkojalostus	Mann-Whitney U	820,000	889,500	714,5
	Wilcoxon W	1996,000	2114,500	1704,5
	Z	-,893	-,411	-0,12487
	Asymp. Sig. (2-tailed)	,372	,681	0,900625

a Grouping Variable: maataloutta on/ei

Liite 5 (jatkoa).

Kruskallin-Wallis testin tulokset koneurakointia ja puun jatkojalostusta harjoittavissa yrityksissä

Toimintaympäristön mahdollisuudet ja uhat

Yrityksen päätoimiala	koneurakointi			puun jatkojalostus			
	χ^2	df	Asymp. Sig.	χ^2	df	Asymp. Sig.	Sig.
Raaka-aineiden saatavuus ja laatu	3,3922	2	0,1834	2,3512	2	0,3086	
Toimialan yleinen hintakehitys	4,5767	2	0,1014	1,1039	2	0,5758	
Kotimainen kilpailu	2,1334	2	0,3441	1,3873	2	0,4997	
Vienti	0,1979	2	0,9058	0,8303	2	0,6602	
Tuonti	1,5205	2	0,4676	1,4260	2	0,4902	
Internet	2,9037	2	0,2341	0,0579	2	0,9715	
Yleinen taloudellinen kehitys	1,2584	2	0,5330	2,8276	2	0,2432	
Lainsäädäntö	1,0818	2	0,5822	0,9560	2	0,6200	
Luotonsaanti	2,8260	2	0,2434	2,6921	2	0,2603	
Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus	3,1750	2	0,2044	0,8415	2	0,6565	
Muuttoliike	0,0588	2	0,9710	8,4720	2	0,0145	
EMU	1,0113	2	0,6031	5,7068	2	0,0576	

Yrityksen vahvuudet ja heikkoudet

Yrityksen päätoimiala	koneurakointi			puun jatkojalostus			
	χ^2	df	Asymp. Sig.	χ^2	df	Asymp. Sig.	Sig.
Tuotteen laatu	0,2162	2	0,8976	2,4783	2	0,2896	
Lisäpalvelut	0,5843	2	0,7467	0,0732	2	0,9641	
Asiakaskunta	0,5606	2	0,7556	3,3604	2	0,1863	
Hinta	0,2285	2	0,8920	1,9536	2	0,3765	
Raaka-aineet	3,5546	2	0,1691	2,5688	2	0,2768	
Monipuolisuus	0,8834	2	0,6429	3,1086	2	0,2113	
Erilaisuus	0,3947	2	0,8209	4,8949	2	0,0865	
Sijainti	7,6418	2	0,0219	4,2496	2	0,1195	
Liikenneyhteydet	9,0803	2	0,0107	4,4135	2	0,1101	
Henkilökunta	0,3064	2	0,8579	1,9942	2	0,3689	
Motivaatio	3,3622	2	0,1862	2,3793	2	0,3043	
Mahdollisuus joustaa	1,9733	2	0,3728	0,6511	2	0,7221	
Kannattavuus	0,3122	2	0,8555	2,7235	2	0,2562	
Inv. Rahoitus	0,4811	2	0,7862	0,9951	2	0,6080	
Tuotantokustannukset	0,9824	2	0,6119	1,2471	2	0,5360	
Toiminta-varmuus	2,9306	2	0,2310	1,5546	2	0,4596	
Tuotantoteknologia	0,6622	2	0,7181	1,9024	2	0,3863	
Markkinointiosaaminen	1,0948	2	0,5784	1,0650	2	0,5871	

Liite 5 (jatkoa).

SWOT-analyysin moodiluvut koneurakointia ja puun jatkojalostusta harjoittavissa yrityksissä

Toimintaympäristön mahdollisuudet ja uhat

Yrityksen päätoimiala	koneurakointi			puun jatkojalostus		
	syrjäinen	ydin kaupunkien läheinen		syrjäinen	ydin kaupunkien läheinen	
Raaka-aineiden saatavuus ja laatu	3	3	3	1	2	1
Toimialan yleinen hintakehitys	5	5	4	4	4	4
Kotimainen kilpailu	3	3	4	4	4	4
Vienti	3	3	3	3	3	3
Tuonti	3	3	3	3	3	3
Internet	3	3	3	3	3	3
Yleinen taloudellinen kehitys	4	2	3	1	2	1
Lainsäädäntö	4	3	3	3	3	3
Luotonsaanti	3	3	3	3	3	2
Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus	3	3	3	2	3	2
Muuttoliike	3	3	3	3	3	3
EMU	3	3	3	3	3	3

Yrityksen vahvuudet ja heikkoudet

Yrityksen päätoimiala	koneurakointi			puun jatkojalostus		
	syrjäinen	ydin kaupunkien läheinen		syrjäinen	ydin kaupunkien läheinen	
Tuotteen laatu	1	1	1	1	1	1
Lisäpalvelut	2	1	2	2	2	2
Asiakaskunta	1	2	1	1	2	1
Hinta	2	2	2	1	2	2
Raaka-aineet	3	3	3	1	2	1
Monipuolisuus	2	2	1	2	2	2
Erilaisuus	3	3	3	3	3	2
Sijainti	3	3	1	4	3	2
Liikenneyhteydet	3	3	2	4	3	2
Henkilökunta	1	1	1	1	2	2
Motivaatio	1	1	1	2	1	1
Mahdollisuus joustaa	1	1	1	1	1	1
Kannattavuus	2	2	2	4	2	3
Inv. Rahoitus	3	3	2	4	2	2
Tuotantokustannukset	4	2	2	4	4	2
Toiminta-varmuus	1	1	1	2	1	2
Tuotantoteknologia	3	3	3	2	3	2
Markkinointiosaaminen	2	3	3	4	4	2

Kruskallin-Wallis testin tulokset maatilamatkailua harjoittavilla tiloilla ja muissa maaseudun matkailu- ja ateriapalvelu yrityksissä

Liite 5 (jatkoa).

Kruskallin-Wallis testin tulokset maatilamatkailua harjoittavilla tiloilla ja muissa maaseudun matkailu- ja ateriapalvelu yrityksissä

Toimintaympäristön mahdollisuudet ja uhat

Yrityksen päätoimiala	maatilamatkailutilat			muu matkailu		
	χ^2	df	Asymp. Sig.	χ^2	df	Asymp. Sig.
Raaka-aineiden saatavuus ja laatu	2,1832	2	0,33567	3,6491	2	0,1613
Toimialan yleinen hintakehitys	1,0579	2	0,58921	0,6990	2	0,7051
Kotimainen kilpailu	3,6980	2	0,15739	0,3731	2	0,8298
Vienti	0,2300	2	0,89136	0,4888	2	0,7832
Tuonti	2,4387	2	0,29542	0,5050	2	0,7769
Internet	0,4333	2	0,80520	1,5669	2	0,4568
Yleinen taloudellinen kehitys	1,8845	2	0,38975	1,5778	2	0,4543
Lainsäädäntö	1,4241	2	0,49063	2,1081	2	0,3485
Luotonsaanti	2,9243	2	0,23174	0,6065	2	0,7384
Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus	1,7708	2	0,41254	3,7159	2	0,1560
Muuttoliike	2,3332	2	0,31143	0,7844	2	0,6756
EMU	1,0693	2	0,58587	0,4666	2	0,7919

Yrityksen vahvuudet ja heikkoudet

Yrityksen päätoimiala	maatilamatkailutilat			muu matkailu		
	χ^2	df	Asymp. Sig.	χ^2	df	Asymp. Sig.
Tuotteen laatu	1,6579	2	0,4365	1,6550	2	0,4371
Lisäpalvelut	0,9999	2	0,6066	2,4111	2	0,2995
Asiakaskunta	0,0460	2	0,9773	2,2862	2	0,3188
Hinta	1,3961	2	0,4976	0,6888	2	0,7086
Raaka-aineet	3,2651	2	0,1954	6,4762	2	0,0392
Monipuolisuus	1,7459	2	0,4177	1,2125	2	0,5454
Erilaisuus	0,3344	2	0,8460	0,7344	2	0,6927
Sijainti	1,1841	2	0,5532	0,9588	2	0,6191
Liikenneyhteydet	0,4473	2	0,7996	2,6739	2	0,2626
Henkilökunta	3,0774	2	0,2147	0,5155	2	0,7728
Motivaatio	2,2601	2	0,3230	0,7139	2	0,6998
Mahdollisuus joustaa	1,2063	2	0,5471	3,3676	2	0,1857
Kannattavuus	1,9323	2	0,3806	0,4182	2	0,8113
Inv. Rahoitus	1,8070	2	0,4052	2,3316	2	0,3117
Tuotantokustannukset	0,1679	2	0,9195	4,8293	2	0,0894
Toiminta-varmuus	2,9326	2	0,2308	5,4480	2	0,0656
Tuotantoteknologia	0,3082	2	0,8572	0,4971	2	0,7799
Markkinointiosaaminen	0,4262	2	0,8081	1,9998	2	0,3679

Liite 5 (jatkoa).

SWOT-analyysin moodiluvut maatilamatkailutiloilla ja muissa maaseudun matkailu- ja ateriapalvelu yrityksissä

Toimintaympäristön mahdollisuudet ja uhat

Yrityksen päätoimiala	maatilamatkailu			muu matkailu		
	syrjäinen	ydin kaupunkien läheinen	ydin kaupunkien läheinen	syrjäinen	ydin kaupunkien läheinen	ydin kaupunkien läheinen
Raaka-aineiden saatavuus ja laatu	1	1	1	2	1	1
Toimialan yleinen hintakehitys	2	5	2	4	2	2
Kotimainen kilpailu	4	4	3	3	3	3
Vienti	1	3	1	3	3	3
Tuonti	4	3	2	3	3	3
Internet	1	1	3	1	2	3
Yleinen taloudellinen kehitys	1	1	1	1	4	1
Lainsäädäntö	2	3	3	3	4	4
Luotonsaanti	1	3	3	3	3	2
Ammattitaitoisen henkilöstön saatavuus	2	2	4	3	2	1
Muuttoliike	2	2	3	3	3	3
EMU	2	3	3	3	3	3

Yrityksen vahvuudet ja heikkoudet

Yrityksen päätoimiala	maatilamatkailu			muu matkailu		
	syrjäinen	ydin kaupunkien läheinen	ydin kaupunkien läheinen	syrjäinen	ydin kaupunkien läheinen	ydin kaupunkien läheinen
Tuotteen laatu	1	1	1	1	1	1
Lisäpalvelut	1	1	1	1	2	1
Asiakaskunta	1	2	1	1	1	1
Hinta	2	1	2	2	1	1
Raaka-aineet	1	3	1	2	2	1
Monipuolisuus	1	2	1	1	2	1
Erilaisuus	2	1	3	1	2	1
Sijainti	1	4	2	1	1	1
Liikenneyhteydet	1	2	2	1	5	1
Henkilökunta	1	2	3	1	1	1
Motivaatio	1	2	1	1	1	1
Mahdollisuus joustaa	1	1	2	1	1	1
Kannattavuus	1	2	2	1	1	1
Inv. Rahoitus	1	3	2	2	3	2
Tuotantokustannukset	2	2	2	4	4	1
Toiminta-varmuus	1	1	4	1	1	1
Tuotantoteknologia	2	2	2	3	4	3
Markkinointiosaaminen	2	1	3	2	5	1

Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia (tiedonantoja)
Research Reports of the Agricultural Economics Research Institute

- No229 Pietola, K., Lempio, P. & Heikkilä, A-M. 1998. Kotieläinrakennusinvestointien kannattavuus ja maksuvalmius. 119 s.
- No230 Ala-Orvola, L. (toim.). 1998. Käyttöomaisuuskirjanpidon uudistus kirjanpito-tiloilla. 73 s.
Ala-Orvola, L., Rantala, O. & Pietola, K. 1998. Käyttöomaisuuden arvostus- ja poistomenetelmän uudistus maatalouden kannattavuuskirjanpidossa. s. 7-23.
Valkola, J. 1998. Käyttöomaisuuden arvostus- ja poistomenetelmän muutoksen vaikutus kirjanpito-tilojen tuloksiin. s. 24-73.
- No231 Rantamäki-Lahtinen, L. 1999. Viljelijöiden eläketurvan taloudellinen tarkastelu. s. 11-75.
Lehmusvuori, P. 1999. Lomituspalveluihin tehtyjen muutosten vaikutukset kotieläintiloilla. s. 76-168.
- No232 Lehtonen, H., Linjakumpu, H., Knuutila, M. & Marttila, J. 1999. Maatalouden rakennekehitys vuoteen 2008. 137 s.
- No233 Virolainen, M. 1999. Hormonilihariita EU:n ja USA:n välillä - SPS-sopimuksen merkitys vapautuvassa maailmankaupassa. 71 s.
- No234 Myyrä, S. & Pietola, K. Tuottavuuskehitys Suomen maataloudessa vuosina 1987-97. 57 s.
- No235 Rantamäki-Lahtinen, L. 1999. Maaseudun pienyritysrekisteri. 84 s.
- No236 Heikkilä, A.-M. 1999. Poikimavälin pituuden taloudelliset vaikutukset. 54 s.
- No237 Nissi, V.-P. & Pietola, K. 1999. Väkirehutason ja ruokinnan jaksottamisen taloudellinen merkitys naudanlihan tuotannossa. s. 7-65.
Nissi, V.-P., Rinne, M. & Pietola, K. 1999. Ruokinnan vaikutus naudanlihan tuotannon kannattavuuteen. s. 67-90.
- No238 Virolainen, M. 1999. EU:n ja Mercosurin välinen maatalouskauppa. 76 s.
- No239 Kupiainen, T., Helenius, J., Kaihola, O. & Hyvönen, S. 2000. Maaseudun pienyrityksen menestyminen. 128 s.
- No240 Kirjanpito-tilojen tuloksia. Tilivuodet 1996 ja 1997. 201 s.
- No241 Lankoski, J. (ed.). 2000. Multifunctional character of agriculture. 80 p.
Lankoski, J. 2000. Multifunctional agriculture, non-trade concerns and the WTO. p. 5-12.
Lankoski, J. & Miettinen, A. 2000. Multifunctional character of agriculture: differences in views between the countries. p. 13-22.
Miettinen, A. 2000. On the effects of multifunctional agriculture on food security and viability of rural areas: review of current knowledge. p. 23-38.
Yrjölä, T. & Kola, J. 2000. Multifunctional agriculture: cost-benefit approach. p. 39-57.
Laurila, I.P. 2000. European model of agriculture. p. 59-75.
- No242 Väre, M. 2000. Viljelijöiden tulotasovertailu. 168 s.
- No243 Peltoniemi, A. 2000. Baltian maiden elintarvikkeiden ulkomaankauppa. 103 s.
- No244 Ala-Mantila, O., Lehtonen, H., Aakkula, J., Knaapinen, P., Laurila, I.P. & Niemi, J. 2000. Agenda 2000:n vaikutus Suomen maatalouteen. s. 7-103.
Hirvonen, A. 2000. Maatalouden kokonaislaskelmat 1992-1999. s. 105-148.

MAATALOUDEN
TALOUDELLINEN
TUTKIMUSLAITOS

Julkaisun hinta 70:–
ISBN 951-687-085-6
ISSN 1239-8799